

ZBORNIK

9

sv. 2

IZ RIZNICE MULTIJEZIČKE VOJVODINE

*Jezik-kultura-društvo: sistem rodbinskih odnosa
u jezicima nacionalnih zajednica u Vojvodini*

Priredila
Edit Andrić

**Pedagoški zavod Vojvodine
Filozofski fakultet
Novi Sad, 2015**

Izdavači:
Pedagoški zavod Vojvodine
Bulevar Mihajla Pupina 6/1
21000 Novi Sad
www.pzv.org.rs

Filozofski fakultet
Univerzitet u Novom Sadu
Dr Zorana Đinđića 2
21000 Novi Sad
www.ff.uns.ac.rs

Recenzenti:

prof. dr Marina Puja-Badesku, Filozofski fakultet, Novi Sad
prof. dr Gordana Štasni, Filozofski fakultet, Novi Sad
prof. dr Vera Vasić, Filozofski fakultet, Novi Sad
prof. dr Snežana Gudurić, Filozofski fakultet, Novi Sad
prof. dr Mihaj Radan, Zapadni univerzitet, Temišvar
PhDr. Mira Nabelkova, CSc., Karlov univerzitet, Prag, Češka, Filozofski
fakultet, Odsek za slavističke i istočnoevropske studije
prof. dr Ištvan Černiko, Univerzitet u Berogovu, Ukrajina

Za izdavača:
Lenka Erdelj
Ivana Živančević Sekeruš

Priredila:
Edit Andrić

Grafička priprema:
Eled Černik

Štampa:
VERZAL 021, Novi Sad

Zahvaljujemo svim autorkama i autorima koji su svoje
lektorisane radove priložili za Zbornik.

Zbornik je štampan u okviru projekta Ministarstva prosvete,
nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije br. 178002
Jezici i kulture u vremenu i prostoru.

SADRŽAJ

Anna Makišová, Zuzana Týrová: VÝZNAM A POUŽÍVANIE TERMÍNOV NA OZNAČOVANIE PRÍBUZENSKÝCH VZŤAHOV V SLOVENČINE U ŽIAKOV ÔSMEHO ROČNÍKA ZÁKLADNEJ ŠKOLY VO VOJVODINE	7
Andrić Edit: A MAGYAR ROKONSÁGI TERMINOLÓGIA ISMERETE ÉS HASZNÁLATA AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA VIII. OSZTÁLYOS TANULÓI KÖRÉBEN VAJDASÁGBAN	49
Tüskei Vilma: A MAGYAR ROKONSÁGNÉV-KUTATÁS	106

Anna Makišová, Zuzana Týrová

Filozofická fakulta, Oddelenie slovakistiky, Nový Sad

makisova.anna@gmail.com

zuzana.tyrova@gmail.com

VÝZNAM A POUŽÍVANIE TERMÍNOV NA OZNAČOVANIE PRÍBUZENSKÝCH VZŤAHOV V SLOVENČINE U ŽIAKOV ÔSMEHO ROČNÍKA ZÁKLADNEJ ŠKOLY VO VOJVODINE¹

Abstrakt

Cieľom tejto práce bolo preskúmať systém príbuzenských vzťahov a zistiť v akej miere žiaci a žiačky základnej školy s vyučovacím jazykom slovenským poznajú túto terminológiu. Materiál bol zozbieraný prostredníctvom dotazníka obsahujúceho 60 termínov. Dotazník vyplnilo 25 žiakov a 25 žiačok ôsmych ročníkov z Petrovca, Kovačice a Pivnice. Dotazník obsahoval štyri typy otázok: 1. či poznajú daný termín 2. definícia, čiže vysvetlenie termínu 3. frekvenciu používania a 4. ako ešte pomenávajú daný príbuzenský vzťah.

Klasifikáciu poznania terminológie sme urobili podľa vzoru Marjanović a Savić, čiže na: úplne známe termíny (81-100%), relatívne známe termíny (51-85%), relatívne neznáme termíny (16-50%) a úplne neznáme termíny.

Z uvedeného uzavierame, že väčšina termínov patrí do skupiny úplne známych. Keď ide o dievčatá, relatívne známe sú iba pomenovania: *synovec, neter, ujec, otčím, vdovec a švagriná*. Do skupiny relatívne neznámych termínov, dievčatá zaradili tieto pomenovania: *sváko, test', testiná*. Pre dievčatá iba termín *pobratim*, bol úplne neznámy. U chlapcov bola iná situácia, lebo do skupiny relatívne známych pojmov zaradili napr. *jedináka/jedináčku, synovca, bratanca/bratranca, vdovca, vdovu, rozvedeného/rozvedenú, mladomanželov, svokra, svokru, švagrinú, kmotra/kmotru, kmotrovcov, nemanželské dieťa*. Do skupiny relatívne neznámych termínov chlapci zaradili tieto: *ujec, sváko, pobratim, otčím, test', testiná*.

Klasifikáciu podľa významu sme urobili podľa troch kritérií: Podľa toho, či je príbuzenský vzťah vysvetlený vo vzťahu k žiakovi (ja), pojem vysvetlený vo vzťahu k niekomu inému alebo je to objektívne určovanie príbuzenského vzťahu (pokus o definíciu). Zaznamenali sme 1066 vysvetliviek dievčat. Do 33 políčok dievčatá napísali, že nevedia a 431 políčko nechali prázdne. Chlapci nám poskytli menej vysvetliviek, iba 795, lebo na 655 pojmov vôbec neodpovedali a na 50 napísali, že nevedia.

---

¹ Príspevok je súčasťou projektu 178017 *Diskurzy menšinových jazykov, literatúr a kultúr v juhovýchodnej a strednej Európe*, ktorý financuje republikové Ministerstvo vedy a technologického rozvoja.

Žiaci najčastejšie vysvetľovali príbuzenské vzťahy z ich vlastnej perspektívy, z čoho možno aj uzavrieť, že dobre poznajú práve tie príbuzenské vzťahy, ktoré majú vo vlastnej rodine.

Kľúčové slová: príbuzenská terminológia, slovenčina, Vojvodina

1.0. ÚVOD²

Predmetom našej práce budú príbuzenské názvy. Výskum sme zamerali na žiakov základných škôl, ktorým je materinský jazyk slovenský a vyučovanie prebieha po slovensky. Zvolili sme si žiakov ôsmych ročníkov, lebo predpokladáme, že v tom veku by žiaci mali poznať, ovládať a používať názvy z rodinného a príbuzenského okruhu. Zvolili sme si žiakov ôsmych ročníkov na troch základných školách v Báčskom Petrovci, Kovačici a v Pivnici. Úhrne päťdesiat žiakov. Predtým ako žiaci dostali do rúk dotazník, prihliadali sme, aby v našom výskume boli rovnako zastúpení žiaci aj podľa pohlavia. Dotazník vyplnilo 25 chlapcov a 25 dievčat. V dotazníku sme ponúkli 60 názvov z oblasti rodinných vzťahov. Žiaci mali vyznačiť, či používajú uvedené pomenovania, aký je význam, či možno používajú iné pomenovanie v komunikácii. Nie všetci žiaci odpovedali na všetky otázky. Predpokladáme, že sme im ponúkli pravdepodobne veľké množstvo termínov, žiaci nemali trpezlivosť odpovedať na všetky. Keď ide o časovú lehotu, za ktorú žiaci vyplňali dotazník, bolo to o niečo dlhšie ako jednu školskú hodinu. Veríme, že boli úprimní, keď odpovedali na položené otázky a snažili sa čo najlepšie zdôvodniť svoje odpovede.

2.0. VÝSKUM PRÍBUZENSKÝCH NÁZVOV NA SLOVENSKU A VO VOJVODINE

O príbuzenských názvoch v odbornej literatúre sa písalo ešte skôr. Prehľad podáme chronologicky. Na Slovensku ešte v dávnom roku 1967 jazykovedec Gejza Horák upozorňoval, že slovo *babička* sa používa v čiaske západoslovenských nárečí a do spisovnej slovenčiny nepreniklo (Horák, 1967). Ide o veľmi krátky a stručný príspevok, ale na to obdobie veľmi vzácny. Nepríznakové pomenovanie je stará matka, ktoré treba používať v neutrálnom jazykovom prejave, kým vo familiárnom styku sa pripúšťa používať pomenovania *stará mama* a *starká*. O desať rokov neskoršie Mária Ivanová-Šalingová sa kriticky zmieňuje o konštatáciách Z. Sochovej, ktorá robila konfrontačný výskum sloven-

² Ďakujeme žiačkam a žiakom 8. ročníka Základnej školy Jána Čajaka v Báčskom Petrovci, Základnej školy mladých pokolení v Kovačici a Základnej školy 15. októbra v Pivnici.

ského a českého príbuzenského názvoslovía. Konštatuje, že Z. Sochová neprístupovala systematicky ku skúmanému mikrosystému príbuzenských termínov v slovenčine a češtine. Svoj opis akoby začínala od konca, začína od opisu strýc, svat, kmotor, vnúča, a až potom sa dopracovala k rodine v užšom kruhu. Neklasifikovala ani podľa veku generácií, podľa príbuznosti zo strany muža alebo ženy, manželka alebo manželky, podľa rozčleňovania rodín na základe bližších alebo vzdialenejších príbuzenských vzťahov. Ivanová-Šalingová vo svojej štúdií rozčlenila mikrosystém príbuzenských pomenovaní osôb v slovenčine a v češtine do štyroch okruhov, z čoho potom vyplývajú závery, jasne sa črtá, kde spočívajú zhody a kde rozdiely v skúmaných jazykoch. Do prvého okruhu zaradila názvy rodičovských vzťahov – názvy prarodičov. Do druhého okruhu zaradila rodinu v užšom zmysle, bližšiu rodinu, do tretieho rodinu v širšom zmysle – vzdialenejšiu rodinu a do štvrtého okruhu hromadné príbuzenské názvy. S uvedeným zoradením súhlasíme, náš dotazník sme podobne koncipovali, ibaže sme netvorili okruhy. Niektoré pomenovania z hromadných príbuzenských názvov sme tak isto zaradili, kým niektoré vo výskume sme nezahrnuli, lebo sme považovali, že ak žiaci poznajú príbuzenské pomenovania švagor a švagriná, potom budú vedieť aj kto sú švagrovci. Mária Pisárčiková písala o slovách z príbuzenského okruhu, ktoré v prvej časti obsahujú predponu pra-. Autorka uvádza, že slová s predponou pra- označujú niečo veľmi staré, starodávne. S týmto môžeme v úplnosti súhlasiť, ale iba keď ide o pomenovania pradedo, prababka, prastarý otec, ale k nim nemôžeme zaradiť názvy pravnuke, pravnučka, pravnúča, keďže nimi pomenúvame mladšiu generáciu. Preto navrhuje, že bude potrebné v novom slovníku slovenského jazyka spresniť výklad významov slov s predponou pra-, ktoré označujú príbuzenské vzťahy. Autorka štúdiu navrhuje, aby sa pomenovanie pradedo spresnilo ako o generáciu skorší, o generáciu predchádzajúci a pravnuke ako o generáciu neskorší, nasledujúci. Zatiaľ nevyšiel spod tlače najnovší slovník, ktorý spracúva heslo p. predpokladáme, že autori slovníka budú mať na zreteli aj spomenutý návrh a do slovníka bude zaradený aj tento význam, lebo v skutočnosti pomenovania pravnuke, pravnučka a pravnúča nepomenúvajú niečo veľmi staré, ba naopak. Rovnako tak aj pri význame slova pradedo, nejde o význam veľmi starý, ale ide o pomenovanie generačné: pradedo je otcom deda alebo starej mamy. Existujú aj slová s reduplikovanou predponou prapradedo. V istej opozícii k týmto slovám sú slová pravnuke, pravnučka, pravnúča, ide o generačné odstupňovanie, sú to pomenovania rodinných príslušníkov z generácie, ktorá nasleduje po vnukovi, vnučke, vnúčati. Anton Habovštiak v štúdií O názvoch starých rodičov uvádza aké podoby sa používajú v jednotlivých slovenských nárečiach pre

pomenovanie starých rodičov. Porovnáva so stavom v spisovnej slovenčine a uvádza všetky možné varianty. Tatiana Laliková svoj výskum upriamila z historického aspektu. Z historického a etymologického aspektu ozrejmla slovo nevesta. Uvádza bohatý historický doklad zo 17. storočia a neskoršie. Autorka konštatuje, „z hľadiska významovej stavby slova nevesta sú medzi jednotlivými skupinami slovanských jazykov i medzi jednotlivými slovanskými jazykmi rozdiely.“ (Laliková, 1986, s. 224) Najnovšie Pavol Žigo analyzuje pôvodnú praslovenskú sústavu príbuzenských pomenovaní so súčasným stavom v nárečiach na Slovensku. Z uvedeného prehľadu literatúry na Slovensku môžeme konštatovať, ani v jednej štúdií nešlo o dotazníkový výskum nárečia, vo väčšine prípadov autori sa zamerali na obmedzený počet lexém z príbuzenského okruhu, najčastejšie zo slovníka alebo z nárečia.

O príbuzenských názvoch v našom vojvodinskom prostredí písala Mária Myjavcová (Myjavcová, 2006). Lingvistka sa kriticky zmieňuje o používaní príbuzenských pomenovaní v súčasnosti. V čom vlastne spočíva tá kritickosť? Autorka konštatuje, že používatelia jazyka v každodennej komunikácii prednosť dávajú srbským názvom. Píše, že staršie generácie bežne používali a aj v súčasnosti používajú prevzaté slová z maďarčiny, ako sú *apo*, *apko*, *báťa*, *báči*, *nénika* a pod. Profesorka Myjavcová príbuzenské názvy zaradila do dvoch skupín. Prvú skupinu pomenovala základné. Sem zaradila pomenovania z príbuzenského kruhu, ktoré vojvodinskí Slováci používajú v „slovenskej“ podobe: *rodičia*, *otec*, *mama*, *brat*, *sestra*, *bratranec*, *sesternica*, *starý otec*, *stará mama*, *ujo*, *strýko*, *ujčíná*, *stryná*, *teta*. Píše, že príbuzenské názvy strýko a ujo zaraďujeme medzi hovorové, používajú sa v rodinnom okruhu. Hodnotíme ich ako hypokoristiká. V spisovnej slovenčine ekvivalentmi sú *strýc* a *ujec*. Vplyv srbského jazyka badať pri pomenovaniach príbuzných z najužšieho, základného okruhu a potom aj pri pomenovaniach ďalších členov z tohto okruhu. Tu slovenské pomenovania ustupujú pred srbskými, vlastne vystriedali ich čisto srbské príbuzenské názvy alebo do určitej miery poslovenčené príbuzenské názvy. Je to druhá skupina príbuzenských pomenovaní a autorka štúdie sem zaraďuje až sedemnást' názvov: *tále*, *kéva*, *síne*, *brále/bráco./brájo*, *séja*, *snáka/snájka*, *stárac*, *starica*, *kúm/kúme*, *kúma*, *kúmče*, *šógor*, *tetka* (*s tvrđým t*), *sújo*, *sújka*, *komšija/komši*, *kl'inac – kl'inci*. O každom pomenovaní autorka sa zmieňuje v ktorom kontexte sa používa, kedy sa používa a kto pri dorozumívaní používa spomenuté srbské resp. poslovenčené príbuzenské názvy. Celkovo môžeme zhodnotiť, že spomenuté pomenovania príbuzenských názvov majú prevahu u mladšej generácie. Je to vlastne len odraz vplyvu srbského jazyka, keďže žijeme v bilingválnom prostredí a ťažko sa ubránime takýmto a podobným vplyvom.

Lebo srbčina má dnes v našom živote a v našom jazykovom vedomí značný vplyv. Kontakt so srbským jazykom sa na rozličné spôsoby znásobuje. Všetky naše slovenské prostredia nie sú v súčasnosti uzavreté, masmédiá majú značný vplyv, lebo každý jednotlivec má v súčasnosti rozličné spoločenské, kultúrne, pracovné kontakty mimo svojho slovenského prostredia. Vo vojvodinskom prostredí o príbuzenských názvoch písala aj Anna Makišová (Makišová, 2011). Výskum robila medzi deťmi predškolského veku. Výskum bol robený zo sociolingvistického aspektu. Všimla si ako deti v materskej škole používajú príbuzenské názvy, ktoré sú to, či sú to slovenské tvary alebo v niektorých prípadoch aj prevzaté z kontaktového jazyka srbského alebo pri používaní badať vplyv nárečia. Autorka uvádza príbuzenské pomenovania, ktoré deti používajú a porovnáva so stavom v súčasnom spisovnom jazyku. Pomenovania rozčlenila do dvoch skupín, pomenovania v rámci pokrvného príbuzenstva a pomenovania v rámci nepokrvného príbuzenstva. Konštatuje, že značný vplyv pri používaní lexém z príbuzenského okruhu má vplyv nárečia ale zaznamenala aj nepatrný vplyv srbského jazyka. Aj v štúdiách, ktoré sú zamerané na vojvodinské prostredie, výskum nebol robený vo forme dotazníka. Dokonca, u detí predškolského veku to ani nie je možné, len na nepriamy spôsob ich usmerniť, aby vo svojom vyjadrovaní použili názvy z rodinného a príbuzenského okruhu. Na určitý spôsob v práci to aj bolo uplatnené. Súčasne navrhujeme, aby sa aj do učebníc vo vyšších ročníkoch zaradilo učivo z uvedenej oblasti, lebo považujeme a sme sa presvedčili, že u žiakov existujú prázdne miesta, ktoré treba doplniť.

3.0. CIEĽ A SPÔSOB VÝSKUMU

Cieľom tohto výskumu bolo preskúmať systém príbuzenských vzťahov a zistiť v akej miere žiaci a žiačky základnej školy s vyučovacím jazykom slovenským poznajú túto terminológiu. Materiál bol zozbieraný prostredníctvom dotazníka obsahujúceho 60 termínov. Dotazník vyplnilo 25 žiakov a 25 žiačok ôsmych ročníkov z Petrovca, Kovačice a Pivnice. Výber prostredí sa ukázal ako správny, vzhľadom na to, že sme sa snažili mať predstaviteľov z rozličných prostredí (Báčka a Banát) ako oboch nárečových typov vo Vojvodine (stredoslovenské a západoslovenské nárečie). Dotazník obsahoval štyri typy otázok: 1. či poznajú daný termín 2. definícia, čiže vysvetlenie termínu 3. frekvenciu používania a 4. ako ešte pomenúvajú daný príbuzenský vzťah. Možno iba poznamenať, že dotazník bol obsiahly, a z odpovedí vidno, že žiaci pri konci už nebývali tak sústredení ako na začiatku a častejšie nechávali nevyplnené políčka. Druhá vec, ktorú je potrebné zdôrazniť, je to, že tu ide

o subjektívne vnímania žiakov, čiže tie poznatky a vysvetlivky nemusia byť objektívne. O presnosti definícií sa tentokrát nebudeme zaoberať, táto problematika by mohla byť predmetom ďalšieho výskumu.

4.0. VÝSLEDKY VÝSKUMU

4.1. Poznanie a používanie termínov

Na základe odpovedí (príloha 2) sme termíny klasifikovali podľa vzoru Marjanović a Savić(1982) na úplne známe termíny (81-100%), relatívne známe termíny (51-85%), relatívne neznáme termíny (16-50%) a úplne neznáme termíny. Keď ide o jednotlivé prostredia, registrovali sme aj rozdiely keď ide o určité pomenovania príbuzenských vzťahov. Na porovnanie uvádzame jednotlivé odpovede z Petrovca, Kovačice a Pivnice (tabuľky 2, 3 a 4). Tu sme si všimli, že napr. *sváka* poznajú iba v Pivnici (a vedia správne vysvetliť), až na 100%, kým v Petrovci a Kovačici tento pojem na 100% nepoznajú.

4.2. Analýza dotazníka (žiačky)

Pomenovania príbuzenských vzťahov sme v dotazníku uvádzali tak, ako je platné v spisovnej slovenčine. Z výsledkov je viditeľné, že vo všetkých prostrediach je nárečová podoba dominantná, čo vidno aj z odpovedí žiakov a žiačok hlavné tam, kde mali povedať, ako ešte oni nazývajú takú osobu (napr. v Pivnici *sveker* namiesto spisovného *svokor*, v Kovačici *bratník* namiesto *bratranec*, alebo *mamoška* namiesto *svokra*...). Z úhrnného počtu 60 pojmov z dotazníka (pozrieť si Prílohu 1), uzavierame, že väčšina termínov patrí do skupiny úplne známych. Je to spolu 50 pojmov (83,33%). Pre dievčatá sú relatívne známe pomenovania: *synovec*, *neter*, *ujec*, *otčím*, *vdovec* a *švagriná*. To je spolu 6 pojmov (10%) a iba termín *pobratim*, bol úplne neznámy (1,67%). Do skupiny relatívne neznámych termínov zaradili tieto: *sváko*, *test'* a *testi-na* a oni tvoria 5% z celkového počtu.

4.3. Analýza dotazníka (žiaci)

U chlapcov je situácia iná, a do skupiny relatívne známych pojmov zaradili napr. tieto príbuzenské vzťahy: *jedinák/jedináčka*, *synovec*, *bratranec/bratranec*, *bratanec/bratranec z maminej strany*, *vdovec*, *vdova*, *rozvedený/rozvedená*, *mladomanželia*, *svokor*, *svokra*, *švagriná*, *kmotor/kmotra*, *kmotrovcí* a *nemanželské dieťa*, čiže 14 vzťahov (23,33%). Do skupiny relatívne neznámych termínov chlapci zaradili tieto: *neter*, *ujec*,

sváko, pobratim, otčim, test', testiná čiže spolu 7 (11,67%). Ani jedno pomenovane príbuzenského vzťahu pre chlapcov nie je relatívne neznáme a preto zvyšok 39 pojmov (65%) sú pojmy celkom známe.

4.4. Analýza dotazníka – vysvetlenie pojmov

Klasifikáciu podľa významu sme urobili podľa troch kritérií: Podľa toho, či je príbuzenský vzťah vysvetlený vo vzťahu k žiakovi (ja), pojem vysvetlený vo vzťahu k niekomu inému alebo je to objektívne určovanie príbuzenského vzťahu (pokus o definíciu). Zaznamenali sme 1066 vysvetliviek dievčat. Do 33 políčok dievčatá napísali, že nevedia a 431 políčko nechali prázdne. Chlapci nám poskytli menej vysvetliviek, iba 795, lebo na 655 pojmov vôbec neodpovedali a na 50 napísali, že nevedia. Z tohto sa dá uzavrieť, že keď ide o vypĺňanie dotazníka, dievčatá ho vypĺňali svedomitejšie od chlapcov.

Žiaci najčastejšie vysvetľovali príbuzenské vzťahy z ich vlastnej perspektívy, z čoho možno aj uzavrieť, že dobre poznajú práve tie príbuzenské vzťahy, ktoré majú vo vlastnej rodine.

5.0. ZÁVER

Výsledok nášho výskumu je ten, že žiaci a žiačky relatívne dobre poznajú slovnú zásobu keď ide o príbuzenské vzťahy. V závislosti od prostredia používajú hovorové, domáce alebo nárečové pojmy označujúce príbuzenské vzťahy. V tejto práci sme neanalyzovali správnosť vysvetlení pojmov, ale vzhľadom na to, že dotazník bol obsiahly zostalo ešte veľa otázok a analýz, ktoré by bolo dobre doriešiť. Výskum príbuzenských vzťahov v slovenčine by sa týmto nemal ukončiť.

6.0. LITERATÚRA

- Habovštiak, Anton (1981). O názvoch starých rodičov. *Kultúra slova*, 25, č. 6 s. 205-208.
- Horák, Gejza (1967). Stará matka, stará mať, stará mama, starká. *Kultúra slova*, 1, č. 4 126.
- Ivanová-Šalingová, Mária (1977). O príbuzenských názvoch v slovenčine a češtine. *Slovenská reč*, 42, č. 6, s. 356-365.
- Lalíková, Tatiana (1986). Významová stavba slova nevesta v staršej slovenčine. *Slovenská reč*, 51, č. 4, s. 219-225.
- Makišová, Anna (2011). Názvy osôb v rodinnom a príbuzenskom vzťahu. *Komunikácia v materskej škole*. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum, s. 32-36.

- Myjavcová, Mária (2006). Na kus reči o našej reči In: State o našej slovenčine Kultúra: Báčsky Petrovec s. 194 – 200.
- Pisárčiková, Mária (1976). Prastarý otec, prastará matka, prastarí rodičia. Slovenská reč, 41, č. 5 s. 319-320.
- Žigo, P. (2012). Pomenovania príslušníkov rodiny a rodinných vzťahov v predpisovnej slovenčine. Forum Historiae, r. 6, č.1, s. 1-13.

*FAMILIARITY WITH KINSHIP TERMS AND THEIR
USE AMONG 8TH GRADE PUPILS IN VOJVODINA:
A CASE STUDY OF SLOVAK*

Summary

The aim of this paper is to investigate the system of family relations and gain insight into the extent to which male and female students of the final grade of primary school know and use family terms in their mother tongue, Slovak.

The corpus of empirical data was collected on the basis of a questionnaire which contains 60 family terms from standard Slovak language (constructed on the basis of Marjanović and Savić, 1982). Our starting presupposition was that students know their mother tongue (Slovak) well and the degree of general knowledge was not investigated. The questionnaire was administered during one school lesson among 50 students (25 boys and 25 girls) in the eighth grade of a primary school in Bački Petrovac (Bačka) and Kovačica (Banat), which belong to the central Slovak dialect, and Pivnice (Bačka), which belongs to the western Slovak dialect. For each term in the questionnaire the students had to answer if they knew the term, what it meant, and if they used it (options: yes, no, sometimes). The answers were classified on the scale of familiarity: absolutely familiar (81-100%), fairly familiar (51-80%), fairly unfamiliar (16-50%), and absolutely unfamiliar (0-15%). The students were able to list the terms they used instead of the ones that were offered. The results of the analysis indicate dialectal differences within the Vojvodinian space: some terms are used more often in some areas (for example, *uncle* (*sváko*) is used only in Pivnice and instead of this term *brother-in-law* (*švagor*) is used in Bački Petrovac).

Of the sixty offered family terms, the students are familiar with most of them and we have also ascertained a small difference based on the gender of the informants in favour of the girls.

The girls have classified almost 50 terms as absolutely familiar (83.33%), six terms as fairly familiar (10%), three terms as fairly unfamiliar (5%) and only one term as absolutely unfamiliar (1.67%).

The boys have classified as many as 14 terms (23.33%) as fairly unfamiliar, seven terms (11.67%) as fairly familiar, and they claimed that none of the terms were absolutely unfamiliar. The remaining 39 terms (65%) were classified as absolutely familiar.

The data on defining the family terms also indicate gender differences when it comes to the number of answers. The female students provided a larger number of explanations – 1066, while they said they did not know 33 terms and left 431 terms unanswered. In comparison, the male students provided a smaller number of explanations: 795. They also left 655 terms unanswered and said they did not know the answer to 50.

We can say that the questionnaire was too big to be completed during one school lesson with the selected age of the students and with their knowledge of the mother tongue, so the data should be complemented by spontaneous conversations of students in their family and natural surroundings on the one hand and by the material from the mother tongue syllabus on the other (where there are no lessons for this kind of linguistic material).

Key words: kinship terms, Slovak, elementary school, Vojvodina

Ана Макишова, Зузана Тирова

УПОТРЕБА И ЗНАЧЕЊЕ ТЕРМИНА ЗА РОДБИНСКЕ ОДНОСЕ УЧЕНИКА VIII РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ: СЛОВАЧКИ ЈЕЗИК

О систему термина за родбинске односе у словачком језику писали су у Словачкој Гејза Хорак (1967), Марија Иванова-Шалинова (1977), Марија Писарчикова (1976), Антон Хабовшћјак (1981), Татјана Лаликова (1986), Павол Жиго (2012), а у Војводини Марија Мијавцова (2006) и Ана Макишова (2011). Аутори и ауторке у својим радовима констатују и анализирају употребу родбинске терминологије у односу на дијалекте књижевни и говорни језик. Није, међутим, писано о процесу усвајања и употребе термина за родбинске односе током одрастања деце и током образовања у основној школи у Војводини. Циљ овога рада је да покажемо у којој мери ученици и ученице завршног разреда основног образовања на матерњем словачком језику знају и користе термине за означавање родбинских и сродничких односа данас. Хипотеза је да ученици, завршавајући основно школовање, користе само део термина за родбинске односе, али знају значење већине понуђених из система; постоји разлика по полу, а утицај других језика у окружењу у овој терминологији је минималан. Корпус емпиријских података је прикупљен на крају осмог разреда у 2014. години на основу упитника који садржи 60 термина из стандардног словачког језика према (Марјановић и Савић, 1982). Пошло се од претпоставке да ученици добро познају свој матерњи (словачки) језик, и степен опште језичке познатости није провераван. Упитник су ученици попунили током једног школског часа 50 ученика (25 ученика и 25 ученица) осмог разреда основне школе из Бачког Петровца (Бачка), Ковачице (Банат) из средњесловачких дијалеката и из Пивница (Бачка) – западнословачки дијалекат. За сваки термин у упитнику се тражи одговор на питање: да ли (не)познају термин; шта је значење; да ли га користе (уз понуду: да, не, понекад). Одговори су класификовани на скали познатости на: сасвим познате (81-100%), прилично познате (51-85%), прилично непознате (16-50%) и сасвим непознате. Ученици су могли да наведу термине које користе уместо понуђеног (најразноликији су за основне термине: *мама (tama), тата (otec), баба (stará tama), деда (starý otec)*). Резултати анализе показују дијалекатске разлике унутар војвођанског простора: поједини термини се чешће користе у неким срединама (на пример: *теча (sváko)* искључиво у Пивницама, а уместо овог термина се користи *шогор (švavor)* у Петровцу).

Од 60 понуђених термина, ученици већину потпуно познају, а констатујемо малу полну разлику у корист ученица.

Ученице од укупног броја термина (60) познају 50 (83,33%) *отац (otec), мати (matka/mama), деда (starý otec), баба (stará mama), starí rodičia (баба и деда), унук (vnuk), унука (vnička), праунук/праунука (pravnik/pravnička), прапраунук/прапраунука (prpravnik/prpravnička), прадеда (pradedo), прабаба (prababka), прапрадеда (prapradedo), прапрабаба (praprababka), син (syn), ћерка (dcéra), јединац/јединица (jedinák/jedináčka), близанац (dvojča), мезимац (miláčik), брат (brat), полубрат (nevlastný brat), сестра (sestra), рођени брат/сестра (súrodenec), полусестра (nevlastná sestra), брат од стрица/ујака/тетке (bratanec/bratranec), сестра од стрица/ујака/тетке (sesternica), стриц (strýc), стрина (stryná), ујак/чика (ujo), ујна (ujčíná), тетка (teta/tetka), брат од стрица/тетке са очеве стране (bratanec/bratranec z otcovej strany), брат од ујака/тетке са мамине стране (bratanec/bratranec z matinej strany), рођак (príbuzný), родитељ (rodič), сунруг (manžel), сунруга (manželka), удовица (vdova), распуштеник/распуштеница (rozvedený/rozvedená), маћеха (mачocha), младенци (mladomanželia), свекар (svokor), свекрва (svokra), шогор (švagor), снаха (nevesta), зет (zát), пријатељ/прија (svat/svatka), пријатељи (svatovci), кум/кума (kmtor/kmotra), кумови (kmtrovci), ванбрачно дете (nemanželské dieťa) као сасвим познате. Прилично познатих има 6 (10%): синовац (synovec), синовица (neter), ујак (ujec), очух (otčim), удовац (vdovec) и јетрва (švagríná), прилично непознати су 3 (5%): теча (sváko), таст (test) и ташта (testiná), само 1 (1,67%) је побратим (pobratim) потпуно непознат.*

Ученици од укупног броја термина (60) 39 (65%) су сасвим познати: *отац (otec), мати (matka/mama), деда (starý otec), баба (stará mama), starí rodičia (баба и деда), унук (vnuk), унука (vnička), праунук/праунука (pravnik/pravnička), прапраунук/прапраунука (prpravnik/prpravnička), прадеда (pradedo), прабаба (prababka), прапрадеда (prapradedo), прапрабаба (praprababka), син (syn), ћерка (dcéra), близанац (dvojča), мезимац (miláčik), брат (brat), полубрат (nevlastný brat), сестра (sestra), рођени брат/сестра (súrodenec), полусестра (nevlastná sestra), сестра од стрица/ујака/тетке (sesternica), стриц (strýc), стрина (stryná), ујак/чика (ujo), ујна (ujčíná), тетка (teta/tetka), брат од стрица/тетке са очеве стране (bratanec/bratranec z otcovej strany), брат од ујака/тетке са мамине стране (bratanec/bratranec z matinej strany), рођак (príbuzný), родитељ (rodič), сунруг (manžel), сунруга (manželka), маћеха (mачocha), шогор (švagor), снаха (nevesta), зет (zát), прија-*

тељ/прија (svat/svatka), пријатељи (svatovci), ванбрачно дете (nemanželské dieťa) прилично непознати су 14 (23,33%): *јединац/јединица (jedinák/jedináčka), синовац (synovec), брат од стрица/ујака/тетке (bratanec/bratranec), удовац (vdovec), удовица (vdova), распуштеник/распуштеница (rozvedený/rozvedená), младенци (mladomanželia), свекар (svokor), свекрва (svokra), јемрва (švagriná), кум/кума (kmotor/kmotra), кумови (kmotrovci), прилично познати 7 (11,67%): ујак (ujec), теча (sváko), побратим (pobratim), очух (otčim), таст (test'), синовица (neter), тама (testiná), а изостају сасвим непознати.*

Анализа дефиниција значења одређена је у три релације: из личне перспективе, у односу на другог и објективно одређивање значења. Резултати показују да су ученици и ученице најчешће објашњавали значење термина из личне перспективе, мање у односу на другог, а најмање је објективних одређивања. Подаци о дефинисању термина такође показују полне разлике када је реч о количини одговора. Ученице су дале већи број објашњења, укупно 1066 одговора, з а 431 су оставиле без одговора, за 33 термина су написале да „не знају“ значење. Ученици су навели мањи број објашњења, укупно 795, укупно 655 је без одговора, а 50 одговора је „не знају“ . Поред тога, ученице и ученици су наводили и друге термине (хипокористике и деминутиве) које користе за одређене родбински односа из базичног инвентара (*мама, мамица, поред мајка*). Констатујемо да у систему термина за означавање родбинских и сродничких односа има утицаја из других језика, али мало: шогор (*švager, báči*) из мађарског (односно турског), и из српског кум/кума (уместо словачког *kmotor/kmotra*). Констатујемо да се ова терминологија добро чува, као и у осталим језицима националних заједница који се користе у службеној употреби у Војводини. Ако је та терминологија језичко благо, требало би да се посебно негује и у уџбеницима за матерњи језик. Констатујемо да је упитник био преобиман за испуњавање током једног школског часа на одабраном узрасту ученика и са овим знањем матерњег језика, па податке треба допунити из спонтаног разговора ученика у породици и окружењу, с једне стране, и из плана и програма о учењу матерњег језика и уџбеника, с друге стране (у којем изостају лекције за ову врсту језичког материјала).

Кључне речи: родбинска терминологија, словачки језик, Војводина

Príloha č. 1

DOTAZNÍK

V Pedagogickom ústave Vojvodiny prebieha výskum na projekte *Z pokladnice multijazykovej Vojvodiny – Systém príbuzenských vzťahov v jazykoch národnostných spoločenstiev vo Vojvodine*. Prosím ťa, aby ste vyplnil dotazník, ktorý je anonymný.

Pokyny: Zakrúžkuj odpoveď a v prípade, že nepoznáš niektorý termín, napíš neviem.

Bydlisko: _____ Pohlavie: M (mužské) Ž (ženské)
Rok narodenia: _____ Ročník: _____

Počul/a si o výraze...			Čo znamená?	Používaš tento výraz?			Ktorý ešte výraz používaš v tomto kontexte?
	áno	nie		áno	nie	niekedy	
1. otec	áno	nie		áno	nie	niekedy	
2. matka/mama	áno	nie		áno	nie	niekedy	
3. starý otec	áno	nie		áno	nie	niekedy	
4. stará mama	áno	nie		áno	nie	niekedy	
5. starí rodičia	áno	nie		áno	nie	niekedy	
6. vnuk	áno	nie		áno	nie	niekedy	
7. vnučka	áno	nie		áno	nie	niekedy	
8. pravnuk/ pravnučka	áno	nie		áno	nie	niekedy	
9. praprnuk/ praprnúčka	áno	nie		áno	nie	niekedy	
10. pradedo	áno	nie		áno	nie	niekedy	
11. prababka	áno	nie		áno	nie	niekedy	
12. prapradedo	áno	nie		áno	nie	niekedy	
13. praprababka	áno	nie		áno	nie	niekedy	
14. syn	áno	nie		áno	nie	niekedy	
15. dcéra	áno	nie		áno	nie	niekedy	
16. jedináč/ jedináčka	áno	nie		áno	nie	niekedy	
17. dvojča	áno	nie		áno	nie	niekedy	

18. miláčik	áno	nie		áno	nie	niekedy	
19. brat	áno	nie		áno	nie	niekedy	
20. nevlastný brat	áno	nie		áno	nie	niekedy	
21. sestra	áno	nie		áno	nie	niekedy	
22. súrodenec	áno	nie		áno	nie	niekedy	
23. nevlastná sestra	áno	nie		áno	nie	niekedy	
24. synovec	áno	nie		áno	nie	niekedy	
25. neter	áno	nie		áno	nie	niekedy	
26. bratanec/ bratranec	áno	nie		áno	nie	niekedy	
27. sesternica	áno	nie		áno	nie	niekedy	
28. strýc	áno	nie		áno	nie	niekedy	
29. stryná	áno	nie		áno	nie	niekedy	
30. ujo	áno	nie		áno	nie	niekedy	
31. ujec	áno	nie		áno	nie	niekedy	
32. ujčina	áno	nie		áno	nie	niekedy	
33. teta/tetka	áno	nie		áno	nie	niekedy	
34. sváko	áno	nie		áno	nie	niekedy	
35. bratanec/ bratranec z otcovej strany	áno	nie		áno	nie	niekedy	
36. bratanec/ bratranec z maminej strany	áno	nie		áno	nie	niekedy	
37. príbuzný	áno	nie		áno	nie	niekedy	
38. rodič	áno	nie		áno	nie	niekedy	
39. pobratim	áno	nie		áno	nie	niekedy	
40. manžel	áno	nie		áno	nie	niekedy	
41. manželka	áno	nie		áno	nie	niekedy	
42. otčim	áno	nie		áno	nie	niekedy	
43. vdovec	áno	nie		áno	nie	niekedy	
44. vdova	áno	nie		áno	nie	niekedy	
45. rozvedený/ rozvedená	áno	nie		áno	nie	niekedy	
46. macocha	áno	nie		áno	nie	niekedy	
47. mladomanželia	áno	nie		áno	nie	niekedy	
48. svokor	áno	nie		áno	nie	niekedy	

49. svokra	áno	nie		áno	nie	niekedy	
50. test'	áno	nie		áno	nie	niekedy	
51. testiná	áno	nie		áno	nie	niekedy	
52. švagor	áno	nie		áno	nie	niekedy	
53. švagríná	áno	nie		áno	nie	niekedy	
54. nevesta	áno	nie		áno	nie	niekedy	
55. zať	áno	nie		áno	nie	niekedy	
56. svat/svatka	áno	nie		áno	nie	niekedy	
57. svatovci	áno	nie		áno	nie	niekedy	
58. kmotor/kmotra	áno	nie		áno	nie	niekedy	
59. kmotrovci	áno	nie		áno	nie	niekedy	
60. nemanželské dieťa	áno	nie		áno	nie	niekedy	

Ak poznáš ešte nejaké výrazy označujúce príbuzenské vzťahy napíš ich a vysvetli:

Uved' príklady ako používaš výrazy:

príbuzný/príbuzná: _____

d'afší príbuzný /d'afšia príbuzná _____

ĎAKUJEM ZA SPOLUPRÁCU!

Príloha č. 2

Poznanie a frekvencia používania pojmov pre jednotlivé príbuzenské vzťahy

Výraz	Počul/a si o výraze...				Používaš tento výraz?					
	áno		nie		áno		nie		niekedy	
	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M
1. otec	25	25	0	0	18	21	1	1	6	3
2. matka/mama	25	25	0	0	24	24	0	0	1	1
3. starý otec	25	25	0	0	14	14	6	11	5	0
4. stará mama	25	25	0	0	14	15	7	10	4	0
5. starí rodičia	25	25	0	0	17	13	4	7	3	5
6. vnuk	25	25	0	0	19	13	2	10	4	2
7. vnučka	25	25	0	0	16	13	4	10	5	2
8. pravnuk/ pravnučka	25	23	0	2	9	8	9	10	7	7
9. prapravnuk/ prapravnučka	25	23	0	2	9	6	11	10	5	9
10. pradedo	25	25	0	0	12	9	8	8	7	8
11. prababka	25	25	0	0	10	10	11	10	7	5
12. prapradedo	25	25	0	0	6	6	12	11	7	8
13. praprababka	25	25	0	0	6	6	5	11	7	8
14. syn	25	25	0	0	22	16	3	7	1	2
15. dcéra	25	25	0	0	21	15	5	9	1	1
16. jedinák/jedináčka	25	21	0	4	19	11	3	13	1	1
17. dvojča	25	24	0	1	16	14	5	8	6	3
18. miláčik	25	24	0	1	10	11	1	11	9	3
19. brat	25	25	0	0	25	22	3	2	0	1
20. nevlastný brat	25	25	0	0	16	14	4	10	13	1
21. sestra	25	25	0	0	22	19	4	5	0	1
22. súrodenec	25	24	0	1	20	14	4	8	1	3
23. nevlastná sestra	25	25	0	0	14	15	11	9	6	1
24. synovec	21	17	4	8	13	7	17	17	0	1
25. neter	16	10	9	15	5	4	5	21	2	0
26. bratanec/ bratranec	25	25	0	0	21	16	1	8	2	1
27. sesternica	25	25	0	0	23	17	3	7	1	1
28. strýc	25	24	0	1	20	15	3	10	2	0
29. stryná	25	24	0	1	20	15	4	9	2	1

30. ujo	25	25	0	0	19	18	15	5	0	2
31. ujec	13	8	12	17	6	3	9	22	1	0
32. ujčiná	23	23	2	2	16	14	2	9	0	2
33. teta/tetka	23	25	2	0	14	18	17	6	1	1
34. sváko	8	8	17	17	7	6	7	18	0	1
35. bratanec/ bratranec z otcovej strany	22	21	3	4	16	13	7	10	3	2
36. bratanec/ bratranec z maminej strany	22	21	3	4	15	13	4	10	3	2
37. príbuzný	25	22	0	3	19	10	1	11	2	4
38. rodič	25	25	0	0	24	19	17	3	0	2
39. pobratim	3	11	22	14	0	4	10	21	0	2
40. manžel	25	24	0	1	13	14	2	10	2	1
41. manželka	25	24	0	1	13	15	12	9	2	1
42. otcim	15	12	10	13	7	5	9	20	3	0
43. vdovec	21	13	4	12	12	9	8	16	5	0
44. vdova	22	16	3	9	12	8	4	16	5	0
45. rozvedený/ rozvedená	25	14	0	1	18	13	5	11	5	0
46. macocha	25	22	0	3	13	12	8	11	4	2
47. mladomanželia	24	21	1	4	14	11	9	12	5	2
48. svokor	22	18	3	7	9	11	11	13	5	1
49. svokra	22	18	3	7	9	11	12	12	4	2
50. test'	5	8	20	17	7	4	18	20	0	1
51. testiná	5	7	20	18	6	3	19	20	0	2
52. švagor	25	22	0	3	19	15	4	9	2	1
53. švagriná	21	19	4	6	9	11	15	13	1	1
54. nevesta	25	24	0	1	15	14	4	9	6	2
55. zať	25	22	0	3	14	13	7	10	4	2
56. svat/svatka	22	23	3	2	18	13	6	11	1	1
57. svatovci	22	23	3	2	16	13	8	11	1	1
58. kmotor/kmotra	23	19	2	6	17	11	6	8	2	6
59. kmotrovci	23	19	2	6	13	9	8	10	4	6
60. nemanželské dieťa	22	20	3	5	9	13	11	11	5	1

Tabuľka č. 1: Poznanie a frekvencia používania termínov

Výraz	Počul/a si o výraze...				Používaš tento výraz?					
	áno		nie		áno		nie		niekedy	
	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M
1. otec	9	9	0	0	7	7	1	1	1	1
2. matka/mama	9	9	0	0	9	9	0	0	0	0
3. starý otec	9	9	0	0	4	4	4	5	1	0
4. stará mama	9	9	0	0	4	5	4	4	1	0
5. starí rodičia	9	9	0	0	7	5	2	2	0	2
6. vnuk	9	9	0	0	5	4	2	4	2	1
7. vnučka	9	9	0	0	5	4	2	4	2	1
8. pravnuk/ pravnučka	9	8	0	1	3	2	3	5	3	2
9. praprawnuk/ praprawnúčka	9	8	0	1	3	2	4	5	2	2
10. pradedo	9	9	0	0	3	2	4	5	2	2
11. prababka	9	9	0	0	4	2	3	6	2	1
12. prapradedo	9	9	0	0	2	2	4	6	3	1
13. praprababka	9	9	0	0	2	2	4	6	3	1
14. syn	9	9	0	0	6	5	2	2	1	2
15. dcéra	9	9	0	0	6	4	2	4	1	1
16. jedinák/jedináčka	9	8	0	1	6	4	2	4	1	1
17. dvojča	9	9	0	0	6	5	1	2	2	2
18. miláčik	9	9	0	0	3	4	2	4	4	1
19. brat	9	9	0	0	9	8	0	0	0	1
20. nevlastný brat	9	9	0	0	4	5	2	3	3	1
21. sestra	9	9	0	0	7	7	2	1	0	1
22. súrodenec	9	8	0	1	7	5	2	4	0	0
23. nevlastná sestra	9	9	0	0	3	5	3	4	3	0
24. synovec	7	7	2	2	3	3	6	6	0	0
25. neter	6	3	3	6	1	1	7	8	1	0
26. bratanec/ bratranec	9	9	0	0	9	5	0	3	0	1
27. sesternica	9	9	0	0	8	7	0	1	1	1
28. strýc	9	8	0	1	6	5	2	4	1	0
29. stryná	9	8	0	1	6	4	2	4	1	1
30. ujo	9	9	0	0	7	7	2	1	0	1
31. ujec	4	1	5	8	0	1	8	8	1	0

32. ujčíná	9	9	0	0	6	5	3	3	0	1
33. teta/tetka	9	9	0	0	9	7	0	1	0	1
34. sváko	0	0	9	9	0	0	9	9	0	0
35. bratanec/ bratranec z otcovej strany	8	8	1	1	5	4	2	4	2	1
36. bratanec/ bratranec z matkovej strany	8	8	1	1	5	4	2	4	2	1
37. príbuzný	9	7	0	2	4	4	3	5	2	0
38. rodič	9	9	0	0	9	7	0	1	0	1
39. pobratim	2	1	7	8	0	0	9	9	0	0
40. manžel	9	8	0	1	5	4	2	4	2	1
41. manželka	9	8	0	1	5	4	2	4	2	1
42. otcim	4	4	5	5	1	1	7	8	1	0
43. vdovec	7	5	2	4	3	4	3	5	3	0
44. vdova	7	6	2	3	3	2	3	7	3	0
45. rozvedený/ rozvedená	9	9	0	0	5	3	2	5	2	1
46. macocha	9	8	0	1	2	3	5	5	2	1
47. mladomanželia	9	7	0	2	3	2	3	6	3	1
48. svokor	8	7	1	2	1	2	5	6	3	1
49. svokra	8	7	1	2	1	2	6	6	2	1
50. test'	1	2	8	7	0	0	9	9	0	0
51. testiná	1	1	8	8	0	0	9	9	0	0
52. švagor	9	8	0	1	7	4	1	4	1	1
53. švagriná	5	6	4	3	4	1	4	7	1	1
54. nevesta	9	8	0	1	4	2	1	5	4	2
55. zať	9	7	0	2	3	2	4	5	2	2
56. svat/svatka	7	8	2	1	4	2	4	6	1	1
57. svatovci	7	8	2	1	4	2	4	6	1	1
58. kmotor/kmotra	8	7	1	2	5	1	2	3	2	5
59. kmotrovci	8	7	1	2	4	1	2	3	3	5
60. nemanželské dieťa	8	7	1	2	3	3	4	6	2	0

Tabuľka č.2: Odpovede žiakov a žiakov z B. Petrovca

Výraz	Počul/a si o výraze...				Používaš tento výraz?					
	áno		nie		áno		nie		niekedy	
	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M
1. otec	8	8	0	0	4	6	0	0	4	2
2. matka/mama	8	8	0	0	7	7	0	0	1	1
3. starý otec	8	8	0	0	4	4	2	4	2	0
4. stará mama	8	8	0	0	4	4	3	4	1	0
5. starí rodičia	8	8	0	0	5	3	2	4	1	1
6. vnuk	8	8	0	0	7	2	0	6	1	0
7. vnučka	8	8	0	0	7	2	0	6	1	0
8. pravnuk/ pravnučka	8	7	0	1	3	3	3	5	2	0
9. praprawnuk/ praprawnúčka	8	7	0	1	3	3	4	5	1	0
10. pradedo	8	8	0	0	4	6	2	2	2	0
11. prababka	8	8	0	0	3	5	3	3	2	0
12. prapradedo	8	8	0	0	2	4	5	4	1	0
13. praprababka	8	8	0	0	2	4	5	4	1	0
14. syn	8	8	0	0	8	4	0	4	0	0
15. dcéra	8	8	0	0	7	4	1	4	0	0
16. jedinák/jedináčka	8	7	0	1	5	3	3	5	0	0
17. dvojča	8	8	0	0	3	4	2	3	3	1
18. miláčik	8	8	0	0	1	4	3	3	4	1
19. brat	8	8	0	0	8	7	0	1	0	0
20. nevlastný brat	8	8	0	0	5	4	1	4	2	0
21. sestra	8	8	0	0	7	5	1	3	0	0
22. súrodenec	8	8	0	0	5	5	2	2	1	1
23. nevlastná sestra	8	8	0	0	5	4	1	4	2	0
24. synovec	6	4	2	4	4	0	4	8	0	0
25. neter	3	3	5	5	0	1	8	7	0	0
26. bratanec/ bratranec	8	8	0	0	4	5	2	3	2	0
27. sesternica	8	8	0	0	7	5	1	3	0	0
28. strýc	8	8	0	0	6	4	1	4	1	0
29. stryná	8	8	0	0	6	4	1	4	1	0
30. ujo	8	8	0	0	6	5	2	3	0	0
31. ujec	2	4	6	4	1	1	7	7	0	0

32. ujčíná	6	6	2	2	2	3	6	5	0	0
33. teta/tetka	6	8	2	0	5	4	2	4	1	0
34. sváko	0	0	8	8	0	0	8	8	0	0
35. bratanec/ bratranec z otcovej strany	6	6	2	2	3	4	4	4	1	0
36. bratanec/ bratranec z maminej strany	6	6	2	2	2	4	5	4	1	0
37. príbuzný	8	8	0	0	7	3	1	4	0	1
38. rodič	8	8	0	0	7	6	1	1	0	1
39. pobratim	0	4	8	4	0	1	8	7	0	0
40. manžel	8	8	0	0	8	4	0	4	0	0
41. manželka	8	8	0	0	8	4	0	4	0	0
42. otcím	5	5	3	3	1	2	5	6	2	0
43. vdovec	6	3	2	5	3	2	3	6	2	0
44. vdova	7	4	1	4	3	2	3	6	2	0
45. rozvedený/ rozvedená	8	7	0	1	6	4	0	4	2	0
46. macocha	8	6	0	2	6	4	0	4	2	0
47. mladomanželia	7	6	1	2	5	4	2	4	1	0
48. svokor	6	4	2	4	3	3	3	5	2	0
49. svokra	6	4	2	4	3	3	3	5	2	0
50. test'	2	1	6	7	2	1	6	7	0	0
51. testiná	2	1	6	7	1	1	7	7	0	0
52. švagor	8	7	0	1	5	5	2	3	1	0
53. švagriná	8	6	0	2	2	4	6	4	0	0
54. nevesta	8	8	0	0	7	4	1	4	0	0
55. zať	8	7	0	1	7	3	1	5	0	0
56. svat/svatka	7	8	1	0	7	5	1	3	0	0
57. svatovci	7	8	1	0	7	5	1	3	0	0
58. kmotor/kmotra	7	5	1	3	5	3	3	4	0	1
59. kmotrovci	7	5	1	3	3	2	4	5	1	1
60. nemanželské dieťa	7	6	1	2	3	3	3	4	2	1

Tabuľka č 3: Odpovede žiakov a žiakov z Kovačice

Výraz	Počul/a si o výraze...				Používaš tento výraz?					
	áno		nie		áno		nie		niekedy	
	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M
1. otec	8	8	0	0	7	8	0	0	1	0
2. matka/mama	8	8	0	0	8	8	0	0	0	0
3. starý otec	8	8	0	0	6	6	0	2	2	0
4. stará mama	8	8	0	0	6	6	0	2	2	0
5. starí rodičia	8	8	0	0	6	5	0	1	2	2
6. vnuk	8	8	0	0	7	7	0	0	1	1
7. vnučka	8	8	0	0	4	7	2	0	2	1
8. pravnuk/ pravnučka	8	8	0	0	3	3	3	0	2	5
9. praprnuk/ praprnučka	8	8	0	0	3	1	3	0	2	7
10. pradedo	8	8	0	0	5	1	2	1	3	6
11. prababka	8	8	0	0	3	3	2	1	3	4
12. prapradedo	8	8	0	0	2	0	3	1	3	7
13. praprababka	8	8	0	0	2	0	3	1	3	7
14. syn	8	8	0	0	8	7	0	1	0	0
15. dcéra	8	8	0	0	8	7	0	1	0	0
16. jedinák/jedináčka	8	6	0	2	8	4	0	4	0	0
17. dvojča	8	7	0	1	7	5	0	3	1	0
18. miláčik	8	7	0	1	6	3	1	4	1	1
19. brat	8	8	0	0	8	7	0	1	0	0
20. nevlastný brat	8	8	0	0	7	5	1	3	8	0
21. sestra	8	8	0	0	8	7	0	1	0	0
22. súrodenec	8	8	0	0	8	4	0	2	0	2
23. nevlastná sestra	8	8	0	0	6	6	1	1	1	1
24. synovec	8	6	0	2	6	4	2	3	0	1
25. neter	7	4	1	4	4	2	3	6	1	0
26. bratanec/ bratranec	8	8	0	0	8	6	0	2	0	0
27. sesternica	8	8	0	0	8	5	0	3	0	0
28. strýc	8	8	0	0	8	6	0	2	0	0
29. stryná	8	8	0	0	8	7	0	1	0	0
30. ujo	8	8	0	0	6	6	2	1	0	1
31. ujec	7	3	1	5	5	1	3	7	0	0

32. ujčíná	8	8	0	0	8	6	0	1	0	1
33. teta/tetka	8	8	0	0		7		1		0
34. sváko	8	8	0	0	7	6	1	1	0	1
35. bratanec/ bratranec z otcovej strany	8	7	0	1	8	5	0	2	0	1
36. bratanec/ bratranec z matkovej strany	8	7	0	1	8	5	0	2	0	1
37. príbuzný	8	7	0	1	8	3	0	2	0	3
38. rodič	8	8	0	0	8	6	0	1	0	1
39. pobratim	1	6	7	2	0	3	8	5	0	2
40. manžel	8	8	0	0	8	6	0	2	0	0
41. manželka	8	8	0	0	8	7	0	1	0	0
42. otcim	6	3	2	5	5	2	3	6	0	0
43. vdovec	8	5	0	3	6	3	2	5	0	0
44. vdova	8	6	0	2	6	4	2	4	0	0
45. rozvedený/ rozvedená	8	8	0	0	7	6	0	2	1	0
46. macocha	8	8	0	0	5	5	3	2	0	1
47. mladomanželia	8	8	0	0	6	5	1	2	1	1
48. svokor	8	7	0	1	5	6	3	2	0	0
49. svokra	8	7	0	1	5	6	3	1	0	1
50. test'	2	5	6	3	5	3	3	4	0	1
51. testiná	2	5	6	3	5	2	3	4	0	2
52. švagor	8	7	0	1	7	6	1	2	0	0
53. švagríná	8	7	0	1	3	6	5	2	0	0
54. nevesta	8	8	0	0	4	8	2	0	2	0
55. zať	8	8	0	0	4	8	2	0	2	0
56. svat/svatka	8	7	0	1	7	6	1	2	0	0
57. svatovci	8	7	0	1	5	6	3	2	0	0
58. kmotor/kmotra	8	7	0	1	7	7	1	1	0	0
59. kmotrovci	8	7	0	1	6	6	2	2	0	0
60. nemanželské dieťa	7	8	1	0	3	7	4	1	1	0

Tabuľka č. 5: Odpovede žiakov a žiakov z Pivnice

Výraz	Ktorý ešte výraz používaš v tomto kontexte?	
	F	M
1. otec	<i>oci, ocino, ocko, oco, otco, otecko, tata, tatko, čale,</i>	<i>oci, ocko, oco, otco, otec, starký, starý, 'ale, tata, tati, tato,</i>
2. matka/mama	<i>keva, makili, mama, mami, mamica, mamička, mamina, maminka, mamka, mamka</i>	<i>keva, mama, starká</i>
3. starý otec	<i>apka, apko, deda, dedko, dedo, deduško, starký, starý ocko, starý dedko</i>	<i>apka, apko, apo, apostarý, deda, dedko, dedo, starký, starý apo,</i>
4. stará mama	<i>baba, babka, mama stará, mamička, mamika, manka, stará mama, starinka, starká</i>	<i>babka, mama stará, mamička, mamika, starká, starká,</i>
5. starí rodičia	<i>starí rodičia, starý otco, stará mama</i>	<i>apko a mamička, apko aj mamička, mamička a apka, mamička a apko, starí,</i>
6. vnuk	<i>vnúčik, vňučik, vňuk,</i>	<i>vňuk</i>
7. vnučka	<i>vňučka</i>	<i>diovka</i>
8. pravnuk/ pravnučka	<i>pravňuk, pravňučka</i>	<i>vňučka, vnuk</i>
9. praprnuk/ praprnučka		<i>pravnuk</i>
10. pradedo	<i>apko, dedík, dedko, dedo, praapka, prad-edko, prastarký, starkí</i>	<i>dedík, dedík, praapka, pradedko, prastarký, starušký</i>
11. prababka	<i>dedička, dedika, mamička, pramamička, prastarká, starká</i>	<i>dedika, prababka, pramamička, prastarká, starušká</i>
12. prapradedo	<i>dedík, praapko, pradedík, prandedik, prapraapka, praprastarký, starušký</i>	<i>praapostarý, pradedík, pradedík, praprastarký</i>
13. praprababka	<i>dedička, dedička, pradedička, pramamička, prandedika, prapramamička, praprastarká, starušká</i>	<i>prababka, pradedika, pramamika, praprastarká</i>
14. syn	<i>synačko, synček, synko,</i>	<i>synko</i>
15. dcéra	<i>dcérečka, dcérinka, diovka, d'iovka,</i>	<i>cera, dcérka</i>

16. jedinák/ jedináčka	<i>jedinac, jedináčik</i>	<i>jedinac</i>
17. dvojča	<i>blizanac, blizanec, bliženci, dvojčatá, dvojčička</i>	<i>blizanci, blizankine, dvojčata</i>
18. miláčik	<i>ľubímac, mezimac, miláčik moj, srdiečko, zlato moja,</i>	<i>ľubimac, maza</i>
19. brat	<i>braček, bračok, brašo, brate, bro,</i>	<i>Daniel, tebra</i>
20. nevlastný brat	<i>polubrat</i>	-
21. sestra	<i>moja sestrička, seja, seka, sestrička, sis</i>	-
22. súrodeneц	<i>rodina</i>	<i>stanari, rodina</i>
23. nevlastná sestra	<i>polusestra</i>	<i>polusestra</i>
24. synovec		
25. neter		
26. bratanec/ bratranec	<i>bratník, bratranček, bratraneček</i>	<i>bratník, bratranec</i>
27. sesternica	<i>sekica moja, sesternička</i>	
28. strýc	<i>báči, strýko</i>	<i>báči, strýko, strýko, švagor</i>
29. stryná	<i>stryna, strynká, strynka, teta,</i>	<i>andika, strynka, teta</i>
30. ujo	<i>báči, báčika, ujko</i>	<i>ujko</i>
31. ujec	<i>báči, ujco, ujo,</i>	
32. ujčiná	<i>ujčinká, ujčinka, ujna,</i>	<i>andika, teta, ujčinka,</i>
33. teta/tetka	<i>teta, tetinka</i>	<i>teta</i>
34. sváko		
35. bratanec/ bratranec z otcovej strany	<i>bratnícko dieťa, bratrančok, ocov bratník</i>	<i>bratník bratranec.</i>
36. bratanec/ bratranec z maminej strany	<i>bratrančok, mamin bratník, sesterničko dieťa,</i>	
37. príbuzný	<i>blízky, rodina</i>	<i>rodina</i>
38. rodič	<i>mama, oci</i>	<i>muž</i>
39. pobratim		<i>krstiť</i>
40. manžel	<i>muž</i>	<i>muž</i>
41. manželka	<i>žena</i>	<i>žena</i>
42. otčim	<i>druhý otec, nevlastný otec, očuch,</i>	
43. vdovec		<i>udovec</i>

44. vdova		<i>udovica</i>
45. rozvedený/ rozvedená		
46. macocha	<i>nevlastná mama, po mene</i>	<i>neni mama</i>
47. mladomanželia	<i>mládenci, mladí</i>	
48. svokor	<i>apoš, sveker</i>	<i>sveker</i>
49. svokra	<i>apoška, mamoška, svekra, svekruša,</i>	<i>svekruša</i>
50. teš'	<i>tast, švavor</i>	<i>inák nevím presne</i>
51. testiná	<i>tašta</i>	<i>inák nevím presne</i>
52. švavor	<i>švager</i>	
53. švagríná	<i>nínika, teta, tetka</i>	<i>nanika</i>
54. nevesta		
55. zať	<i>zaťko</i>	
56. svat/svatka		<i>babka</i>
57. svatovci	<i>svatáci</i>	<i>dedko s babkou</i>
58. kmotor/kmotra	<i>kum/kuma, kmotrik, kmotrička</i>	<i>kume, kuma</i>
59. kmotrovci	<i>kmotráci</i>	<i>krsný, kumaci, kume, kumovci</i>
60. nemanželské dieťa	<i>nevlastné deti, vanbračné, vanbračno dete, vanbračno dieťa</i>	<i>adoptované, vanbračne dieťa</i>

Tabuľka č. 5: Ako inak žiaci pomenúvajú určité príbuzenské vzťahy

Príloha č. 4*Definovanie pojmov***1. otec**

F *bez neho ja by som tu nebola; človek, ktorý ma spravil (3x); ja som môjmu otcovi dcéra (2x); ja som otcovi dcéra; je rodič mužského pólu a jeho deti ho volajú otec; je to môj otec, ktorý sa o mňa stará; moj rodič (3x); môj otec; môj rodič (2x); mužský rodič (2x); muž mojej mamy; mužský rodič; on je jeden z mojich rodičov; rodič dieťaťa; rodič v mužskom rode; rodič (3x); rodič, hlava rodiny;*

M *člen rodiny; človek, ktorý nás spravil; manžel mojej matky; moj oco (2x); moj rodič; muž žene čo narodila dieťa; mužský rod; náš biologický rodič; mužský rodič (4x); náš rodič mužského pohlavia; osoba, ktorá sa o mňa stará; rodič dieťaťa; rodič mužského pohlavia; rodič; starému otcovi syn; vlastný otec; vždy mužská osoba je biologický rodič; -- (5x);*

2. matka/mama

F *ja som mamy dcéra; ja som mojej mamy dcéra (2x); matka je človek, ktorý ma narodil; moja mama; môj rodič (2x); osoba, ktorá ma doniesla na svet; osoba, ktorá ma narodila (3x); rodič v ženskom rode; rodič (3x); rodič ženského pólu; rodič, ktorý ma narodil; žena, ktorá ma narodila (5x); žena, ktorá ma narodila; ženský rodič (2x);*

M *člen rodiny; manželka mojho otca; moj rodič; moja mama (2x); náš biologický rodič; náš rodič ženského pohlavia; osoba, ktorá každý deň spraví obed a stará sa o mňa; rodič dieťaťa; rodič ženského pohlavia; rodič; starej mamy mama; tá čo ma narodila; vlastná mama, vždy ženského pohlavia, je to biologický rodič; žena, čo narodila dieťa; žena, ktorá nás narodila; ženský rod; ženský rodič (4x); -- (3x);*

3. starý otec

F *je to otec mojich rodičov (2x); mamin otec; mamin/otcov otec (3x); mojej mamin alebo otcov otec (6x); on je môj starý rodič; otcov alebo mamin otec (5x); otec mojej mamy; otec mojej mamy/mojho otca; otec mojej mamy; otec otca alebo matky; rodičov otec (3x);*

M *člen rodiny; mamin alebo otcov otec (5x); našich rodičov otec; od mojho otca otec; osoba, ktorá mi skoro každý deň dáva 200 din; otcov otec; otcov, mamin otec; otec jedného z mojich rodičov; otec matky/otca x4; otec môjho otca; pradedov syn; rodič mojej matky/otca; rodič mojim rodičom muž; rodičov mužský rodič; rodičov otec (2x); starý rodič; -- ;*

4. stará mama

F *mama mojej mamy/mojho otca; mama mojej mamy; mama otca alebo matky; mama otcovi alebo mamy (2x); mamina/otcova mama (3x); matka mojich rodičov; mojej mamy mama; otcova alebo mamina*

mama (4x); otcova/mamina mama (6x); rodič mojich rodičov; rodičova mama (3x); žije s nami, pomáha nám pri domácich prácach;

M *mama matky/otca (4x); mama môjho otca; mamina alebo otcova mama (4x); mamina mama (2x); matka jedného z mojich rodičov; našich rodičova mama; od mojej mamy mama; osoba, ktorá mi spraví všetko, čo si pomyslím; otcova, mamina matka; prababkina dcéra; rodič mojej matky/otca; rodič môjho rodiča žen.; rodičov ženský rodič; rodičova mama (2x); starý rodič; -- (2x) ;*

5. starí rodičia

F *mama a otec mojej mamy alebo otca (otcova); mamini alebo otcovi rodičia; mamini/otcovi rodičia (2x); mojich rodičov rodičia; otcovi a mamini rodičia; otcovi alebo mamini rodičia; otcovi/mamini rodičia (2x); rodičia mamy alebo otca (2x); rodičia mamini alebo otcovi (3x); rodičia mojej mamy; rodičia môjho otca alebo matky (3x); rodičia mojich rodičov (4x); rodičovi rodičia (3x);*

M *babka a dedko; dva páry osôb, rodičia matky, rodičia otca; mamini alebo otcovi rodičia; matka aj oco rodičov; našich rodičov rodičia; oco a mama môjho otca a matky; otcovi alebo mamini rodičia; prastarých rodičov deti; rodia rodičov (2x); rodičia jedného z mojich rodičov; rodičia mojej matky/otca; rodičia vašich rodičov; rodičovi rodičia; rodičovi rodičia; rodičových rodičia; starká a starký; starký a starká; starý otec a stará mama (2x); --(5x);*

6. vnuk

F *chlapec je starým rodičom vnuk; chlapec je vnuk svojim starým rodičom (2x); dcérin alebo synov syn; dcérino dieťa; mama má syna tak je on jej rodičom vnuk, aj otcovým rodičom; môj brat je starým rodičom vnuk (4x); môj brat je vnuk starým rodičom; môj bratranec je starým rodičom vnuk; mojej starej mamy je môj brat vnuk; mojím starým rodičom môj brat im je vnuk; rodičove deti sú ich rodičom vnúčatá (chlapec); starej mamin otcov syn (alebo dcéra) tak jeho/jej syn, je starým rodičom dieťa a ich deti; starý rodičia volajú syna ich detí vnukom; syn mojej dcéry/syna; synov syn/dcérin syn (4x); -- (2x)*

M *aby mne niekto bol vnuk musel by byť mužský potomok môjho potomka; ja mojím starým rodičom som vňuk; ja mojmu otcovmu otcovi; ja som mojím starým rodičom vnuk (3x); ja som starkej alebo starkimu vnuk; ja som starým rodičom vnuk; ja som vnuk mojmu dedkovi a babke; mamin a otcov syn; môj potomok mužského pohlavia; my sme vnuci apovi a mamičke; otcov syn (2x); rodičov synov syn; starkej mamin syn; starých rodičov vnuk; syn môjho otca; synov alebo dcérin syn; -- (5x); neviem vysvetliť;*

7. vnučka

F dcéra mojej dcéry/syna; dcérina alebo synova dcéra; dcérino dieťa; dievča je vnučka svojim starým rodičom; ja som mojím starým rodičom vnučka (7x); ja som starým rodičom vnučka (2x); je starým rodičom dieťa ich detí; mama a otec majú dcéru tak je ich rodičom ona vnučka; mojej starej mame som ja vnučka; rodičove deti sú ich rodičom vnúčatá (dievča); starej mamin (otcov) syn/dcéra, tak jeho/jej dcéra; starí rodičia volajú dcéru ich detí vnučka; synova alebo dcérina dcéra (4x); to som ja mojím starým rodičom; --;

M aby mne niekto bola vnučka musí byť ženský potomok môjho potomka; dcéra mojej dcéry; dedové deti žen. r.; mamina a otcova dcéra; môj potomok ženského pohlavia; moja sestra je môjmu apkovi vnučka; moja sestra je starým rodičom vnučka (3x); moja sestra mojím starým rodičom; moja sestra starému otcovi; otcova dcéra; rodičova synova dcéra; starkiho mamin syn; starých rodičova vnučka; synova alebo dcérina dcéra; -- (8x); neviem vysvetliť;

8. pravnik/pravnučka

F brat je mojím prastarým rodičom pravnik; dieťa od dcéry; ja som moje dedike/dedkovi pravnučka; ja som mojej prababky – pravnučka; ja som mojej prastarkej pravnučka; ja som mojím prastarým rodičom pravnik; je o koleno staršie; je to mojím rodičom vnuk/vnučka; jeho syn/dcéra; môj brat je prarodičom pravnik; moje deti mojím prarodičom sú pravnučatá; mojím starým rodičom tak ich rodičom som ja pravnučka; prastarej mamin (otcov) syn/dcéra; to som ja mojím prarodičom; vnučkin/a alebo vnúčikova dcéra/syn; vnukov syn; vnukov syn/dcéra; vnukovo dieťa; -- (5x); neviem vysvetliť (2x)

M 3. koleno; aby mne niekto bol pravnik/čka musel by mi byť potomok potomka potomok; apkovho otec pravnik; dcéra mojej dcérinej dcéry; ja mojím prastarým rodičom; ja som bol prastarkej pravnik; ja som mojím prarodičom pravnik; ja som starých rodičov a ich rodičia pravnik; moje dieťa môjmu starému otcovi; môjmu apkovmu otcovi som ja pravnik; pradedov vnuk; starých rodičov otec my sme mu pravnici; vnukov alebo vnučkin syn alebo dcéra; -- (11x); neviem vysvetliť;

9. prpravnik/prpravnučka

F ako aj pravnik len o ešte jedných rodičov viac; brat je mojím prastarým rodičom prpravnik; dieťa od dcéry; ja som mojej prprababke prpravnučka (3x); ja som mojej prprastarkej prpravnučka; ja som mojím prprarodičom prpravnučka, mojich detí dieťa je mojím prarodičom prpravnik; mojím prastarým rodičom tak ich rodičom som ja prpravnik; prpravnučkin/a alebo prpravnikova dcéra/syn je o dve kolena starší; prastarej mamin /otcov syn/dcéra, tak jeho pravnik/čka; pravnik je mne vnuk; pravnikovo dieťa; to som ja mojím

praprarodičom; vnukova dcéra; vnukovho vnuk/vnučka; vnukovo dieťa; -- (4x), neviem vysvetliť (2x)

M *4. koleno; apkovho apkov vnuk; isté ako pravnuk len ešte jedna generácia viac; ja mojím praprastarým rodičom; ja som mojím praprarodičom prapravnuk; moja sestra je starým rodičom a im rodičia vnučka; moje dieťa môjmu starému otcovi; môjmu apkovi apko som ja vnuk; prapradedov vnuk; starej mamy mama my sme mu pravnuci; syn môjho synovho syna; -- (13x); neviem vysvetliť*

10. pradedo

F *apkov/mamičkin dedo; dedov alebo babkin otec; dedov alebo mamičkin otcov; dedovo dieťa; je mojím rodičom dedo; mamičkin alebo apkov otec; mamičkin/dedov otec (2x); mamin/otcov dedo; mojej starej, môjmu starkému je pradedo oco; mužský rodič starých rodičov; mužský rodič starým rodičom; otec môjho deda a babky; otec môjho deda; otec môjho starého otca; otec starej mamy/starého otca, pradedo je otec starému otcovi rodičov; starého otcov otec; starého otcov/mamin otec; stariho otcovi rodičia; starkin otec je mne pradedo; starým rodičom – oco; -- (3x);*

M *apkov oco; apkov otec (2x); apkov otec; dedikov otec; dedov otec (3x); môjho starého otca otec; mojmu apkovi apko mi je pradedo; oco ocov oco; od mojho dedka otec; otcov starý otec; otec mojho starého otca alebo mamy; otec mojho starého otca; otec starých rodičov; prapradedov jeho syn; starkin alebo starkého otec; starým rodičom otec; -- (5x); neviem vysvetliť;*

11. prababka

F *apkova/mamičkina babka; babkino dieťa; dedova alebo babkina matka; dedova alebo mamičkina mama (3x), je mojím rodičom babka; je starých rodičov mama; je to matka môjho deda a babky; mama mojej babky; mama starej mame/starého otca; mamičkina alebo apkova mama; mamina/otcova babka; matka mojej starej mamy; prababka je mama starej mame; starého otcova mama; starého otcova/mamina matka; starej mamina mama; starkina mama je mne prababička; ženský rodič starých rodičov; ženský rodič starým rodičom; -- x(4x);*

M *apkova mama; babkina mama (2x); dedova mama; mama starých rodičov (2x); mamičkina mama; mamina mamina mama; matka mojho starého otca; mojej mamina alebo ocova mamička; môjho starého otca mama; môjho staremu rodičovi babka je mne prababka; ocov ocova mama; od mojej babke mama; otcova stará mama; pradedovi – prababky – mama; prapradedov jeho dcéra; starkin alebo starkého mama; starým rodičom – mama; starým rodičom matka; --(4x); neviem vysvetliť;*

12. prapradedo

F *deda dedo/mamičkin dedo; dedikin otec; je mojej prastarkej alebo môjmu pradedovi oco; mamičkin dedo; mamičkina/dedova pradedo; mojim starým rodičom dedo; mužský rodič prarodičom; mužský rodič prarodičov; otec môjho pradedu; prababkin/pradedov otec; prabapkin alebo pradedkov otec; pradedov alebo prababkinotec; prapradedo je otec pradedovi; starkin starký je mne prapradedo; starý otec môjho starého otca; starý otec starej mame/starého otca; -- (9x);*

M *apkov apko (2x); dedo starých rodičov; dedov otcov otec; mojej pra babke pradedovi otec; môjho pradedov otec je mne pradedko; mojim prarodičom otec; môjmu pradedu otec; ocov ocov otec (2x); od mojich pradedov otec; otcov pradedo; otec mojho pradedu/pramatky; pradedo; pradedov otec; prapradedov vnuk; starkin alebo starkého starký; starý otec mojho starého otca; starým rodičom - oco; -- (5x); neviem vysvetliť;*

13. praprababka

F *dedikina matka; je mojej starkej alebo mojmu starkému mama; mamičkina mamička/dedo; mamičkina mamička; mamičkina/dedova prababka; matka mojej prababky; mojim starým rodičom babka; prababkina alebo pradedkova matka; prababkina/pradedova mama; pradedova alebo prababkina matka; pradedovi – prababky – mama; praprababka je mama prababke; stará mama mojej starej mame; stará mama starej mame/starého otca; starkina starká je mne praprababka; ženský rodič prarodičom; ženský rodič prarodičov; -- (8x);*

M *apkova mamička (2x); babkina babka; babkina mamina mama; dedikina mama; mamina mamina mama (2x); matka mojho pradedu/pramatky; mojej pra babke alebo pradedovi mama; môjho pradedu mama; mojim prarodičom matka; môjmu pradedovi mama je mne prababka; od mojej prababky mama; otcova prababka; pradedova mama; prapradedova vnučka; stará mama mojej starej mamy; starká starých rodičov; starkin alebo starkého starká; -- (5x); neviem vysvetliť*

14. syn

F *mamino dieťa; môj brat je mame syn; môj brat je mojim rodičom syn; môj brat je syn rodičom; moje dieťa (3x); mojim rodičom môj brat je syn (2x); mužský potomok (4x); niečie dieťa; otcovo/mamino dieťa (3x); rodičia majú dieťa a ak je chlapec tak je syn (2x); rodičov potomok (2x); syn je mužské dieťa matky (2x); voľačie dieťa; --*

M *dedič môjho majetku; dieťa otca a matere; ja mojím rodičom; ja som mojím rodičom syn (2x); ja som môjmu otcovi syn; ja som syn môjmu otcovi; mamin aj ocov syn; mamino a otcovo dieťa; matkino a otcovo mužské dieťa; môj najbližší potomok; môj potomok mužského pohlavia; moje dieťa; mojích rodičov syn; mužské dieťa; niečie potomstvo 1. koleno m. r.; otcovo dieťa (2x); syn, mužské dieťa; -- (6x)*

15. dcéra

F *ja som dcéra mojim rodičom; ja som dcéra rodičom; ja som mame dcéra; ja som mojím rodičom dcéra; mamino dieťa; moje dieťa (3x); mojim rodičom som ja dcéra (2x); niečie dieťa (2x); otcovo/mamino dieťa (3x); rodičia majú dieťa a ak je dievča tak je dcéra (2x); rodičov potomok (2x); ženské dieťa matky (2x); ženský potomok (2x); -- (2x)*

M *dedička môjho majetku; dieťa otca a matere; keď moji rodičia majú dieťa ženského pólú; mamina aj ocova dcéra; mamino a otcovo dieťa; matkino a otcovo ženské dieťa; môj najbližší potomok; môj potomok ženského pohlavia; moja sestra je mojej mame dcéra; moja sestra je mojím rodičom dcéra; moja sestra je rodičom dcéra; moja sestra mojím rodičom; moje dieťa; mojím rodičom je dcéra moja sestra; niečie potomstvo I. koleno ž. r.; otcovo dieťa (2x); ženské dieťa (2x); -- (6x);*

16. jedinák/jedináčka

F *dieťa, ktoré nemá súrodenca (3x); iba jedno dieťa v rodine (3x); je to len jedno dieťa matky; jeden jediný potomok; jeden potomok; jediná dcéra/syn (2x); jediné dieťa v rodine; jediný potomok; jedniné dieťa; keď dieťa nemá brata alebo sestru (2x); keď je niekto sám – nemá brata/sestru; keď niekto nemá viac ani brata ani sestru; matka má len to jedno dieťa; nemá bratov ani sestry; nemáš ani brata ani sestru (2x); rodičov potomok; ten kto nemá súrodencov (2x)*

M *dieťa bez bratov/sestrov; jediné dieťa rodičov (3x); jediné dieťa v rodine; jediné dieťa; jediný syn/dcéra v rodine; keď je v rodine jedno dieťa; keď nemá ani brata ani sestru; keď žena narodí jedno dieťa; len jedno dieťa (2x); mamino a otcovo jediné dieťa; v rodine je iba jeden potomok; -- (10x); neviem;*

17. dvojča

F *blizanec; dieťa, ktoré má brata/sestru a naraz sa narodili (2x); dieťa, ktoré má súrodenca, ktorí sa narodili v istý deň ako on (2x); dve deti, ktoré sa narodili istý deň (2x); dve sestry; dvojča je dieťa blíženeč; jedno dieťa z dvojčiat (3x); keď sa deti narodí spolu; dieťa; keď sa naraz narodí isté deti; keď sa narodí dvaja/dve naraz; kto sa narodil z istej matky hneď pred tebou; ktoré sa narodilo spolu s druhým; má druhého brata/sestru ktorý/á sa narodila s ním/ňou; nie je jedno dieťa ale dve, spolu sa nachádzajú v matkinom bruchu a sa podobajú; tvoja sestra alebo brat sa na istý deň narodili ako ty; twin/blizanec; keď žena narodí dve istie deti (2x);-- (3x)*

M *2 rovnaké deti jedno druhému sa dvojča; blizanci; brat ktorý vyzerá isto ako jeho brat; dve deti naraz narodené (4x); dve deti narodené v istom čase; dve deti narodené v istý deň; dve deti zrazu; dve deti; dve sličné deti; keď sa narodí spolu deti; otcove deti; -- (10x); neviem vysvetliť*

18. miláčik

F ako rodičia, starí rodičia volajú svoje deti, vnukov; domáce zvierá; jedno z najobľúbenejších detí; keď má matka rada svoje dieťa hovorí mu miláčik alebo srdiečko; keď sa rodina stará o zvierá; koho máte rád (2x); nejaké zvierá; nepoužívam tento výraz; obľúbené dieťa (3x); tvoja milovaná osoba (2x); zvierá, ktoré máme doma a býva s nami (2x); -- (8x); neviem;

M domáce zvierá; môj pes; obľúbené dieťa (2x); obľúbené dieťa rodičov (2x); obľúbené zvieratko; obľúbený potomok; obľúbený v rodine; obľúbený; osoba, ktorú milujem; používaš pre niekoho koho miluješ; voláko zvierá (2x); -- (10x); neviem vysvetliť;

19. brat

F je to môj súrodenec; mamino a otcovo ešte jedno dieťa (2x); môj brat mi je brat; môj brat; môj súrodenec; moja mama narodila mojho brata (chlapca); mojich rodičov syn (4x); mužské dieťa mojej mamy; on je môj brat; potomok istých rodičov (2x); súrodenec (2x); súrodenec v mužskom rode (2x); súrodenec; syn mojich rodičov; žena narodí chlapca tej jej dcére je to brat; -- (3x)

M brat a ja sme synovia nášmu otcovi; druhý syn mojich rodičov; ja som mojej sestry brat; môj brat (2x); môj brat; môj spoločný syn rodičom; môjho otcov a mamin syn; mojich rodičov syn je mne brat; mužský súrodenec (3x); osoba ktorá ma zabáva, bije niekedy; osoba mužského pohlavia narodená istým rodičom ako ja; otcov syn; súrodenec m. rodu; súrodenec; -- (8x);

20. nevlastný brat

F ak sú rodičia rozvedení a napr. mama má s druhým mužom syna, tak je on mne nevlastný brat; brat ale matka alebo otec nie sú istý; brat z matkinej/otcovej strany; bratia, ktorí nemajú rovnakého otca; dieťa matky a otca, ale ho ona nenarodila; dieťa od mamy alebo otca (2x); keď sa matka vydá za druhého muža a má s ním dieťa; keď sa rodičia rozvedú a napr. mama má syna s novým (frajerom); keď sú rodičia spolu ale jeden z rodičov má už jedno dieťa z prvého manželstva; môj brat ale nemáme istého otca/matku; nevlastný brat môže byť len z matkinej strany alebo z otcovej; nevlastný súrodenec; otcov druhý syn alebo matkin; spoločný jeden rodič; ak sa rodičia rozvedú, oco si nájde ženu, ktorá má syna, tak on bude tvoj nevlastný brat; súrodenec s ktorým nemám jedného istého rodiča; syn jedného z rodičov; syn nevlastných rodičov; z mojej otcovej alebo matkinej strane syn; -- (4x); neviem

M brat druhého otca alebo druhej mamy (2x); brat od druhej matky (2x); dieťa sa narodí skvôr svadby; keď sa rodičia rozvedú a s druhým dostanú dieťa; mojej mamin syn ale nie aj môjho otcov; nemáme spoločného 1. rodiča; nevlastný brat; nevlastný mužský súrodenec; nie môjho otcov vlastný brat; od druhého rodiča dieťa keď sa pripojí vašej

rodine; od mojej mamy sestra má syna; otcovo nevlastné dieťa; polu brat; syn jedného z nevlastných rodičov; zbrané dieťa; -- (8x)

21. sestra

F *dcéra mojich rodičov (2x); ja som bratovi sestra (2x); mamino aj otcovo ešte jedno dieťa (2x); moja mama narodila moju sestru; moja sestra; mojich rodičov dcéra (3x); potomok istých rodičov; rodičova dcéra; súrodenec (5x); súrodenec v ženskom rode (2x); tomu druhému matkinmu dieťaťu je ona sestra; ženino dieťa; ženské dieťa mamy; -- (2x)*

M *brat ale ženského pohlavia; dcéra mojich rodičov; druhá dcéra mojich rodičov; isto ako aj brat len je ženský pól; moja sestra je mne sestra; moja sestra; moje spoločné dieťa rodičom; osoba, ktorá varí niekedy, riadi izbu; otcova dcéra; súrodenec ž. rodu; súrodenica; ženský súrodenec (5x); -- (9x);*

22. súrodenec

F *blízka rodina; bližší alebo ďalší rod; brat alebo sestra (8x); brat/sestra (2x); bratranec alebo sestrenica; môj brat, sestra sú mne súrodenci; môj brat/sestra (2x); môj brat; moja sestra alebo brat; mojich rodičov syn; potomok istých rodičov; syn, dcéra mojich rodičov;-- (4x)*

M *blízka rodina; brat/sestra (5x); ja a súrodenec máme rovnakých rodičov; mojej tetky syn/dcéra; narodený z istých rodičov (2x); otcovi súrodenci ich deti; potomok mojich rodičov; príbuzný; sestra/brat; tí čo žijú s nami;--(10x)*

23. nevlastná sestra

F *ak sú rodičia rozvedení a napr. mama má s druhým mužom dcéru, tak je ona mne nevlastná sestra; dcéra jedného z rodičov; dieťa matky a otca ale ju mama nenarodila; dieťa od mamy/otca (2x); keď má otec/matka dcéru s druhou ženou/mužom (2x); keď sa rodičia rozvedú a napr. mama má dcéru s novým (frajerom); nevlastná sestra môže byť len z matkovej strany alebo z otcovej; nevlastný súrodenec; sestra ale matka alebo otec nie sú istý; sestra nevlasnej mamy; sestra z matkovej/otcovej strany (2x); sestry, ktoré nemajú rovnakého otca; spoločný jeden rodič; súrodenec s ktorým nemám jedného istého rodiča; z mojej otcovej alebo matkovej strane dcéra; ženino dieťa s ni mojím otcom; -- (4x); neviem vysvetliť; neviem*

M *ako nevlastný brat len ženského pohlavia; brat/sestra; dcéra jedného z nevlastných rodičov; keď sa rodičia rozvedú a narodí sa sestra; keď sa rodičia rozvedú a s druhým dostanú dieťa; moj oco má brata a on dcéru; mojej mamina dcéra ale nie aj môjho otcova; nevlastný ženský súrodenec; od druhého rodiča dieťa keď sa pripojí vašej rodine ž. rodu; otcova nevlastná dcéra; polu sestra (2x); sestra od druhej matky; zbrané dieťa; ženský súrodenec s ktorým nemám 1 sp. rodiča; -- (10x)*

24. synovec

F *bratov brat/sestra, tak jeho dieťa; bratov syn (2x); bratov/sestrin syn; môj brat je mojej tete synovec (2x); môj brat je tete synovec; mojej maminej bratovo/sestrino dieťa; môjho otcov brat/sestra dieťa (chlapec); môjmu ujovi je brat synovec (2x); môjmu ujovi/stryčkovi je môj brat synovec; syn od brata alebo sestry; syn od brata; -- (8x); neviem (3x);*

M *ja mojej tete; ja som môjmu strýčkovi synovec; ja som môjmu ujovi/stryne synovec; môjmu strýčkovi som synovec; strýčkov bratov syn; syn môjho brata/sestry; syn môjho brata; -- (16x); neviem (2x)*

25. neter

F *bratov brat/sestra, tak jeho dcéra; ja som mojej tete neter (2x); ja som tete neter; ja som ujovi neter (2x); moja sesternica je mojim rodičom neter; mojej ujčinej/tetky som ja neter; sestrina dcéra; tetkina dcéra; -- (11x); neviem (5x);*

M *dcéra môjho brata/sestry; dcéra môjho brata; moja sestra mojej tete; sesternicina dcéra; -- (18x); neviem (3x)*

26. bratanec/bratranec

F *dieťa mojho rodičovho brata/sestry; mamin brat a jeho syn mi je bratranec; mamina alebo otcova sestra, syn, brat; mamina sestra/brat tak jej dieťa, otcova sestra/brat tak jej dieťa (chlapec); maminej sestrin syn; matkin alebo otcov súrodenec, ktorý má syna. Jeho syn ti je bratranec; môj ujov/tetin syn; môže byť z otcovej a maminej strany; mužské dieťa od uja, strýca, švagra, tetky, strynky alebo ujčinej; otcov/mamin brat/sestra a ich dieťa; otcov/mamin brat/sestra a ich mužské dieťa; strýkovo dieťa; syn mojej tety; syn môjho otcovho brata; syn môjho uja a ujčinej; syn od maminho/otcovho súrodenca (2x); syn od ujka; tetin/báčinov syn; ujov syn; ujové dieťa; -- (5x);*

M *mojej tetkin syn; mojho otcov brat tak jeho syn; môjho ujov syn (2x); môjmu otcovi synovec je mne bratranec; ocov brat čo má syna; od môjho otca brat a jeho syn; od otcovho brata syn; od tety syn (2x); otcov brat ich deti; strýčkov syn; syn môjho otcovho/maminho brata/sestry (2x); syn od otcovho brata/sestre; syn od strýca lebo uja, tety; syn súrodenca môjho rodiča; syn uja/ujčinej; -- (7x);*

27. sesternica

F *dcéra mojej tety; dcéra môjho otcovho brata; dcéra môjho uja a ujčinej; dcéra od maminho/otcovho súrodenca (2x); dieťa mojho rodičovho brata/sestry; mamin brat a jeho dcéra mi je sesternica; mamina sestra/brat tak jej dieťa, otcova sestra/brat tak jej dieťa (dievča); maminej sestrina dcéra; matkin alebo otcov súrodenec, ktorý má dcéru. Jeho dcéra ti je sesternica; moja ujova/tetina dcéra; môže byť z otcovej a maminej strany; otcov/mamin brat/sestra a ich dieťa; otcov/mamin*

brat/sestra a ich ženské dieťa; sestrenica od ujka; strýkovo dieťa; tetina/báčinova dcéra; ujova dcéra; ujové dieťa; ženské dieťa od uja, strýca, švagra, tetky, strynky alebo ujčinej; -- (5x);

M 26=27; *bratranec ale ženského pohlavia; dcéra od otcovho brata/sestre; dcéra od strýca, uja, tety; mojej tetkina dcéra; dcéra otcovho brata/sestry; dcéra súrodenca môjho rodiča; dcéra uja/ujčinej; môjho ujova dcéra (2x); od môjho otca brat a jeho dcéra; od otcovho brata dcéra (2x); od tety dcéra (2x); strýcova dcéra; -- (10x)*

28. strýc

F *brat mojej mamy; brat môjho otca; môjho otca brat; od otca brat; otcov brat (14x); otcov brat je mne strýko (6x); -- (1x)*

M *môj ujo; môjho otcov brat (2x); môjmu otcovi brat (3x); muž strynej; ocov brat (11x); rodičov brat/sestra; -- (6x);*

29. stryná

F *môjho strýkova žena; otcov brat tak jeho žena; otcova sestra (4x); otcova sestra je mne stryná; otcova sestra, strýcova žena; otcovho bratova žena (4x); strýcova manželka; strýcova žena (2x); strýkova žena (5x); žena môjho strýca (3x); -- (2x)*

M *moja teta; môjho strýkova žena; otcova bratova žena; otcova sestra; otcova bratova žena; otcova sestra (2x); strýcova žena; strýkova manželka (3x); strýkova žena; žena strýka; -- (12x)*

30. ujo

F *brat môjho otca; mamin brat (12x); mamin brat je mne ujo (6x); niekto koho stretáme na ulici; starkin brat; starší človek na ulici; -- (2x); neviem*

M *mame brat/sestra; mamin brat (15x); mojej mame brat; mojej mamin brat; muž ujčinej; -- (6x)*

31. ujec

F *brat mojej mamy, ujev brat; mamin brat (7x); mamin brat; mamin bratov syn; -- (15x)*

M *starého otcov brat; ujova manželka; --(22x); neviem;*

32. ujčina

F *mamin brat tak jeho žena (2x); mamina sestra (3x); maminho bratova manželka; môjho ujova žena; ujova žena (12x); -- (6x)*

M *mamina sestra (4x); môjho ujev žena; starého otcova sestra; ujo ale ženského pohlavia; ujova manželka (3x); ujova žena (3x); -- (10x); neviem; neviem vysvetliť;*

33. teta/tetka

F *mamina alebo otcova sestra (2x); mamina sestra (6x); mamina/otcova sesternica; mamina/otcova sestra; môjho otcova sestra; otcova sestra – mamina sestra (3x); otcova sestra (3x); otcova sestra; sestra mojich rodičov; -- (6x)*

M *mamina alebo otcova sestra; mamina sestra (3x); mamina sestra; mojich rodičov sestra; môjho otcová sestra; od mojej babke sestra; otcova sestra; rodičová sestra (3x); sestra mojho rodiča; sestra/žena brata mojej svatky; -- (11x);*

34. sváko

F *mamanej sestry manžel; mojej tetin muž (2x); tetin muž (6x);-- (16x)*

M *rodičov brat (2x); tetin muž (3x); tetkin muž (3x);-- (16x); neviem*

35. bratanec/bratranec z otcovej strany

F *dieťa môjho strýka a strynky; môjho otcov synovec; otcov bratranec tak jeho dieťa; otcova sestra alebo brat tak ich syn; otcovej sestrin syn; rodina; strýcov syn (2x); súrodenec môjho otcovho brata/sestry; tetin syn (2x); tetin, strýkov syn; -- (11x); neviem (2x)*

M *26=35; bratranec; môjmu otcovi bratranec; otcovho bratov syn; syn brata/sestry mojho otca; syn otcovho brata (2x); tetin syn (2x); -- (15x); neviem;*

36. bratanec/bratranec z maminej strany

F *dieťa mojej maminho brata/sestry; dieťa môjho uja a ujčinej; mamín bratranec tak jeho dieťa; mamina sestra alebo brat tak ich syn; maminej sestrin syn; mojej mamín synovec; rodina; tetkin syn (2x); ujev syn; ujev, tetin syn; ujev/ujčinin syn;-- (11x); neviem (2x);*

M *26=35; bratranec; maminej sestrin syn; mojej mame bratranec; syn brata/sestry mojej mamy; syn maminho brata (2x); ujo ujčina syn;-- (16x); neviem;*

37. príbuzný

F *blízky (2x); blízky; ďalšia rodina (3x); nejaká rodina mame alebo otcovi; rodák; rodina (2x); sú členovia rodiny; sú moja rodina; viem, ale neviem vysvetliť; -- (11x); neviem (2x)*

M *blízka rodina; bližšia rodina; brat/sestra; človek z rodiny; mám s ním sp. predka; niekto kto nám nikdy neublížil (2x); niekto z mojej rodiny; niekto z rodiny; rodina rodičov; rodina (3x); --(12x)*

38. rodič

F *jeden z rodičov; keď dvaja ľudia majú dieťa; kto sa stará o mňa, narodil ma; mama alebo otc; mama alebo otec (2x); matka/otec (3x); moji mama/otec; moji rodičia; môj otec a mama; môj otec; narodil ma (2x); niekto kto sa o teba stará; osoby, ktoré ma splodili; otec a mama (2x); rodič detí; to je moja mama a otec (3x); -- (2x);*

M *dedkove deti; ľudia čo ma splodili; mama a otc (3x); moja mama a otec (2x); moja mama alebo otec; môj najbližší predok; môj otec, mama; oco a mama; otec a matka sa moji rodičia; otec/mama; ten čo ma stvoril; ten do ťa narodil; ten kto ma narodil; -- (9x);*

39. pobratim

F brat od tetke; -- (22x); *neviem* (2x);

M *zasek sa pokrstím; neviem do je; neviem* (2x); --(21;

40. manžel

F človek s ktorým si vydatá; *keď sa ženský rod vydá za mužský; mamin manžel; mamin muž (môj otec)* (2x); *mamin muž* (2x); *muž* (6x); *muž, za ktorého sa vydám; muž, za ktorého som sa vydala; ocko je mojej mame manžel* (2x); *to je mojej mame môj otec; voľačí muž; žena, ktorá sa vydala; --* (5x);

M človek čo so mnou žije; *čo sa oženil; mamin muž; manželkin muž; mladý človek; mojej mame je môj otec manžel* (2x); *mojej mame môj otec; môj otec je mojej matke; muž* (4x); *muž v manželstve; muž žene* (3x); *ženin muž; --* (7x);

41. manželka

F *chlap, ktorý sa oženil; ja môjmu manželovi budem manželka; keď sa mužský rod ožení so ženským rodom; mama je môjmu otcovi manželka; mama je otcovi žena; otcova manželka; otcova žena (moja matka)* (2x); *otcova žena* (2x); *to je môj otec mojej mame; voľačia žena; žena* (6x); *žena s ktorou si ženatý; žena, za ktorú som sa vydal; --* (5x)

M 40=41; človek čo so mnou žije; *čo sa oženil; manželova žena; mladá žena; môjmu otcovi je moja mama; môjmu otcovi moja mama* (2x); *mužova žena; otcova žena; žena* (4x); *žena mužovi* (3x); *žena v manželstve; --* (7x)

42. otčim

F *druhý mamin muž; druhý manžel mamy; mamin druhý muž* (2x); *mamin muž; mamin nový muž* (3x); *nevlastný otec* (6x); *nie môj otec; neviem; --* (9);

M *nevlastný otec* (2x); *otec; --*(20x); *neviem* (2x)

43. vdovec

F človek, ktorý stratil manželku (2x); *chlap, ktorému žena umre; chlapec, ktorému zomre žena; chlapovi žena zomre; muž bez manželky; muž bez ženy; muž, ktorému umrela manželka* (8x); *muž, ktorý nemá ženu (zomrela); muž, ktorý nemá ženu (žena zomrela); muž, ktorý nema ženu; muž, ktorý zostane bez ženy; --* (6x)

M človek, ktorému zomrela žena/manželka (4x); človek, ktorý prišiel o manželku; človek, ktorý stratil ženu; človek, ktorý zostal sám; *keď mužovi zomrie žena; manžel ktorému zomrela žena; nemá manželku; ten kto nemá dom; zomrela mu žena; neviem* (2x); -- (11x)

44. vdova

F žena bez manžela; *žena bez muža; žena, ktorá nemá muža (muž zomrel); žena, ktorá nemá muža (zomrel); žena, ktorá nema muža; žena, ktorá stratila manžela* (2x); *žena, ktorá zostane bez muža; žena, ktorej*

umrel manžel (8x); žena, ktorej umrel muž; žena, ktorej zomre muž; žene zomre muž; -- (6x);

M človek ktorý prišiel o manželku; keď žene zomrie muž; komu zomrel muž/manžel; nemá manžela; tá kerá nemá dom; zomrel jej muž; žena ktorej zomrel manžel (4x); žena ktorej zomrel muž; žena, ktorá zostala sama; --(11x); *neviem* (3x)

45. rozvedený/ rozvedená

F bez manželky/manžela; čo sa viac nechceli, tak sa rozviedli; keď rodičia nežijú spolu (3x); keď sa manželský pár rozvedie; keď sa rodičia rozvedú a nebyvajú spolu; keď sa žena a muž rozvedie; keď sú rodičia rozvedení; manželia, ktorí sa prestali mať radi; muž a žena nemajú styky; muž a žena sa rozvedú; muž a žena ktorí boli oženatí ale viac sú nie; nechcú spolu bývať; nema muža alebo ženu; není sa viac v manželstve; pretrhnuté manželstvo; rozvedení manželia; rozvedený mama a otec; rozviedli sa muž a žena (2x); -- (4x)

M keď sú rodičia rozvedení; ľudia čo už nechcú byť manželia; manžel a manželka sa rozvedú; manžel aj manželka ktorí spolu nežijú; manžel aj manželka sa rozviedli (2x); muž a žena ktorí viac nie sú v manželstve; není sa manžel a manželka; nie sú viacej manželia (2x); opustil/a manžela/ku; povadení; rodičia sú rozvedení nie sú viac vo vzťahu; ten ktorý sa rozviedol; že sa nechcú; -- (9x); *neviem vysvetliť*

46. macocha

F keď sa otec ožení za druhú ženu, ona bude mne macocha; moja otcova nová žena; nevlastná mama (8x); nevlastná matka; nová manželka otca. Deťom je ona ako mama; otcova druhá žena (4x); otcova nová manželka; otcova nová žena (2x); otcova nová žena, ni moja mama; otcova žena nie moja mama; otec sa oženil, našiel si druhú ženu; -- (3x);

M druhá žena muža; nevlastná mama (3x); nevlastná mat; nevlastná matka (9x); nevlastná zlá mama; -- (10x);

47. mladomanželia

F ľudia, ktorí sa nedávno zosobášili; manželia, ktorí nie sú dlho manželia; manželia, ktorí nie sú dlho v manželstve; mladá a mladý (2x); mladí manželia (2x); muž a žena (2x); muž a žena keď sa zoberú; muž a žena, čo sa zosobášili; muž a žena, ktorí sa idú zobrať; nedávno zosobášení; novomanželia; pár, ktorý sa nedávne zosobášili; teraz mali svadbu; teraz vydatí ľudia (2x); teraz zobrať; tí ktorí sa nedávno zoberali (3x); -- (3x);

M čerstvo zosobášení; manžel aj manželka spolu sú (3x); mladí manželia (2x); mladí manželia; mladí pár; muž a žena ktorí nedávno mali svadbu; nedávno oženatí; nedávno zobrať pár; -- (13x); *neviem*;

48. svokor

F keď sa žena/muž vydá/oženi jeho otec je svokor; manželkin/manželov otec (2x); manželov alebo manželkin otec; manželov otec (2x); mojej mame je dedko svokor z otcovej strany; mojej mame z otcovej strany oco; mojím rodičom mojho mužov otec; môjmu otcovi je mamín otec sveker; mužov otec (4x); otcov otec je svokor mojej mame (2x);-- (9x);

M mamín brat; mamín otec; manželov otec; mojej mame môjho otcov otec (2x); môjmu otcovi mojej mame; otec mojej manželky (2x); rodičovi rodičia; -- (15x); neviem;

49. svokra

F mamina mama (2x); manželkina/manželova mama (2x); manželova alebo manželkina matka; manželova mama (2x); manželova matka; mojej mame z otcovej strany mama; mojím rodičom mojho mužova mama; môjmu otcovi je mamina mama svekra; mužova mama (2x); otcova mama je svokra mojej mame (2x); otcovi je moja stará mama z matkinej strany svokra; -- (9x);

M manželova mama; matka mojej manželky (2x); mojej mame môjho otcova mama (2x); otcova mama; žena svokra; --(17x); neviem;

50. test'

F manželov otec (2x); -- (20x); neviem (3x);

M môjmu otcovi mojej mamín otec; otcovi mojej mamín otec; -- (21x); neviem (2x);

51. testiná

F manželkina mama (2x); -- (20x); neviem x3;

M môjmu otcovi mojej mamina mama; -- (22x); neviem (2x);

52. švagor

F chlap, ktorý príde do rodiny (2x); chlapec, ktorý príde do rodiny; maminej/otcovej sestrin muž (2x); mojej tetin muž (2x); otcova alebo mamina sestra muž; sestrin manžel je môjmu otcovi švager; tetin manžel je môjmu otcovi švagor; tetin muž; tetkin manžel (3x);to je človek, ktorý príde do rodiny; -- (10x);

M mamín brat; manžel mojej tety; mojej starej mame mojej manželkin starý otec; mojej tetin muž; muž otcovej sestry; rodina; sestrin muž (2x); -- (16x); neviem

53. švagriná

F báčínova žena; mojho švagra žena; môjho švagra žena; strýkova manželka (3x); švagrova žena (5x); žena, ktorá príde do rodiny; -- (13x)

M bratova manželka; bratova žena; mojej starej mame mojej manželkina mama; otcova sestra (2x); rodina; žena švagara; -- (16x); neviem (2x)

54. nevesta

F ja budem nevesta keď sa vydám mojho manželovým rodičom; keď sa muž ožení jeho žena je mužovým rodičom nevesta (2x); manželka od syna; mladá, ktorá sa má vydávať; moja mama je ociho rodičom nevesta; moja mama je otcovej mame a otcovi nevesta; moja mama je starej mame z otcovej strany nevesta; mojej mamičky z otcovej strany je moja mama nevesta; mojím starým rodičom je moja mama; synova manželka (9x); tá čo sa má vydať; vydatá žena; -- (4x)

M je starej mame; manželka mojho syna; manželova manželka; mladá nevesta; moja žena mojej mame bude nevesta; mojej mame moja žena; mojej mamičke je moja mama; oženená žena; strýkova manželka; synova žena; žena na vydávanie; žena, ktorá sa vydala (2x); žena; -- (11x)

55. zať

F dcérin manžel (6x); dcérin muž (2x); keď sa žena a muž osobáši a jej rodičom je on zať; keď sa žena vydá jej mužov otec je ženiným rodičom zať; manžel od dcéry; mladý, ktorý sa má ženiť; moj manžel bude zať mojím rodičom; mojej mamičky z matkovej strany je otec zať; mojím starým rodičom je môj otec; môj oco je mamike a apkovi zať; môj oco je starej mame z matkovej strany zať; môj otec mojej matkovej sestry je zať; -- (7x)

M dcérin muž; je starím rodičom; manžel mojej dcéry; manželkin manžel; mladý zať; mojej mame mojej sestrin muž; mojej sestrin muž bude mne zať; môj otec je mamičke zať; niekto kto sa oženil za tvoju dcéru; neviem (2x); -- (14x)

56. svat/svatka

F dcérin muž, jeho rodič; isté čo aj svokor/svokra; manžel má mamu aj manželka má mamu a ony sa svatke; manželkina – manželova mama; manželov/manželkin otec/mama; manželova teta/báči; moja mama/otec tak toho druhého rodičia; mojej mamičky je druhá mamička svokra; mojej ujčine moji rodičia; mojej ujčinkin otec je mojím starým rodičom svat; moji starí rodičia sú jední druhým; nevestiní a zaťoví rodičia; starí rodičia mojej mamy/otca sú svatovci; zaťova alebo nevestina matka otec; --(11x)

M babka; mamina a otcova mama; mne mojej manželkina mama a otec; môjmu otcovi mamina mama; rodičia mojej ujčiny; rodičia mojho synovej manželky; sestrin muž, jeho rodičia; ženi a mužoví rodičia; -- (16x); neviem

57. svatovci

F dcérin muž, jeho rodičia; isté čo aj svokor/svokra; manželkini rodičia a manželoví rodičia; manželova rodina; mojej ujčine moji rodičia; mojej ujčinkini rodičia sú mojím starým rodičom svatovci; oni spolu;

rodičia manžela/ manželky; rodičia manžela/ ženy; starí rodičia mojej mamy/otca sú svatovci; sú moji rodičia; -- (14x)

M *dedko s babkou; rodičia mojho synovej manželky; svat a svatka; -- (21x); neviem*

58. kmotor/kmotra

F *krsní; mamina kuma, tak jej dieťa mi je kmotrička; mamina venčana kuma (2x); mojej mamin/otcov priateľ; mojím rodičom priateľa; môj krstný otec a krstná mama; svedkovia na svadbe; tí ktorí ťa pokrstili, veľmi blízky; -- (14x); neviem vysvetliť; neviem*

M *deti krsných rodičov; krsní; krstný rodičia mojím rodičom; mojím rodičom kamarát/ka; mojím rodičom najlepší pajtáši; otcov a mamin krstný; svedok na svadbe; -- (16x); neviem (2x)*

59. kmotrovci

F *krsní; mamina kmotra jej deti sa mi kmotrovci; moji krstní rodičia (2x); oni spolu; priateľa mame/ociho; sú to mojím rodičom kmotor a kmotra (2x); svedkovia na svadbe; - (15x); neviem*

M *kmotor + kmotra; kmotra a kmoter; krsní; krstný rodičia mojím rodičom; krstný; mojím rodičom kamarát/ka; mojím rodičom kamaráti; mojím rodičom najlepší pajtáši; otcov a mamin krstný; svedkovia na svadbe; -- (8x); neviem (2x);*

60. nemanželské dieťa

F *dieťa ktoré sa adoptuje; dieťa, ktoré nemá rovnakých rodičov ako druhé dieťa; dieťa, ktoré sa narodilo pred ako čo sa rodičia zosobášili; dieťa, ktorému sú rodičia nie manželia (2x); keď muž a žena majú deti a neboli nikdy manželia (2x); keď sa narodí dieťa žene s iným mužom; keď snúbenci majú dieťa a nie sú sobášení; usvojené; vanbračno dete; vanbračno dieťa (2x); žena sa rozvedie s manželom s ktorým má deti a vydá sa za druhého a tie deti sa potom nemanželské; -- (11x)*

M *adoptované dieťa (2x); dieťa ktoré bolo narodené mužovi/žene pred ako sa oženil; dieťa ktorých rodičia nie sú sobášení; dieťa narodené skorej svadby; dieťa narodené skôr manželstva; dieťa skvôr svadby; dieťa, ktoré sa narodilo a rodičia neboli manželia; neni pravé dieťa; usvojené (3x); usvojené dieťa; --(12x);*

Andrić Edit

Bölcsészettudományi Kar, Újvidék

andrice@sbb.rs

A MAGYAR ROKONSÁGI TERMINOLÓGIA ISMERETE ÉS HASZNÁLATA AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA VIII. OSZTÁLYOS TANULÓI KÖRÉBEN VAJDASÁGBAN¹

Rezümé

A tanulmány egy hatnyelvű kérdőíves felmérés magyar viszonylatú elemzését tartalmazza. A kutatás célja az volt, hogy felmérjük milyen mértékben ismerik a nyolcadik osztályos diákok a rokonságra vonatkozó terminológiát. A magyar kérdőívet Szenttamáson és Csantavéren, nemzetiségi szempontból két különböző összetételű településen töltötte ki azonos számú fiú és lány. A feltételezésünk az volt, hogy a homogénebb magyarlakta közegben a tanulók jobban ismerik a rokonsági viszonyokkal kapcsolatos fogalmakat, továbbá az is, hogy a lányok sokkal lelkiismeretesebben válaszolnak a kérdéseinkre. A kérdőív 65 terminust tartalmazott, amelyekre vonatkozóan négyféle feladatot kellett megoldaniuk a diákoknak. A dolgozatban fényt derítünk arra, hogy az említett két településen milyen mértékben ismerik a tizenéves diákok a rokonsági terminológiát, felkutatjuk hogy meg tudják-e fogalmazni a szavak jelentését, majd megvizsgáljuk, hogy milyen mértékben alkalmazzák a kutatás tárgyát képező kifejezéseket. Még az eredmények feldolgozása előtt kiderült, hogy a kérdőív terjedelme túlméretezett, de a tapasztalat jó kiindulópontot képezhet egy szélesebbkörű vizsgálat lebonyolítására Vajdaság szerte.

Kulcsszavak: rokonság, rokonsági viszonyok, rokonsági terminológia, vérorokosság, házassági rokonság

1.0. BEVEZETÉS

A Vajdasági Pedagógiai Intézet kezdeményezésére hatnyelvű kutatócsoport alakult, azzal a céllal, hogy betekintést nyerjünk, milyen mértékben ismerik a Vajdaságban élő többségi (szerb) és kisebbségi (magyar, szlovák, román, ruszin és roma) nemzetek általános iskolai végzős diákok a rokonsági viszonyok jelölésére használatos megneve-

---

¹ A tanulmány a Szerb Oktatási és Tudományügyi Minisztérium által támogatott 178002 számú *Jezici i kulture u vremenu i prostoru / Nyelvek és kulturák időben és térben* című tudományos projekt keretében készült.

zések az anyanyelvükben. A kutatócsoport a kérdőíves felmérés módszerét tartotta a legmegfelelőbbnek erre a célra, ezért nyelvenként egy formailag azonos jellegű, de tartalmilag a vizsgálat tárgyát képező konkrét nyelv strukturális és terminológiai rendszerét tiszteletben tartó kérdőívet dolgozott ki. Tehát, ami eltérő a kérdőívekben, az a címszóválaszték, amely nyelvenként többnyire a sztenderd nyelvváltozatot tükrözi. Ugyanis, kultúránként másként tagoljuk a rokonsági rendszert, ezért más-más elnevezéseket használunk az egyes kategóriákra. Így például, a fölérendelt megnevezések tekintetében a magyar következetesebb a szerbnél (ahol nem létezik a nagyszülő és a testvér nemektől független megnevezése), ugyanakkor az oldalági rokonság első fokán a magyar, a második fokán viszont a szerb a tagoltabb stb. Minderre tekintettel kellett lennünk a szavak megválogatásánál. A magyar kérdőív 65 egységet tartalmazott. Belekerültek olyan főnevek, amelyek nem kimondottan rokonsági viszonyt fejeznek ki (illetve elsősorban nem úgy tartjuk őket számon), éspedig egyrészt azért, mert a mindennapi nyelvhasználatban előfordulnak a családtagok vagy rokonok személyemléltési formáiként, másrészt le akartuk ellenőrizni, hogy a diákok vajon különbséget tesznek-e a poliszém kifejezések jelentésében. Tudomásunk szerint ez az első ilyen jellegű kutatás, amely kérdőívek segítségével vizsgálja multietnikus közegben a végzős kisérlettségi előtt állók rokonsági terminológia-használatát.

A diákoktól azt akartuk megtudni, hogy ismerik-e a felsorolt terminusokat (erre a kérdésre igenlő és tagadó választ adhattak), majd nyitott szöveges válasz formájában kellett megfogalmazniuk, megmagyarázniuk a konkrét fogalom jelentését. A továbbiakban arra a kérdésre kellett válaszolniuk, hogy használják-e azt, itt három lehetőség állt a rendelkezésükre: az *igen*, a *nem* és a *néha*. Az utolsó oszlopba azt kellett beírniuk, hogy esetleg még melyik szót használják a feltüntetett kifejezés helyett.

A magyar rokonsági terminológiával kapcsolatos irodalom igen gazdag. Nyelvészeti, jogtudományi, néprajzi, szociológiai jellegű tanulmányok egyaránt érintik ezt a kérdéskört. A kötet másik magyar vonatkozású írása, melynek szerzője Tüskei Vilma, számba veszi és elemzi az említett bibliográfiai adatokat, ezért mi tanulmányunkban nem térünk ki rájuk.

2.0. KORPUSZGYŰJTÉS

A magyar kérdőíveket két településben töltöttük ki. Az egyik az észak-bácskai körzetben levő Csantavér, a másik pedig a dél-bácskai Szenttamás.

Szenttamásnak a 2002-es népszámlálási adatok szerint 13 ezer lakosa van, ebből 21,95%-uk magyar. Ezzel szemben Csantavéren a magya-

rok vannak túlsúlyban, a 7200 lakosból 6632 magyar. Tehát, Csantavér kisebb és homogénebb magyarlakta település, míg Szenttamáson a magyarok kisebbséget alkotnak.

Összesen 25 lány és 25 fiú töltötte ki a magyar kérdőívet, éspedig Szenttamáson a Jovan Jovanović Zmaj Általános Iskola VIII₃ osztályos diákjai (14 lány és 11 fiú), Csantavéren pedig a Hunyadi János Általános Iskola VIII. c osztályos tanulói (14 fiú és 11 lány), éspedig a magyar tanáraik jelenlétében². Csakhamar kiderült, hogy a kérdőív túl sok címszót tartalmaz, és hogy a rendelkezésre álló 60 perc nem volt elegendő ahhoz, hogy a diákok alaposan végiggondolják a válaszokat. Hogy az idő volt az egyik meghatározóan korlátozó tényező, amely megakadályozta őket abban, hogy végig egyforma teljesítményű munkát végezzenek, abból is következtethetünk, hogy a kérdőív első két oldalán levő fogalmakat többnyire igyekeztek részletesen megfeleltetni, a másik két oldalon viszont a szöveges részre kijelölt ablakocskákat üresen hagyták, vagy azt írták be, hogy nem tudják, mit jelent a fogalom. Ennek fordítottja is előfordult, hogy valaki azt állította, nem ismeri a rokonságnevet, ugyanakkor pontosan megadta a jelentését. A harmadik eset az volt, amikor a tanuló azt jelölte be, hogy ismeri a kifejezést, a jelentését viszont tévesen adta meg.

3.0. A KÉRDŐÍV ADATAINAK FELDOLGOZÁSA

3.1. A terminológia ismerete

Először tehát azt szeretnénk volna megállapítani, hogy saját bevallásuk szerint a diákok mennyire ismerik a rokonsági megnevezéseket. Hipotézisünk az volt, hogy a homogénebb magyar környezetben, ahol a néphagyomány még elevebb, s a családi kapcsolatok szorosabbak, a gyerekek differenciáltabban használják a terminusrendszert. A mellékletben közölt táblázatok első és negyedik oszlopa a fiúk, a második és negyedik oszlopa pedig a lányok válaszait tartalmazza arra vonatkozólag, hogy ismerik-e vagy sem a rokonságneveket.

Az eredmények alapján a terminusokat négy nagy csoportba soroltuk:

- a teljesen ismert (86-100 %),
- a nagymértékben ismert (51-85 %),
- a nagymértékben ismeretlen (16-50 %) és a
- teljesen ismeretlen (0-15 %) szavak kategóriájába.

---

² Ezúton mondunk köszönetet a szenttamási Drobnyik Aranka és Gluvákov Lenke, valamint a csantavéri Ozsvár Ildikó és Lengyel Andrea magyar szakos tanároknak a segítségükért.

Az alábbi két táblázat a két település diákjainak a rokonsági terminológia ismeretére vonatkozó mutatóit szemlélteti:

	86-100 %		51-85 %		16-50 %		0-15 %	
	F	L	F	L	F	L	F	L
Szent-tamás	13 (20)	38 (58,46)	32 (49,23)	20 (30,76)	14 (21,53)	2 (3,07)	6 (9,23)	5 (7,69)
Csanta-vér	46 (70,76)	24 (36,92)	13 (20)	30 (46,15)	4 (6,15)	7 (10,76)	2 (3,07)	4 (6,15)

1. táblázat: A fiúk és lányok által ismert kifejezések aránya.³

	86-100 %	51-85 %	16-50 %	0-15 %
Szenttamás	51 (39,23)	52 (40)	16 (12,30)	11 (8,46)
Csantavér	70 (53,84)	43 (33,07)	11 (8,46)	6 (4,61)
összesen	121 (46,53)	95 (36,53)	27 (10,38)	17 (6,53)

2. táblázat: A tanulók által ismert kifejezések településenként, a diákok nemének figyelmen kívül hagyásával.

A teljesen ismert rokonságnevek

Mindkét településen mindkét nemnél teljesen ismert vérrokonsági kategóriák a felmenő ág első foka (*szülő, édesapa, édesanya*), továbbá a második fokának fölérendelt fogalma (a *nagyszülő*), valamint az oldalági rokonság első fokához tartozó *testvér* és *öcs*. A házassági rokonság közül pedig a *férj*. Itt kell még megemlítenünk a nem rokonságnévnek számító *iker* és *elvált ember* kifejezéseket is. Ezenkívül Szenttamáson még teljesen ismertek az alábbi megnevezések: *fiúgyerek, lánygyerek, özvegy*. Csak a lányok ismerik teljes mértékben a felmenő és lemenő ág második fokához tartozó rokonokat *nagyapa, nagyanya, unoka*, de a harmadik fokon álló elődöket és utódokat is (*dédszülő, dédapa, dédanya, dédunoka*), továbbá az oldalági rokonság első fokának alárendelt kifejezéseit is ismerik: *bátya, nővér, húg*, ugyanakkor a *féltestvér, unokatestvér* is ismeretes a számukra, és még egy sor házassági, vagy szolidáris viszonyt kifejező rokonsági megnevezés: *feleség, jegyesek, vőlegény, menyasszony, após, anyós, sógor, házastárs, rokon, mostohaapa, mostohaanya*. Ezzel szemben, a már említett megnevezéseken

³ A számok az illető csoportba tartozó kifejezések számát mutatja, a zárójelben pedig az ismert kifejezések százalékaránya található.

kívül, Csantavéren sokkal több olyan kategória van, amelyet teljes mértékben ismer mindkét nem: *unokatestvér, após, anyós, menyasszony, vőlegény, házastárs, rokon*. Az, ami meglepő, hogy a fiúk sokkal több megnevezést ismernek Csantavéren, mint a lányok. Arra, hogy a diákok esetleg megfontolatlanul karikázták be az igenlő válaszokat, annak alapján következtethetünk, hogy a pozitív jelölés mellé, amikor meg kellett adni a kifejezések jelentését, nagyon sokszor azt írták be, hogy „nem tudom” vagy egyáltalán nem válaszoltak a kérdésre. Tehát, a táblázat első kérdésére adott válaszok a további vizsgálatok során sokszor nem mutatkoznak hitelesnek, ezért fenntartással kell őket fogadni.

Érdekes, hogy Csantavéren a nagyszülők releváns szavait ismerik, de a felmenő ág harmadik negyedik és ötödik fokát már kevésbé, vagy alig, Szenttamáson viszont a második fokú elődök aláosztott kategóriáit nem ismerik kellőképpen, de annál sokkal jobban a harmadik fok szavait.

A teljes mértékben ismeretlen kifejezések

Az ismeretségi skálán a következő kifejezések nem érték el 15%-os alsó határt: *szépszüdő, szépapa, szépanya, szépunoka, ükunoka, lér/rér, süv*. Tehát, az ötödik fokú elődök megnevezéseit nem használják, ami teljesen érthető, mert általában nincs alkalmuk megismerni a szépszüdőket. Ezenkívül még ismeretlen az archaikus *lér* és *süv* megnevezés is.

A két végletkategória között átfedések tapasztalhatók. Az alábbi táblázatok azt mutatják, hogy milyen mértékben ismerik a rokonságneveket a két település diákjai, mégpedig előbb lakhelyük és nemük szerint osztályozva, a harmadik táblázat viszont nemi és településbeli megkülönböztetés nélkül.

százalék %	ismert szavak száma F/L	Ismert kifejezések	
100	14 L	szülő, (édes)apa, (édes)anya, nagyszülő, nagyapa, nagyanya, dédszüdő, dédapa, dédanya, dédunoka, fiú/ fiúgyerek, lány/lánygyerek, egyke, iker, testvér, féltestvér, bátya, öcs, hóg, nővér, unokatestvér, férj, feleség, mostohaapa, mostohaanya, özvegy, elvált ember, elvált asszony, jegyesek, vőlegény, menyasszony, após, anyós, házastárs	34
	11 F	szülő, (édes)apa, (édes)anya, fiú/fiúgyerek, lány/lánygyerek, iker	6

százalék %	ismert szavak száma F/L	Ismert kifejezések	
92,85	13 L	unoka, néni, sógor, rokon	4
90,90	10 F	nagyszülő, testvér, öcs, férj, özvegy, elvált ember, elvált asszony	7
85,71	12 L	unokaöcs, bácsi, koma	3
81,81	9 F	nagyapa, nagyanya, unoka, féltestvér, bátya, hűg, bácsi, feleség, mostohaapa, mostohaanya, jegyesek, vőlegény, menyasszony, házastárs	14
78,57	11 L	ükszülő, ükapa, ükanya, unokahűg, nagynéni, sógornó, meny, ágy	8
72,72	8 F	dédaszűlő, dédapa, dédanya, egyke, fivér, nővér, unokaöcs, néni, após, koma	10
71,42	10 L	ükunoka, fivér, unokabáty, nagybácsi, vő/vej, nász	6
64,28	9 L	unokanővér, fogadott testvér, nászasszony, násznagy	4
63,63	7 F	unokatestvér, unokabáty, unokanővér, unokahűg, anyós, rokon	6
54,54	6 F	dédunoka, ágy	2
45,45	5 F	nagynéni, fogadott testvér, sógor, nász	4
36,36	4 F	ükszűlő, ükapa, ükanya, nagybácsi, sógornó, meny, nászasszony, násznagy	8
27,27	3 F	vő/vej	1
21,42	3 L	szépanya, szépunoka	2
18,18	2 F	szépszűlő	1
14,28	2 L	szépszűlő, szépapa	2
9,09	1 F	szépapa, szépanya, szépunoka, ükunoka	4
7,14	1 L	lér/rér, sűv	2
0	0 L	lér/rér, sűv	2

3. táblázat: A szenttamási fiűk és lányok által ismertnek feltűntetett kifejezések gyakorisági szempontból rangsorolva

százalék %	ismert szavak száma F/L	Ismert kifejezések	
100	14 F	szülő, (édes)apa, (édes)anya, nagyszülő, nagyapa, nagyanya, unoka, egyke, iker, testvér, féltestvér, bátya, öcs, nővér, unokatestvér, unokaöcs, unokanővér, unokahúg, nagybácsi, nagynéni, bácsi, néni, feleség, mostohaapa, mostohaanya, elvált ember, elvált asszony, jegyesek, vőlegény, menyasszony, após, anyós, házastárs, nász, násznagy, rokon	36
	11 L	szülő, (édes)apa, (édes)anya, nagyapa, nagyanya, unoka, iker, testvér, unokatestvér, bácsi, néni, férj, feleség, elvált ember, elvált asszony, jegyesek, vőlegény, menyasszony, házastárs, rokon	20
92,85	13 F	fiú/fiúgyerek, lány/lánygyerek, hóg, unokabáty, férj, özvegy, sógor, sógornő, meny, nászasszony	10
90,90	10 L	nagyszülő, öcs, após, anyós	4
85,71	12 F	dédapa, dédunoka, fogadott testvér, vő/vej	4
81,81	9 L	fiú/fiúgyerek, lány/lánygyerek, féltestvér, nővér, mostohaapa, mostohaanya	6
78,57	11 F	dédszülő, dédanya, ükunoka, fivér, ángy	5
72,72	8 L	bátya, hóg, nagybácsi, nagynéni, sógor, vő/vej, koma	7
71,42	10 F	ükszülő, ükapa, ükanya, koma	4
63,63	7 L	dédszülő, dédapa, dédanya, dédunoka, egyke, unokaöcs, unokahúg, fogadott testvér, özvegy, sógornő, meny, násznagy, ángy	13
54,54	6 L	unokabáty, unokanővér, nász, nászasszony	4
36,36	4 L	ükszülő, ükapa, ükanya	3
35,71	5 F	szépszülő, szépapa, szépanya	3
28,57	4 F	szépunoka	1
27,27	3 L	ükunoka, fivér	2
18,18	2 L	szépszülő, szépanya	2
14,28	2F	lér/rér	1
9,09	1 L	szépapa, szépunoka	2
0	0 F	süv	1
0	0 L	lér/rér, süv	2

4. táblázat: A csantavéri fiúk és lányok által ismertnek feltüntetett kifejezések gyakorisági szempontból rangsorolva

A 3. és 4. táblázat első oszlopa azt szemlélteti, hogy hány százalékban ismeretesek a kifejezések, a második azt, hogy a lányok és fiúk hány válasza sorolható be az illető csoportba, a negyedik oszlopban az ismert szavak vannak felsorolva, a jobb szélső oszlopban levő szám pedig a szavak számát mutatja.

százalék %	Ismert kifejezések	ismert szavak száma
100	szülő, (édes)apa, (édes)anya, iker, testvér, elvált ember, elvált asszony	7
86-100	nagyszülő, nagypapa, nagymama, öcs	4
51-85	unoka, dédszülő, dédapa, dédanya, dédunoka, egyke, fiú/ fiúgyerek, lány/lánygyerek, féltestvér, nővér, bátya, hűg, unokatestvér, unokabátya, unokaöcs, unokanővér, unokahűg, bácsi, néni, mostohaapa, mostohaanya, jegyesek, vőlegény, menyasszony, házastárs, férj, feleség, anyós, após, özvegy, ángy, rokon, koma	33
16-50	ükszülő, ükapa, ükanya, fivér, fogadott testvér, nagynéni, nagybácsi, vő/vej, meny, sógor, sógornő, nász, nászasszony, násznagy	14
0-15	szépszülő, szépapa, szépanya, szépunoka, ükunoka, lér/rér, süv	7

5. táblázat: Összesített adatok nemi és településbeli megkülönböztetés nélkül

Az 5. számú táblázat azt mutatja, hogy a 65 kifejezésből teljes mértékben mindkét településen 11 szót ismernek a szenttamási és a csantavéri tanulók. 33 fogalom ütötte meg a nagymértékben ismert kifejezések mércéjét, 14 rokonsági terminus nagymértékben ismeretlen, 7 pedig teljes mértékben ismeretlen.

3.2. A rokonsági terminológia értelmezése

A következő feladat az volt, hogy a tanulók értelmezzék az általuk ismert kifejezéseket. Ez a feladat csak látszólag tűnik feleslegesnek, mert csakhamar kiderült, hogy a diákok sokszor elég felületesen karikázták be az előző feladat válaszlehetőségeit.

A második feladat több problémára vetett fényt. Az egyik a már említett időhiány volt. A hatvan perc nem volt elegendő ahhoz, hogy a diákok végig átgondolják a válaszokat, fél óra elteltével alábbhagyott a figyelmük és fáradtság, majd érdektelenség vett erőt rajtuk, ami azzal a következménnyel járt, hogy a harmadik és negyedik oldalon levő kifejezések jelentésére fenntartott oszlopot többen üresen hagyták, vagy pedig úgy nyilatkoztak, hogy nem tudják, mit jelent a szó.

A diákok a kiinduló szempontokat illetően sem következetesen választottak a feladatra. Hol például az EGO szemszögéből definiálják a terminust, magukat helyezve a középpontba, hol valamely más rokon szemszögéből próbálják meghatározni azt, illetve a relációs terminológiát megkísérlik objektív mércékkel meghatározni. Sok minden kiolvasható a feleletekből, kezdve a tanulók nyelvhasználatától, a nyelvhelyességen és helyesírásukon keresztül, a családban uralkodó viszonyokig. Ezért a kérdőívből kijegyzetelt válaszokat a mellékletben igyekeztünk szószerint idézni, nem javítottuk a hibákat. A feleletek igen változatosak és kreatívak, néha humorosak is. Mindebből kiderül, hogy a rokonsági kapcsolatokhoz való viszonyulásukra, az egyes rokonokkal való kapcsolataikra, sőt néha még a kamaszkori lelkivilágukra is rávilágítanak⁴.

3.2.1. Vérrokonság

3.2.1.1. A felmenő ág terminológiájának értelmezése

Természetesen a szülők együttes megnevezését, csakúgy mint a férfi és nőnemű elsőfokú elődök jelölésére szolgáló szavakat, minden gyerek megfelelően értelmezte. Meg kell azonban említeni, hogy nem mindegy, kit említenek meg előbb, az anyát, vagy apát, használnak-e, s ha igen, milyen kötőszót használnak közöttük (kapcsolatos vagy választó: *anyánk vagy apánk; anya és apa*), ez ugyanis rávilágít a családban uralkodó viszonyokra és a gyerek-szülő kapcsolatra is. A csantavéri gyerekek a megfélemlítéskor inkább a birtokos személyjeles formákat tüntetik fel (leginkább egyes és többes szám első személyében), vagy semlegesen fogalmaznak. Az utóbbi esetben a határozatlan alany funkciójában a *gyerek*, illetve a *személy* főnév fordul elő leginkább (*gyermek apja vagy anyja, az illető személy anyja, apja*) de a *valaki* névmás is gyakori (*valakinek az apja*). A szenttamási fiatalok ezzel szemben a szülők szerepére fektetik a hangsúlyt, számukra az *apa* és az *anya* az a személy, aki nemzi, illetve megszüli őket, aki gondoskodik róluk, felneveli őket. Előfordul a szembeállítási megfeleltetés is (pl. *Hát édesapa, nem mustoha hanem édes*). Van néhány emocionális színezetű válasz is az anyával kapcsolatosan, amely kiemeli az *anya* szerepét, s egyben a hála jelét is ki lehet érezni belőlük: *aki életet adott nekem; akiben 9 hónapon át tartózkodtam*. Talán felesleges kiemelni, hogy ezek a megfogalmazások a lányok tollából erednek. A kapott válaszok ilyen jellegű vizsgálatába most nem bocsátkozunk, ez egy külön fejtegetés tárgyát képezheti.

---

⁴ Például, amikor az egyik fiú arra a kérdésre, hogy mit jelent az *anya* szó, azt írja „nekem semmit”, vagy pedig az anyósra azt, hogy „boszorkány”.

A felmenő ág másodfokának kifejezéseit is helyesen értelmezik és definiálják a gyerekek, de ehhez tudni kell azt is, hogy Vajdaságban a nagyszülőkre gyakran használják a *tata/mama* megszólítást és személyemlékítést is. Ezenkívül a válaszokra kihatottak a valós családi tényállások, az például, hogy melyik nagyszülő él, vagy hogy, amennyiben a szülők elváltak, melyik nagyszülővel tartják a kapcsolatot (*anyukám apja/anyja*). Különbség mutatkozik a rokonsági fokozat levezetésében is, hogy közvetlenül saját magához, illetve a gyerek szempontjához viszonyítja a nagyszülők egyikét (*a gyermek nagyapja és nagyanyja, azt jelenti hogy a tatám, mamám*), vagy – ami gyakrabban fordul elő – a szülőknél együttesen, illetve csak az egyikén keresztül teszi ezt (*a szülőnek a szülei, anyunak vagy apunak az anyukája vagy az apukája, az egyik szülő férfi szülője*). Elvértve előfordul a nagyszülő családon belüli konkrét funkciója is (*vigyáz a gyerekekre*).

A harmadik fokú elődök terminusait is többnyire ismerik a diákok. Itt azonban a definiálás során még hatványozottabban kifejezésre jut a fokozatosság, azzal, hogy vagy a szülőket is bevonják a meghatározás alkalmával (*az anyukám vagy apukám szüleinek a szülei, a gyermek szüleinek a szüleinek a szülei*), vagy csak a nagyszülőknél kezdik a levezetést (*A nagyszülők szülei; Tatának vagy mamának⁵ az anyukája és apukája*). Szenttamáson még előfordul a Vajdaságszerte több más helységben is használatos *ómama* kifejezéssel való értelmezés.

A távolabbi elődöket jelölő szavakat már kevésbé ismerik a diákok. Annál is inkább, mivel a kérdőívben szándékosan felcseréltük a sorrendjüket. Voltak olyanok, akik éppen a sorrendből próbáltak következtetni, s ezért téves választ adtak, mint például amikor az ükszülőket úgy értelmezik, hogy *a szépszülők szülei, a szépszülők után következő szülői kategória*.

A szépszülők kategóriájában még nagyobb a bizonytalanság, pontatlanság. Csantavéren hol a harmadfokú, hol pedig a negyedfokú elődökre vonatkoztatják, a Szenttamási gyerekek viszont nem ismerik a kifejezéseket.

3.2.1.2. A lemenő ág terminológiájának értelmezése

A *fiú/fiúgyerek*, illetve *lány/lánygyerek* értelmezésében az a gond merült fel, hogy a tanulók egy része a hím- vagy nőnemű, általánosságban vett kiskorú egyén jelöléseként tartja őket számon, függetlenül a családi terminológiarendszerben betöltött szerepüktől. A szenttamási fiúk ezenkívül szellemeskedő válaszokat adtak: *van/nincs neki hím vesző; van/nincs farka; kisfiú akinek lógója van*. A többiek, beleértve a

⁵ Itt a *tata/mama* nagyapát és nagyanyját jelent.

két településen élő lányokat és a csantavéri fiúkat is, komolyabban fogalmaztak: *egy személynek a gyereke; egy szülőnek fiú/lány gyermeke van; a szülők fia/lánya; az a gyerek amelynek fiú/lány a neme* stb. Sőt, igen konkrétan, tudományos megalapozottsággal próbáltak értelmezni: *az apától y/x kromozómát kapó gyerek*. Olykor a másik nemmel szembeállítva próbálták megadni a jelentésüket: *különbözik a lágytól/fiútól*. Itt kell megemlíteni az *iker* terminust is, amely nem elsősorban rokonságnév. Az értelmezések közül két szempont emelkedik ki: az egyik a születés időpontjára, illetve egyidejűségére fekteti a hangsúlyt, a másik pedig az ikrek közötti hasonlóságra.

A lemenő ág második fokát is tudták értelmezni, csak a viszonyítási alap volt más. Mégpedig vagy magukra vonatkoztatva, tehát az utód szempontjából szövegezték meg a kifejezés jelentését: *én vagyok anyám anyjának az unokája; például én vagyok a tatám unokája; a fiadnak vagy lányodnak a gyereke*; vagy pedig a hierarchiarendszer feltüntetésével adták meg a magyarázatot: *nagyszüleim gyerekének a gyereke; mamának vagy tatának a gyerekeinek a gyerekei*. Van olyan példa is, hogy a kifejezést félreértelmezték, csak az unokatestvér előtagját vélik felfedezni benne: *testvér; unoka testvér vagy a gyerek a mamának*.

Akik vettek annyi fáradságot, hogy értelmezzék a déd-, ük- és szép-unoka kifejezéseket, leginkább helyes választ adtak, csak különböző levezetéssel: *a dédunoka dédszülők második generációs utódja; déditának vagy mamának a gyerekeinek a gyerekeinek a gyereke; szülők gyerekeinek a gyerekeinek a gyereke; ükszülőmnek a gyerekeinek a gyerekeinek a gyerekeinek a gyerekei*. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy sokan válaszoltak úgy, miszerint nem tudják, mit jelentenek ezek a terminusok, vagy pedig üresen hagyták az arra kihagyott helyet.

A szépunokát csak a csantavéri gyerekek igyekeztek nagyobb számban megfeleltetni, kisebb-nagyobb sikerrel. Olyan kísérletek is voltak, hogy a dédunokát, vagy egy esetben az ükunokát nevezték meg a szép-unoka helyett.

3.2.1.3. Az oldalági rokonság terminusai

Velünk egy generációs szinten levő rokonok a testvérek. Ennek az elsőfokú oldalági rokonságnak a fölérendelt fogalma minden diák számára ismert, még akkor is, ha néhányan kényelemből úgy nyilatkoztak, hogy nem tudják, mit jelent a kifejezés. Érdekes megfigyelni, hogy a válaszok között van egy igen személyes megfogalmazás is: *akivel sokat veszekszek, de szeretem*, de olykor mások is a saját szemszögükből magyaráznak: *testvérem; pl a testvérem (lány, fiú); A szüleim másik gyereke*. Legtöbbször azonban semleges, definícióértékű megfogalmazást használtak: *Egy szülőktől származó gyerekek; anya és apa másik édes*

gyermek stb. Érdekes, hogy a *féltestvér* fogalom kapcsán csak 7-en nem próbálkoztak a megfeleltetéssel, 43 tanuló viszont igyekezett jelentést fűzni hozzá, s ez jobb eredménynek bizonyult még a testvér meghatározásától is, ahol összesen 10 a válaszolatlan kérdések száma.

A nemi és a korosztálybeli megkülönböztetés már egy kicsit nehezebbnek bizonyult. A legkevésbé ismerik a diákok a *fivér* szavunkat, 28-an nyilatkoztak úgy, hogy nem tudják mit jelent, vagy nem válaszoltak a kérdésre, a többi kifejezéseket, mint a *bátya*, *nővér*, *öcs* és *húg*, aránylag ismerik. Csak azok nem kísérelték meg az értelmezést, akik egyébként sem igen törekedtek a kérdőív teljes és pontos kitöltésére (a *bátya* esetében 9, az *öcs*nél 10, a *nővérnél* szintén 10 és a *húgnál* 9 megoldatlan feladat volt). Azonban, a *bátya* szavunknak, poliszemiájára való tekintettel, nem volt egyértelmű a megfeleltetése. Így például Szenttamáson nyolc gyerek, zömmel lányok, a szülők testvérét, tehát a nagybácsit értik a *bátya* alatt: *apukám testvére*, *Anyának vagy apának az édes testvére*. A többi 33 tanuló az idősebb fiútestvért jelölte meg magyarázatként. A fiatalabb fiútestvér esetében már egyértelműbb a helyzet, csak két szenttamási lány feleltette meg az *öcs* szavunkat az unokatestvérnek megfelelő fogalommal: *bátya kisleánya*; *unoka öcsém*. A *nővér* esetében csak egy rossz válasz van: *anyukám testvére* (nyilván a *néne* nyelvjárási formával tévesztette össze), a *húg* szavunkkal kapcsolatosan viszont mindenki jól válaszolt. Meg kell azonban említeni, hogy a megfogalmazások nagyon változatosak voltak, a viszonyítási alap és a szerkezet strukturáltsága kisebb nagyobb eltéréseket mutatott, ami a mellékletben található felsorolásból világosan kitűnik.

A szülők oldalági rokonainak megnevezése is eléggé változatos, ezért a szentenderd nyelvváltozatban leginkább elterjedt fogalmakat kevésbé használják a szenttamási és csantavéri diákok. A kapott adatok szerint a szenttamási gyerekek nagy része nem tudja, mit jelent a *nagybácsi* (100%-uk) és a *nagynéni* (a diákok 72,28%-a) kifejezés. Ha mégis válaszoltak, a *nagybácsira* az alábbi megfogalmazást adták: *Egy idősebb férfi aki valamilyen rokon; idősebb valaki szüleim fiú testvére; a szülőd férfi édestestvére; Olyan ember akivel sokat lehet nevetni és szeretni*. A *nagynénit* pedig az alábbi módon definiálták: *Bátyának a felesége; a szülőd női édestestvére; szüleim nő testvére; anyukám testvére; Egy idősebb nő aki rokon; Akinek mindent elmondhatok és szeretek*. Csantavéren ezzel szemben a *nagybácsit* 40%-ban, a *nagynénit* viszont 44%-ban nem értelmezték. A megfogalmazott válaszok mind helyesek voltak. Ebből arra következtethetünk, hogy Szenttamáson a szülők oldalági rokonait másként nevezik meg, s azt vártuk, hogy a *bácsi/néni* terminuspár esetében nagyobb lesz a megterheltség. Azonban nem teljesen igazolódott be elvárásunk, ugyanis a *bácsi* és *néni*

szavakat nagyobb mértékben feleltették meg ugyan, de nem a szülők testvére jelentést tüntették fel, hanem inkább 'idősebb ember/nő' értelemben használják őket: *öregebb ember; egyszerű ember akit ismerek; idősebb férfi; Egy ismeretlen férfi személy; Egy idősebb férfi, akivel nincs olyan közvetlen kapcsolat; Egy idős férfi tiszteletteljesebb megszólítása* illetve: *öregebb asszony; egyszerű nő akit ismerek; idősebb nő; Egy idősebb asszony, akivel nincs olyan közvetlen kapcsolat; idősebb nő 65 év felett nem rokon* stb. Ha az említett rokonsági viszony jelölésére használatos, az értelmező szótárainkban feltüntetett fogalmak egyikét sem használják, vagy csak elvétve használják őket, akkor valószínű, a tájnyelvi kifejezéseket alkalmazzák helyettük. Ezeket viszont nem soroltuk be a kérdőív címszóállományába, mert az utasítás szerint csak a sztenderd nyelvváltozat kifejezései után kellett tudakozódnunk. Más rokonsági viszonyok definiálása során azonban itt-ott előfordul a *bátya / nena* alak.

A szülők oldalági rokonainak gyermekeivel kapcsolatos fogalmakat jobban ismerik a diákok mindkét településen. A fölérendelt fogalmat csak azok nem határozták meg, akik egyébként is fokozott kényelemmel viszonyultak az adatok kitöltéséhez, erre utal az a tény, hogy amikor nyilatkozniuk kellett, ismerik-e a kifejezést, mindannyian pozitív választ adtak.

A kapott válaszok a megfogalmazások igen tarka skáláját nyújtják, nagyon változatos a feleletek strukturáltsága, hogy csak egy pár példát említsünk: *A gyerek anyának vagy apjának a testvérjének a gyereke; az egyik szülő testvérének gyereke; valakinek az unokatestvére; A mamám másik gyerekének a gyereke; a néném és nagybácsim gyereke; há rokonok; van akit szeretek és van akit nem; Testvér de nem édes; Ő is testvér; de nem a legközelebbi* stb. Ez még hatványozottabban érvényes a nembeli és a korosztálybeli disztinkciókat figyelembe vevő terminusokra (ld. a mellékletben feltüntetett válaszokat).

3.2.2. Házassági rokonság

A házassági rokonság a házasság intézményének létesítésével jön létre, amikor két család tagjainak egymáshoz való viszonyát kell megnevezni. A vérrokonságnál az EGO, illetve a viszonyítási alanynak a neve nem volt fontos, itt viszont már igen, mert a házastárs nemi meghatározása ettől a tényről függ. A vajdasági diákok ismerik a nemi megkülönböztetés nélküli *házastárs* fogalmát, valamint a *férj* és a *feleség* kifejezéseket is, s mondhatjuk, hogy néhányan csak kényelemből vagy a fáradtság miatt nem válaszoltak a szóban forgó szavak jelentésére vonatkozó kérdésekre. A megadott definíciók nagy része a házasság, az

esküvő fogalmát is tartalmazza, másokban viszont úgy fogalmazznak, hogy még a házasságon kívüli közös életre is lehetne vonatkoztatni a kifejezéseket: *élettárs; Két szerelmes; két ember egymásra talál; akivel egy házban laktok, összekapcsolták az életüket.*

A házassággal létrejött kapcsolat alanyainak, a *férj*nek és *feleség*nek a megfogalmazása egyértelmű, de van olyan csantavéri fiú, aki humorérzékelve kérkedve megállapítja, hogy a *férj* egy olyan ember, *aki nő rabszolgája*; a feleség pedig *egy zsarnok*, mintha ez a tizenéves gyerek gazdag tapasztalatra alapozná megállapításait.

A házassági viszonyt megelőző állapot részesei a *jegyese*k. Ez a rokonsági szempontból vitatható kifejezés a diákok számára többnyire ismert, ezért változatosan ugyan, de pontosan megfogalmazzák a szó jelentését, leginkább a közeledő házasságra utalva. Egyik szenttamási diák azonban viccesen megjegyzi, hogy a jegyes olyan *Tanuló akinek van osztályzata.*

A házasulandó személyeket megnevező terminusok, a *menyasszony* és *vőlegény* is használatos a diákok körében, talán azért, mert közelebbről érinti őket, mivel a kamaszkorban már a párkapcsolat kialakítása igen aktuális témát képez a körükben. Ezért körültekintően és gondosan megfogalmazzák a szavak jelentését, pl.: *A jegyesség férfi tagja; menyasszony vőlegénye; a férfi aki majdnem a férjed, de még kell várni kicsit; az arának a férje; A házasság előtt a férfi; a jegyességben lévők férfi tagja; nőülendő férfi illetve: vőlegény menyasszonya; a nő aki viseli a nagy fehér ruhát; nőülendő férfi; férjhezmenendő nő* stb.

Sajnos, manapság mind több házasság felbontatik, s ezt a tanulók is érzékelik, ezért nagyon jól tudják, mit jelent az *elvált ember/asszony* kifejezés, még akkor is, ha nem érznek elég indíttatást arra, hogy meg is adják jelentésüket. Érdekes azonban, hogy azok, akik ezt mégis megtették, hogyan fogalmaztak, mivel (s ez különösen a fiúk válaszából tűnik ki) gyakran kiviláglík, kit tartanak felelősnek a válásért. Figyeljünk meg néhány magyarázatot: *az a személy akit elhagyott a felesége; Az egyén elhagyta / őt hagyta (férfi) el élettársát / élettársa; Az egyén elhagyta / őt hagyta (nő) el élettársát / élettársa; apám /anyám; mikor egy ember egy probléma miatt szakít a feleségével; Asszony aki már nem szereti a férjét* stb. S egy humoros megfogalmazást is említsünk: *oda gyűrű.*

Nem rokonsági terminus, de említsük meg a haláleset miatt egyedül maradt házastárs megnevezését, az *özvegy* főnevet. Ez a magyarban nemi megkülönböztetés nélküli fogalom, amellyel a diákok már találkoztak, ezért csak kevesen jelezték, hogy nem ismerik a szó jelentését.

Házasságkötés után kialakulnak a beházasodási viszonyok. Itt újra megkülönböztetünk felmenő és lemenő ágot. A felmenő ágba a házas-

társ szülei tartoznak. A házastárs szülei az illető személynek *apósa* és *anyósa*. Fölrendelt közös fogalom a magyarban nem létezik és a házastársak, pontosabban a viszonyítási alanyok nemétől is független megnevezésről van szó. Mindkét település tanulói, akik válaszoltak a kérdésre, pontosan fogalmazták meg a két kifejezés jelentését. Sokszor a viszonyítási alanyok ők maguk, illetve szülei (*apámnak az apósa; Az én férjem apja; Amikor majd megnősülök, a lány apja lesz nekem após; anyának vagy apának az apukája az após, anyának apa apja apósa apának pedig anya apja*), de néha általánosságban fogalmazznak. (*A férjnek vagy feleségnek az apja / anyja; a házaságban levő ember apja / anyja; A házaspár egyik tagjának az apja / anyja; Az egyik házastársnak az anyja a másik házastárs szemszögéből*). S ne felejtjük ki a humoros választ sem, miszerint az anyós *egy boszorkány*.

A házassági rokonság lemenő ágán gyerekeink házastársait találjuk. A lánygyermek férje a *vő/vej*, a fiúgyermek felesége pedig a *meny*. A csantavéri tanulók, néhány diák kivételével, ismerik a szóban forgó fogalmakat. A szenttamási fiúk úgy nyilatkoztak, hogy nem tudják ki a *vő*, illetve a *meny*, a lányok többnyire tudják, de egy kicsit bonyolultan fogalmaztak: *anyuka felől a szülők veje apa; A házastárs szüleinek a másik fél; apának a szüleinek a menyé anya; A férj anyának a menyé* (ld. a mellékletet).

A házastárs testvérével sógorsági viszonyban van az alany. A házastárs fivére a *sógor*, a nővére pedig a *sógornő*. Sógorsági viszony áll fenn a magyarban a testvér házastársa, a házastárs testvérének házastársa és a testvér házastársának testvére között is. Az említett viszonyok közül a diákok felváltva mindegyiket említik, de van, aki a nagybácsira is a sógor, illetve a nagynénire is a sógornő megnevezést használja: *nagynéni férje is sógor; anyám testvére; nena férje; anyukám testvére a sógornő; anyukám lány testvére*.

A sógorsági viszony kifejezése egykor sokkal változatosabb, árnyaltabb volt, mint manapság, az előfeltevésünk az volt, hogy a homogénebb magyarokta közösségekben talán még ismerik, használják őket. Ezért vettük fel a *lér* és a *süv* szavakat is a terminuslistára. A feltételezésünket a kutatás eredményei nem támasztották alá, a *lér* kifejezést csak egy csantavéri tanuló ismeri, a *süv* szót viszont egy sem az 50 tanuló közül. Ugyanakkor a szülő fivérének feleségét, illetve más férfirokon feleségét még *ángynak* is szokás nevezni Vajdaságban. Csantavéren hat fiú és öt lány tudja megfogalmazni a jelentését, Szenttamáson pedig csak hét lány.

A gyermek házastársának szülei a viszonyítási alany *násza*, illetve *nászasszonya*. Szenttamáson a fiúk egyáltalán nem ismerik, a lányok közül pedig csak hárman tudták pontosan megfogalmazni a *nászasszony* jelentését, a *nászt* pedig csak egy. Csantavéren nyolc fiú és nyolc lány

nem ismeri e szavak szemantikáját. A többiek közül néhányan jól értelmezték ezt a rokonsági viszonyt, de akad közöttük olyan is, aki a házassági tanúval, a *násznaggyal* azonosította: *Az esküvőn a tanuk akik férfik / Az esküvőn a tanuk akik nők; a férj vagy a feleség tanúja; A női fél tanúja*. Ennélfogva a *násznagyot* is aránylag kevesen tudták azonosítani, Csantavéren 13-an (hat fiú és hét lány), Szenttamáson pedig csak két lány.

Az ún. szolidáris rokonsági viszonyok közül a *koma* szót inkább csak a szlengben használják, módosult szemantikával, a ‚barát’ jelentésben fordul elő leginkább.

A szülőcsere útján létrejön a mostohaági rokonság. Ez a viszony kiterjed minden elsőfokú egyenes és oldalági kapcsolatra. A kérdőívben a *mostohaapa*, *mostohaanya* és a *féltestvér* szavak szerepeltek. A diákok néhány kivételével ismerik a kifejezéseket és helyesen tudják értelmezni őket. A hangsúlyt a biológiai szülők elválására és a szülők újrarahasodására fektetik, s a jelzők, amelyekkel az ilyen szülőket illetik, a következők: *nem igazi, nem édes, nem vérszerinti, nem rendes*, illetve a *nevelő*.

3.3. A rokonsági terminológia használata

A mellékletben közölt táblázatból az is kitűnik, hogy a sztenderd nyelvi változathoz tartozó rokonsági viszonyok közül keveset használnak a diákok teljes egészében. Túlnyomóan a szülők megnevezéseit alkalmazzák, az *édesanyát* és *édesapát*, ezenkívül a *fiú-* és *lánygyermek*, az *iker*, a *testvér* a *bátya*, az *öcs*, a *húg*, az *unokatestvér*, a *bácsi* és a *néni*, továbbá a *sógornő* és a *rokon* kifejezéseket mindkét település mindkét nemű diákjai használják rendszeresen. A legkevésbé használatos szavak az egyenesági rokonság lemenő és felmenő ágának negyedik és ötödik fokán levő kifejezések, valamint a *fivér*, a *lér* és a *süv* szavak. A többi terminust kisebb-nagyobb megterheltséggel, néha használják. Ez azt jelenti, hogy a szűkebb családi kör terminusai vannak inkább használatban, s a családnak mint intézménynek az atomizációjával a rokonsági kapcsolatok is lassan leépülnek. Az oldalági rokonaink elég sok tagjával ma már sajnos nem tartunk fenn oly szoros kapcsolatot, mint egykor. A családtagok szerepe is nagyban megváltozott, ezért túlnyomóan a tulajdonneves forma terjed el a *bácsi / néni* idősebb személy jelentésében használatos kifejezésekkel együtt. A rokonsági kapcsolatok leegyszerűsítése az elidegenedés felé vezet, s ez a rokonsági terminológiára is rányomja a bélyegét. A mai gyerekek sajnos nem ismerik már a közeli rokonaikat sem. Ehhez hozzájárul az élettempó, a nagy távolságok, amelyek fizikailag is szétválasztják a hozzátartozókat. Sok olyan archaikus és tájnyelvi kifejezés említését vártam a negyedik fel-

dat keretén belül, ahol a diákoknak azt kellett felsorolniuk, hogy használnak-e még valamilyen szavakat a felsorolt rokonsági kapcsolatokra, s ha igen melyek azok. A 6. és 7. táblázat ennek a feladatnak az eredményeit szemlélteti.

	Lányok	Fiúk
1. szülő	anyuka/apuka, apa/anya, anyáék/apáék	-
2. (édes)apa	apu, papa, apuci, babu	fater, apu, apuci, papa
3. (édes)anya	anyu, anyuci, mama	anyu anyuci, mami, mutter
4. nagyszülő	mama/tata, mamáék	tata/mama
5. nagyapa	tata, tati, tatuci, tatus, tatu	tata, nagypapi
6. nagyanya	mama, mamus, mamuci, mamu	mama, nagymami
7. unoka	-	-
8. dédszülő	tati/mami, dédi	-
9. dédapa	dédi tata, dédi tatu, tata	dédpapa, dédi
10. dédanya	dédi mama, dédi, omama, omami, dédi mamu, mama	dédmama, dédi
11. dédunoka	-	-
12. szépszülő	-	-
13. szépapa	-	-
14. szépanya	-	-
15. szépunoka	-	-
16. ükszülő	omama/otata	-
17. ükapa	omama, üktata	-
18. ükanya	otata, ükmama	-
19. ükunoka		-
20. fiú / fiúgyerek	pasi, férfi, srác, gyerek	-
21. lány / lánygyerek	csajszi, nő, gyerek	-
22. egyke	-	-
23. iker	-	-
24. testvér	tesó	tesó
25. féltestvér	féltesó	mustoha testvér
26. fivér	-	-

	Lányok	Fiúk
27. bátya	bátyuska, batyi, bátyó, batus	bátyó
28. öcs	öcsi, öcsike, öcsi te,	öcsi, öcsike
29. nővér	neni, nenuci	
30. hűg	hugi, hugica	hugi
31. unokatestvér	uncsitesó	-
32. unokabáty	uncsika	-
33. unokaöcs	öcsike, öcsi, öcskös	-
34. unokanővér	neni, nenuci	-
35. unokahűg	-	-
36. nagybácsi	batyi, sógor, bácsi, bátya	-
37. nagynéni	neni, néni, neni	-
38. bácsi	-	ember
39. néni	-	asszony
40. fogadott testvér	-	-
41. férj	-	-
42. feleség	-	-
43. mostohaapa	-	-
44. mostohaanya	-	-
45. özvegy	-	-
46. elvált ember	-	-
47. elvált asszony	-	-
48. jegyesek	-	-
49. vőlegény	férj	-
50. menyasszony	feleség , ara	-
51. após	-	-
52. anyós	-	-
53. sógor	sógi	-
54. sógornő	neni	-
55. vő / vej	vejkó	-
56. meny	-	-
57. házastárs	-	-
58. lér / rér	-	-
59. nász	-	-

	Lányok	Fiúk
60. nászasszony	-	-
61. násznagy	-	-
62. süv	-	-
63. ángy	ángyi	ángyi
64. rokon	-	öskövület
65. koma	-	-

6. táblázat: Szentmáson mely kifejezéseket használják még a felsoroltakon kívül?

	Lányok	Fiúk
1. szülő	anya/apa, anyáék/apáék, anyu/apu, az ősök	othoniak, apa/anya, fater/muter
2. (édes)apa	apu, öreg, apuci, fater, padre, pappa	fater, apu
3. (édes)anya	anyu, mama, anyuci, muter, muter madre	anyu, muter
4. nagyszülő	mama/tata, nagyieék, mamáék/tatáék	tata/mama
5. nagyapa	tata (10), tati, Péter tata, nagyfater	tata, apó, öreg
6. nagyanya	mama, mami, mamesz, nagymuter, nagy, Ilonka mama	mama, mami
7. unoka	onoka, kistesó,	-
8. dédszülő	dédi	deda, dédi
9. dédapa	dédi, dédpapi, dédfater	deda, dédiapa, dédtata
10. dédanya	dédi, dédmami	dédi, dédimama, dédmama
11. dédunoka	-	-
12. szépszülő	szépanyám/szépapám	-
13. szépapa	-	-
14. szépanya	-	-
15. szépunoka	-	-
16. ükszülő	-	-
17. ükapa	ükapi	-
18. ükanya	ükmami	-
19. ükunoka	ükunci	-

	Lányok	Fiúk
20. fiú / fiúgyerek	kisgyerek, kisfiú, kiscsávó, fiúcska	-
21. lány / lánygyerek	csaj, kiscsaj, kiscsajsi, csajszi	-
22. egyke	-	-
23. iker	ökörtestvér ökör, ikertesó	-
24. testvér	tesó	tesó
25. féltestvér	féltesó	-
26. fivér	-	-
27. bátya	-	-
28. öcs	-	-
29. nővér	-	-
30. hóg	-	-
31. unokatestvér	-	-
32. unokabáty	-	bátya
33. unokaöcs	öcsi	öcskös
34. unokanővér	nővérke	nena
35. unokahóg	hugi	-
36. nagybácsi	bácsika, bátyja, bati, bátya	-
37. nagynéni	néni, nénike, nena	nena
38. bácsi	ember,	bá
39. néni	asszony	asszony, öregasszony
40. fogadott testvér	-	-
41. férj	papucs, nős férfi	úr(am)
42. feleség	asszony, nő, férjes asszony	asszony
43. mostohaapa	-	-
44. mostohaanya	-	-
45. özvegy	özvegyember, özvegyasszony	-
46. elvált ember	egyedül álló ember	magányos farkas
47. elvált asszony	egyedül álló asszony	magányos nő
48. jegyesek	egy pár, jegyespár	szerelmes pár
49. vőlegény	legény, újember, legény a gáton	házasulandó
50. menyasszony	ara, menyecske, férjes asszony, újasszony	ara, házasulandó

	Lányok	Fiúk
51. após	-	papa
52. anyós	sárkány, házisárkány	mama
53. sógor	sógi, sógorkoma	sogi
54. sógornő	-	nénus
55. vő / vej	vőfény, vejkó	vejkó
56. meny	menyecske, újasszony	lányom
57. házastárs	házaspár	Pár
58. lér / rér	sógor	-
59. nász	-	-
60. nászasszony	-	-
61. násznagy	-	-
62. süv	-	-
63. ángy	ángyi	-
64. rokon	családtag, retyerutya,	-
65. koma	keresztapa, sógor-koma	barát, keresztapa, haver

7. táblázat: *Csantavéren mely kifejezéseket használják még a felsoroltakon kívül?*

A táblázatokból az derül ki, hogy a közeli rokonokra több kifejezést használnak, a távoliakra viszont kevesebbet. A homogénebb magyarlakta településen is sokkal gazdagabb a rokonsági nevek alternációinak sora, s leginkább a kicsinyítőképzős változatok szaporítják a számukat.

4.0. ÖSSZEGEZÉS

A pilótaprojektum keretében végzett kérdőíves kutatás eredményei sok mindenre rávilágítottak. Az első tanulság az volt, hogy ha reális eredményt szeretnénk elérni, nem lehet ilyen rövid időt biztosítani a kérdőív kitöltésére. S ha már ilyen sok címszóval operálunk, akkor a felmérést több egységre osztva több alkalommal kellene elvégezni. Ez talán azt is lehetővé tenné, hogy a sztenderd kifejezéseken kívül tájnyelvi, vagy legalább regionális köznyelvi szavakat is beiktassunk a vizsgálatba. Így pontosabb képet kapnánk az egyes vidékeken használatos rokonsági megnevezésekről.

Egy további vizsgálatnak ki kellene terjednie a többi vajdasági helységekre is, s akkor össze lehetne vetni a városok és a falvak szóhasználatát is e téren.

A kapott eredmények azt mutatják, hogy a diákok azokat a terminusokat ismerik, amelyekkel a mindennapi rokonsági érintkezések során kapcsolatba kerülnek. Tehát a felmenő ág harmadik fokát még használják, mert a dédszüleik esetleg élnek, de már az idősebb elődökkel nincs módjukban megismerkedni, ezért a rájuk vonatkozó megnevezéseket sem tudják. Vagy, amennyiben a szülőknek van oldalági rokonuk, akkor az őket megillető rokonságneveket is használják, ha viszont nincs, nem biztos, hogy tudni fogják, mit jelent a *nagybácsi* vagy *nagynéni*. A család mindinkább leszűkül, a rohanó életmód nem kedvez a rokonsági kapcsolatok ápolásának, s ez is nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy elidegenedünk hozzátartozóinktól. A rokonsági terminológia jelentésének megfogalmazása nehéz feladatnak bizonyult a nyolcadikosok számára. A gyerekek ebben a korosztályban nem tanultak meg elmélyedni valamilyen fogalom definiálásában, ezért sokszor nem tudták, hogy miből induljanak ki. Talán el kellene gondolkodni azon is, hogy a felsőbb osztályok tananyagába is be lehetne iktatni a rokonságrendszer tanítását, mivel az első osztályban csak a szűkebb családdal foglalkozunk.

Az, ami még kitűnik a korpuszból, hogy a lányok általánosságban szólva szorgalmasabbak voltak, lelkiismeretesebb munkát végeztek. Igyekeztek minden kérdésre válaszolni és körültekintőbben fogalmazni. A hangsúlyt a jelentésleírásokról gyakran személyes tapasztalatokra helyezik és érzelmi mozzanatokot is visznek a magyarázatokba. Ezzel szemben a fiúk felületesebbek voltak, sokszor felhagytak a jelentésmeghatározással, üresen hagyták a válaszra kijelölt helyet, vagy pedig úgy nyilatkoztak, hogy nem tudják, mit jelent a kifejezés. Mindez kiolvasható a mellékelt adatokból is.

A begyűjtött korpusz még további részletes vizsgálatokat, összevetéseket, elemzéseket tesz lehetővé, ezért igyekeztünk a leghívebben tükröztetni a válaszokat, mindennemű javítástól eltekintve.

5.0. IRODALOM

- BURUCKI Edit (1985), A rokonságra vonatkozó elnevezések szerbhorvát-magyar elemzése. *Hungarológiai Közlemények*. 17. évf. 1. (62.) szám. 1–64. old.
- J. LŐRINCZI Réka (1980), *A magyar rokonsági elnevezések rendszerének változásai*. Bukarest: Kriterion.

*FAMILIARITY WITH KINSHIP TERMS AND THEIR
USE AMONG 8TH GRADE PUPILS IN VOJVODINA:
A CASE STUDY OF HUNGARIAN*

Summary

There is extensive literature on kinship terms in contemporary Hungarian. In the course of the past few decades numerous studies were published on this topic from the point of view of philology, law, ethnology and dialectology (see Tüskei in this volume for an overview and analysis of these studies). The Hungarian system of kinship terms differs significantly from the Indo-European one not only because it does not make a distinction based on gender but also because it is organised according to different criteria. Namely, Hungarian makes use of different terms depending on the age of the relative and it very consistently lexicalizes gender-neutral superordinate terms.

The aim of this paper is to establish to what extent Hungarian L1 pupils are familiar with and make use of the kinship terms in their native language at the end of compulsory education, i.e. in 8th grade. The hypotheses tested in this research are the following: pupils only know and use the basic inventory of kinship terms; there is a gender-based difference between the pupils; the inventory of kinship terms is not subject to foreign influence.

The research was conducted using a questionnaire which contained 65 kinship terms used in contemporary Hungarian (see Table 1) and three questions aimed at establishing whether the research participants knew each term, whether they used it and how they would define it. The participants' responses were coded on a familiarity scale with four values: entirely familiar, mostly familiar, mostly unfamiliar and completely unfamiliar kinship term. A total of fifty 8th grade pupils (N=50) took part in the survey conducted in two different environments with respect to the homogeneity of the Hungarian-speaking population: in Srbobran (14 girls, 11 boys), where Hungarians represent 21.95% of the total population, and in Čantavir (11 girls, 14 boys), where the overwhelming majority of the population (92%) are native speakers of Hungarian.

The expected results of the research were that pupils from a smaller, more homogeneous community would be better acquainted with the kinship terms of Hungarian due to the fact that the members of the community are more closely connected and family ties are stronger. The results of the research show that pupils mostly know and use the kinship terms that express near relations. The majority of the terms in the questionnaire were mostly known to all the research participants, i.e. the following 33 (out of 65): *unoka, dédszülő, dédapa, dédanya, dédunoka,*

egyke, fiú/fiúgyerek, lány/lánygyerek, féltestvér, nővér, bátya, hóg, unokatestvér, unokabáty, unokaöcs, unokanővér, unokahóg, bácsi, néni, mostohaapa, mostohaanya, jegyesek, vőlegény, menyasszony, házastárs, férj, feleség, anyós, após, özvegy, ángy, rokon, koma. The following eleven kinship terms were shown to be entirely familiar to participants of both sexes and in both research locations: *szülő, (édes)apa, (édes)anya, nagyszülő, nagyapa, nagyanya, testvér, öcs, iker, elvált ember, elvált asszony.* There were 14 mostly unfamiliar terms (*ükszülő, ükapa, ükanya, fivér; fogadott testvér; nagynéni, nagybácsi, vő/vej, meny, sógor, sógornő, nász, nászasszony, násznagy*) and seven completely unfamiliar ones (*szépszülő, szépapa, szépanya, szépunoka, ükunoka, lé/rér, süv*).

Striking differences have been noted in some of the definitions provided by the research participants. A number of these descriptions are very creative and some clearly arise from the participants' gender-based difference: girls typically put more emphasis on emotionally marked lexemes, whereas boys tend to insist more on being witty and informal. The definitions of the kinship terms which the participants provided were based on one of the following: 1. personal perspective; 2. relatedness to others (mostly one's parents); 3. objectivity.

In addition to gender-based differences, the results of the research also indicate the existence of variance in approaching the task at hand: girls were shown to be more conscientious and thus gave fewer "I don't know" answers and the definitions they gave were also emotionally coloured. In some cases, the pupils provided alternatives for certain kinship terms (usually diminutive forms and hypocoristics, occasionally borrowings).

However, in order to be able to draw any conclusions regarding Vojvodina, the pilot research reported on in this paper should be conducted on a larger sample, including participants belonging to different age groups, educational background and living in different communities in Vojvodina.

Key words: kinship terms, Hungarian, elementary school pupils, Vojvodina

Edit Andrić

UPOTREBA I ZNAČENJE TERMINA ZA RODBINSKE ODNOSE UČENIKA VIII RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE: MAĐARSKI JEZIK

Rezime

Literatura o terminima za rodbinske odnose u savremenom standardnom mađarskom jeziku je izuzetno bogata. O ovoj temi je u mađarskom jeziku pisano dosta u filološkoj, pravnoj, etnološkoj i dijalektološkoj literaturi tokom poslednjih nekoliko decenija (videti rad u ovom zborniku koji se bavi bibliografijom i analizom pomenutih radova).

Specifičnost mađarskog sistema termina, u odnosu na indoevropske jezike, jeste u tome što ne poznaje podelu po polu i organizovan je po drugačijem sistemu. Izražena je distinkcija prema starosnoj dobi srodnika, kao i dosledno imenovanje polno nedefinisanih nadređenih termina.

Cilj ovoga rada je da ustanovimo u kojoj meri učenici i učenice u Vojvodini, kojima je maternji jezik mađarski poznaju i koriste terminologiju rodbinskih odnosa u svom maternjem jeziku na kraju osnovnog školovanja - u VIII razredu.

Hipoteze su da učenici navedenog uzrasta znaju i koriste samo bazični inventar; da postoji razlika po polu među učenicima i učenicama; da se inventar termina dobro čuva od uticaja iz drugih jezika.

Istraživanje je sprovedeno pomoću upitnika koji sadrži 65 rodbinskih termina iz savremenog standardnog mađarskog jezika (videti Tabelu 1). Pitanja su bila usmerena na odrednice i raspoređena u grupe: da li znaš, da li koristiš i kako definišeš? Odgovori su sistematizovani na skali poznatosti u četiri kategorije: sasvim poznate, prilično poznate, prilično nepoznate i sasvim nepoznate pojmove.

Upitnik su ispunjavali učenici i učenice VIII razreda iz dve različite sredine što se tiče homogenosti mađarske populacije: u Srbobranu (14 devojčica i 11 dečaka), gde Mađari čine 21,95 % ukupnog stanovništva i u Čantaviru (11 devojčica i 14 dečaka) gde je 92 % mađarskog življa.

Očekivan je rezultat da učenici iz homogenijih, manjih sredina bolje poznaju rodbinsku terminologiju mađarskog jezika, gde su članovi zajednice povezani i rodbinske veze čvršće. Osnovni je rezultat da učenici i učenice uglavnom poznaju i koriste termine za osobe sa kojima su u bližem kontaktu, iz svog okruženja. Rezultati pokazuju da je najveći broj prilično poznatih termina: 33 (od 65): *unoka, dédszülő, dédapa, dédanya, dédunoka, egyke, fiú/fiúgyerek, lány/lánygyerek, féléstevér, nővér, bátya, húg, unokatestvér, unokabáty, unokaöcs, uno-*

kanővér, unokahúg, bácsi, néni, mostohaapa, mostohaanya, jegyesek, vőlegény, menyasszony, házastárs, férj, feleség, anyós, após, özvegy, ángy, rokon, koma. Sasvim poznatih u oba naselja i kod oba pola ima ukupno 11: *szülő, (édes)apa, (édes)anya, nagyszülő, nagyapa, nagyanya, testvér, öcs, iker, elvált ember, elvált asszony.* Prilično nepoznatih termina ima 14 (*ükszülő, ükapa, ükanya, fivér, fogadott testvér, nagynéni, nagybácsi, vő/vej, meny, sógor, sógornő, nász, nászasszony, násznagy*), a sasvim nepoznatih 7: (*szépszülő, szépapa, szépanya, szépunoka, ükunoka, lé/rér, süv*).

Definisanje značenja pojedinih termina su veoma raznoliki, javlja se obilje kreativnih rešenja i uočavamo osnovnu polnu karakteristiku: učenice akcenat stavljaju na emocionalne lekseme, učenici žele da se istaknu svojom dovitljivošću i neposrednošću. Definisaju termina su ispitanici prilazili iz raznih aspekata koje bismo mogli grupisati u tri kategorije: 1. iz lične perspektive; 2. u odnosu na druge (najčešće su to bili roditelji); 3. na objektivnan način.

Postoji razlika po polu i po pristupu zadatku: učenice su savesnije pristupile zadatku, pa je kod njih manje odgovora sa „ne znam“, a formulisana značenja su emocionalno obojena.

Učenici su navodili i alternativne termine za pojedine rodbinske odnose (deminutivni oblici i hipokoristici, ali ima i pozajmljenica).

Predloženo pilot istraživanje bi nadalje valjalo sprovesti sa drugim uzrasnim i obrazovnim grupama i u drugim mestima u Vojvodini kako bi se dobili valjani podaci za celu Vojvodinu.

Ključne reči: rodbinska terminologija, mađarski jezik, učenici osnovne škole, Vojvodina

1. számú melléklet: A magyar kérdőív

KÉRDŐÍV

A Vajdasági Pedagógiai Intézetben folyamatban van egy projektum, amely a *Többnemzetiségű Vajdaság tárházából – A rokonsági terminológia a vajdasági nemzeti közösségek nyelvében* címet viseli. Kérünk benneteket, hogy töltsétek ki a névtelen kérdőívet!

Utasítás: Karikázd be a választ és válaszolj MINDEN kérdésre! Amennyiben nem ismered a szó jelentését, írd be *nem tudom*.

Lakhelyed: _____ Nemed: F (fiú) L (lány)
Születésed éve: _____ Osztály: _____

Ismered-e az alábbi szót?				Mit jelent a szó?	Használod-e azt?			Melyik szót használod még mellette, vagy helyette?
1.	szülő	igen	nem		igen	nem	néha	
2.	(édes)apa	igen	nem		igen	nem	néha	
3.	(édes)anya	igen	nem		igen	nem	néha	
4.	nagyszülő	igen	nem		igen	nem	néha	
5.	nagyapa	igen	nem		igen	nem	néha	
6.	nagyanya	igen	nem		igen	nem	néha	
7.	unoka	igen	nem		igen	nem	néha	
8.	dédszülő	igen	nem		igen	nem	néha	
9.	dédapa	igen	nem		igen	nem	néha	
10.	dédanya	igen	nem		igen	nem	néha	
11.	dédunoka	igen	nem		igen	nem	néha	
12.	szépszülő	igen	nem		igen	nem	néha	
13.	szépapa	igen	nem		igen	nem	néha	
14.	szépanya	igen	nem		igen	nem	néha	
15.	szépunoka	igen	nem		igen	nem	néha	
16.	ükszülő	igen	nem		igen	nem	néha	
17.	ükapa	igen	nem		igen	nem	néha	
18.	ükanya	igen	nem		igen	nem	néha	
19.	ükunoka	igen	nem		igen	nem	néha	

20. fiú / fiú-gyerek	igen	nem		igen	nem	néha	
21. lány / lány-gyerek	igen	nem		igen	nem	néha	
22. egyke	igen	nem		igen	nem	néha	
23. iker	igen	nem		igen	nem	néha	
24. testvér	igen	nem		igen	nem	néha	
25. féltestvér	igen	nem		igen	nem	néha	
26. fivér	igen	nem		igen	nem	néha	
27. bátya	igen	nem		igen	nem	néha	
28. öcs	igen	nem		igen	nem	néha	
29. nővér	igen	nem		igen	nem	néha	
30. hóg	igen	nem		igen	nem	néha	
31. unokatestvér	igen	nem		igen	nem	néha	
32. unokabáty	igen	nem		igen	nem	néha	
33. unokaöcs	igen	nem		igen	nem	néha	
34. unokanővér	igen	nem		igen	nem	néha	
35. unokahóg	igen	nem		igen	nem	néha	
36. nagybácsi	igen	nem		igen	nem	néha	
37. nagynéni	igen	nem		igen	nem	néha	
38. bácsi	igen	nem		igen	nem	néha	
39. néni	igen	nem		igen	nem	néha	
40. fogadott testvér	igen	nem		igen	nem	néha	
41. férj	igen	nem		igen	nem	néha	
42. feleség	igen	nem		igen	nem	néha	
43. mostohaapa	igen	nem		igen	nem	néha	
44. mostoha-anya	igen	nem		igen	nem	néha	
45. özvegy	igen	nem		igen	nem	néha	
46. elvált ember	igen	nem		igen	nem	néha	
47. elvált asszony	igen	nem		igen	nem	néha	
48. jegyesek	igen	nem		igen	nem	néha	
49. vőlegény	igen	nem		igen	nem	néha	
50. meny-asszony	igen	nem		igen	nem	néha	
51. após	igen	nem		igen	nem	néha	
52. anyós	igen	nem		igen	nem	néha	

53. sógor	igen	nem		igen	nem	néha	
54. sógornő	igen	nem		igen	nem	néha	
55. vő / vej	igen	nem		igen	nem	néha	
56. meny	igen	nem		igen	nem	néha	
57. házastárs	igen	nem		igen	nem	néha	
58. lér / rér	igen	nem		igen	nem	néha	
59. nász	igen	nem		igen	nem	néha	
60. nászasszony	igen	nem		igen	nem	néha	
61. násznagy	igen	nem		igen	nem	néha	
62. süv	igen	nem		igen	nem	néha	
63. ángy	igen	nem		igen	nem	néha	
64. rokon	igen	nem		igen	nem	néha	
65. koma	igen	nem		igen	nem	néha	

Mit értesz az alábbi kifejezések alatt?

Rokon: _____

Távoli rokon: _____

KÖSZÖNJÜK A KÖZREMŰKÖDÉSED!

2. számú melléklet: Szenttamás adatai

Kifejezés	Ismered-e?				Használod-e?					
	igen		nem		igen		nem		néha	
	F	L	F	L	F	L	F	L	F	L
1. szülő	11	14	0	0	3	5	0	2	8	7
2. (édes)apa	11	14	0	0	11	12	0	0	0	2
3. (édes)anya	11	14	0	0	11	13	0	0	0	1
4. nagyszülő	10	14	1	0	4	3	4	9	3	3
5. nagypapa	9	14	2	0	6	7	4	5	1	2
6. nagymama	9	14	2	0	5	7	5	6	1	1
7. unoka	9	13	2	1	7	7	2	3	2	4
8. dédszülő	8	14	3	0	2	5	5	6	4	3
9. dédapa	8	14	3	0	2	4	5	9	4	1
10. dédmama	8	14	3	0	2	5	5	6	4	3
11. dédunoka	6	14	5	2	2	3	7	11	2	0
12. szépszülő	2	2	9	12	0	0	9	13	2	1
13. szépapa	1	2	10	12	0	0	11	14	0	0
14. szépamama	1	3	10	11	0	0	11	14	0	0
15. szépunoka	1	3	10	11	0	0	11	14	0	0
16. ükszülő	4	11	7	3	1	4	8	8	2	2
17. ükapa	4	11	7	3	1	5	8	7	2	2
18. ükmama	4	11	7	3	1	4	8	8	2	2
19. ükunoka	1	10	10	4	0	1	10	9	1	3
20. fiú / fiúgyerek	11	14	0	0	5	8	5	1	1	5
21. lány / lánygyerek	11	14	0	0	5	8	5	1	1	5
22. egyke	8	14	3	0	2	7	5	6	4	1
23. iker	11	14	0	0	4	9	4	2	3	3
24. testvér	10	14	1	0	7	14	3	0	1	0
25. féltestvér	9	14	2	0	2	10	6	3	3	1
26. fivér	8	10	3	3	1	3	8	6	2	5
27. bátya	9	14	2	0	6	13	3	1	2	0
28. öcs	10	14	1	0	5	11	5	2	1	1
29. nővér	8	14	3	0	5	5	4	5	2	4
30. hűg	9	14	2	0	4	6	6	4	1	4
31. unokatestvér	7	14	4	0	5	12	5	1	1	1
32. unokabátya	7	10	4	4	2	3	6	11	3	0

33. unokaöcs	8	12	3	2	2	4	7	8	2	2
34. unokanóvér	7	9	4	5	1	3	7	9	3	2
35. unokahúg	7	11	4	3	1	4	8	6	2	4
36. nagybácsi	4	10	7	4	1	2	8	8	2	4
37. nagynéni	5	11	6	3	1	5	8	5	2	4
38. bácsi	9	12	2	2	7	8	3	2	1	4
39. néni	8	13	3	1	8	8	3	1	0	5
40. fogadott testvér	5	9	6	4	1	4	9	8	1	2
41. férj	10	14	1	0	5	7	4	3	2	4
42. feleség	9	14	2	0	5	7	4	3	2	4
43. mostohaapa	9	14	2	0	3	5	5	7	3	2
44. mostohaanya	9	14	2	0	2	4	6	7	3	3
45. özvegy	10	14	1	1	0	4	5	8	6	2
46. elvált ember	10	14	1	0	2	4	6	6	3	4
47. elvált asszony	10	14	1	0	3	3	7	7	1	4
48. jegyesek	9	14	2	0	4	4	4	3	3	7
49. vőlegény	9	14	2	0	4	6	6	6	1	2
50. menyasszony	9	14	2	0	3	6	5	6	3	2
51. após	8	14	3	0	4	5	5	6	2	3
52. anyós	7	14	4	0	4	6	6	4	5	4
53. sógor	5	13	6	1	2	4	7	5	4	5
54. sógornő	4	11	7	3	3	2	7	8	1	6
55. vő / vej	3	10	8	4	2	1	8	11	1	2
56. meny	4	11	7	3	1	2	8	9	2	3
57. házastárs	9	14	2	0	2	4	7	9	2	1
58. lé / rér	0	1	11	13	0	0	11	13	0	1
59. nász	5	10	6	4	2	2	6	10	3	2
60. nászasszony	4	9	7	5	1	1	9	12	1	1
61. násznagy	4	9	7	5	1	2	9	11	1	3
62. süv	0	1	11	13	0	0	11	13	0	1
63. ángy	6	11	5	3	1	8	8	4	2	2
64. rokon	7	13	4	1	6	6	4	5	1	3
65. koma	8	12	3	2	6	4	4	8	1	2

1. szülő

F Olyan személyek akik gondoskodnak rólad. Aki felnevel.; aki gondoskodik rólam; Az aki felnevel bennünket; aki felnevel; azok akik felnevelnek; azt jelenti hogy egy ember felneveli a gyereket; Gondot viselnek a gyerekről; Apa, anya; anya és apa; Akkik felnevelnek; Akki felnevelt

L Apa, anya; Anya, apa, aki felnevelt (2x); Anyát meg apát jelent; édesanyám és édesapám; Azt, hogy a gyerek apukája vagy anyukája; akik felneveltek; Azok a személyek akik nevelnek; Akik felnevelik a gyereket; Anyám apám az felnevelt Az a személy aki a gyereket neveli; akik nemzettek

2. (édes)apa

F Olyan személy, aki nemzett engem; aki engem nemzett; gyer(n)ek apja (2x); apa; Az az aki nemzett; az egyik szülő; nem tudom (4x);

L Aki nemzett (2x); Egyik szülő; (Aki) egy gyereknek az apukája (2x); Egy fiú vagy lány gyermek apukája; Aki szeret és nevelt; Az édesapám; Hát édesapa, nem mustoha hanem édes (2x); (Az) a férfi aki nevel (2x); A szülők közül a férfi tag; nem tudom

3. (édes)anya

F Aki a világra hozott az a személy (2x); aki megszült és a hasában hordozott; anya; a gyerek anya; az aki megszüli és felneveli a gyereket; az, aki gondoskodik rólunk; másik szülő; Aki a világra hoztat minket; nem tudom (2x)

L az a személy, aki a világra hozott; aki megszült; másik szülő; (aki) egy gyereknek az anyukája (2x); egy fiú vagy lány gyermek anyukája; aki szeretett és nevelt; Az édesanyám; hát édes anya nem mustoha hanem édes; hát anya és nem mustoha hanem édes; a nő aki nevel; az a nő, aki életet adott nekem; akiben 9 hónapon át tartózkodtam; a szülők közül a női tag

4. nagyszülő

F apám anyám szülei; Apám vagy anyám szülei; Apának vagy anyának a szülei; apukának vagy anyukának az apja vagy anya; azt jelenti hogy a tatám, mamám; tata és mama; nagyapa és nagyanya; Az anyukám és apukám édesanjá és édesapja; nem tudom (3x)

L Anyuka apuka szülei; Anyukám apukám szülei; Anya vagy apa szülei; a szüleim szülei; anyunak vagy apunak az anyukája vagy az apukája; Az apának vagy az anyának a szülei; Anyának vagy apának a szülei; anyámnak vagy apámnak a szülei az én tatám és mamám; apám vagy anyám testvére; akik szeretnek; mamát meg tatát jelent; a gyerekek szüleinek a szülei; A szülőnek a szülei; Édesanyám és édesapám szülei

5. nagypapa

F anyukának vagy apukának az apja; vigyáz a gyerekre; tata; a tatám; szüleimnek az apja; Az apám vagy anyám apja; Az apukám vagy anyukám apukája; apám anyámnak az apja; nem tudom (3x)

L anyukának vagy apukának az apja (2x); Anyának vagy apának az apja; tata (3x); ismerem; apa vagy anya apja; A szüleim szülei; Az apám vagy anyám apja; A nagypapa az apának vagy az anyának az apja; Apának vagy anyának az apja; apunak vagy anyunak az apukája; szüleim apja

6. nagyanya

F mama; szüleimnek az anya; Apám vagy anyám anyja; apukának vagy anyukának az anyja; apám, anyám –nak az anya; vigyáz a gyerekre; az édesapám vagy édesanyám anyukája; nem tudom (4x)

L mama (3x); szüleim anyja; A szüleim szülei; Az anyám vagy apám anyja; Apa vagy anya anyja; Az apának vagy az anyának az anyja (3x); apunak vagy anyunak az anyukája; apukának vagy anyukának az anyja; anyukának vagy apukának az anyukája (2x); aki szeret és nevel

7. unoka

F a fiadnak vagy lányodnak a gyereke; közeli gyerek; én vagyok anyám anyjának az unokája; a nagyszüleimnek a fiának az unokája; a nagyszüleim gyerekének a gyereke; a fiamnak a fia; nem tudom (5x)

L éldául én vagyok a tatám unokája (2x); a nagyszülőknek a gyerektől született csemete; én a nagyszüleim unokája vagyok; mamának vagy tatának a gyerekeinek a gyerekei (2x); a nagyszüleim gyerekének a gyereke (2x); mamának tatának lányának a gyereke; unoka testvér vagy a gyerek a mamának; a nagyszülő fiának vagy lányának a gyereke; nem tudom (3x)

8. dédszülő

F Az anyukám vagy apukám szüleinek a szülei; nagyszülőnek az apja, anya (2x); A nagy apám anyja és apja; dédapa és dédanya; nem tudom (6x)

L dédapa (2x); A nagyszülők szülei; Tatának vagy mamának az anyukája és apukája; Tatának vagy mamának az anya és apja; mamának meg a tanának a szülei; mamám, tatám szülei; a nagyszüleim szülei (2x); a nagyanyának és nagyapának a szülei; nagyanyám és nagyapám szülei; nem tudom (3x)

9. dédapa

F A nagyszüleim apja; nagyszüleimnek az apja; az egyik dédszülő; Anyukának vagy apukának az apja; Az anyukám vagy apukám szüleinek az apukája; nem tudom (6x)

L nagyszülő apja; Nem ismertem; mamám és tatám apukája; mamám tatám apja (2x); A nagyanyának vagy nagyapának az apukája;

A dédszülők közt a férfi nemű; a nagyim vagy nagyapám apja; Tatának vagy mamának az apja (2x); nem tudom (4x)

10. dédanya

F A nagyszülöm anyja; nagyszüleimnek az anyja; a másik dédszülő; Anyukának vagy apukának az anyja; nem tudom (7x)

L Tatának vagy mamának az anyja (2x); A mamám vagy tatám anyja; tatám és mamám anyukája; Mamám, omamám; mamám tatám anyja; a nagyanyának vagy nagyapának az anyukája; nagyszülő anyja; Ismertem; A dédszülők közt a női nem; nagyim vagy nagyapám anyja; Az anyukám vagy apukám szüleinek az anyukája; nem tudom (3x)

11. dédunoka

F én vagyok a dédim unokája; nem tudom (10x)

L a dédszülőknek dédunoka van; a dédunoka dédszülők második generációs utódja; déditatának vagy mamának a gyerekeinek a gyerekeinek a gyereke; dédmamának a lányának v fiának a gyerekének a gyereke; én vagyok a mamám déd unokája; a szüleim; nem tudom (8x)

12. ükszülő

F a tatám apja anyja; A szüleim szüleinek a szülei; A dédim szülei; dédszüleimnek a szülei; nem tudom (7x)

L dédszülők szülei (3x); nem ismertem; ükmama, üktata (2x); déditatának vagy dédmamának a szülei; déditatának vagy mamának a szülője; a dédszüleim szülője; nem tudom (5x)

13. ükapa

F pl: tatám apja; A dédim apja; dédszüleimnek az apja; Az apukám apukájának az apukája; nem tudom (7x)

L otata, o tata (2x); a dédanyám /dédapám apja; a dédszülők apja; déditatának vagy mamának az apja; déditatának vagy dédmamának az apja; nem ismertem; dédi tata vagy dédi mama apja; dédszüleim édesapja; nem tudom (5x)

14. ükanya

F A dédim anyja; Az anyukám anyukájának az anyukája; dédszüleimnek az anyja; pl: tatám anyja; nem tudom (7x)

L omama, o mama (2x); dédanyám/dédapám anyja; dédszülők anyja; déditatának vagy dédimamának az anyja; déditatának vagy dédmamának az anyja (2x); nem ismertem; dédszüleim édesanyja; nem tudom (5x)

15. ükunoka

F a dédieim szüleinek unokája; nem tudom (10x)

L nagyszülők; omamám unokája vagyok én (2x); ükszülőmnek a gyerekeinek a gyerekeinek a gyerekeinek a gyerekei; az ükszülők harmadik generációs unokája; az ükszülőknek ükunokájuk van; nincs, nem tudom (7x)

16. szépszülő

F kedves; nem tudom

L nem ismertem (2x); valamilyen szülő, de nem tom milyen; nem tudom (11x)

17. szépapa

F apa; nem tudom (10x)

L nem ismertem; nem tudom 12

18. szépanya

F anya; nem tudom (10x)

L nem ismertem; nem tudom 12

19. szépunoka

F unoka; nem tudom (10)

L nem ismerem; nincs; nem tudom (12x);

20. fiú/fiúgyerek

F férfi nemű; fiú nemű gyermek (2x); fiú nemű ember; egy férfi nem; gyerek; van neki him vesző; van farka; kisfiú akinek lógója van; az anyuka apuka lány nemű gyereke; nem tudom

L egy gyereknek a neme; más nemű valaki; valakinek a gyereke; egy személynek a gyereke; him nemű ember; himnemű fiatal ember; egy szülőnek fiú gyermeke van; fiú; az apától y kromozómát kapó gyerek; női nem ellenkező neme (2x); azt, hogy gyerek; nem tudom (2x)

21. lány/lánygyerek

F női nemű gyerek; nincs him veső; nincs farka; lány nemű ember; lány nemű gyermek; egy nő nem; kislány; az anya fiú nemű gyereke; nem tudom (2x)

L egy gyereknek a neme; más nemű valaki; valakinek a gyereke; egy személynek a gyereke; egy szülőnek lány gyermeke van; lány; nőnemű fiatal ember; az apától x kromozómát kapó gyerek; férfi nem ellenkező neme (2x) ; azt, hogy gyerek; nem tudom (3x)

22. egyke

F az a gyerek akinek nincs semilyen nemű édestestvére; akinek nincs testvére (2x); akinek nincs édestestvére (2x) ; ha a szülőknek egy gyereke van; nincs testvére; nem tudom(4x)

L egyetlen gyerek a családban (2x); akinek nincs testvére (2x); az akinek nincs testvére; magam vagyok gyerek a családban; ő az egyedüli gyerek a családban; nincs testvére (4x); ha egy gyereknek nincs testvére; nem tudom (2x)

23. iker

F két gyer(m)ek (2x); 2 tesó 1 petelyü; egyforma testvérpár; Kettő vagy több testvér; két iker aki egypetelyű; Amikor egyszerre 2 gyerek születik; nem tudom (4x)

L ugyan úgy néz ki a két gyerek; amikor két egyforma gyerek van; két egyforma gyerek egy családban (2x); 2 egyforma gyerek; olyan gyerek vagy felnőtt aki hasonlít egymásra; két vagy több egyforma gyermek (2x); egy olyan személy aki a testvéred és veled egyforma; Hasonló kinézetű emberek; akinek van egy hasonmása; Mikor a szülőknek egyszerre 2 vagy több gyereke születik (2x); nem tudom

24. testvér

F tudom; egy szülőktől származó rokon; valakinek az édestestvére; testvérem; pl a testvérem (lány, fiú) ; fiú nemű testvér; olyan rokon aki közel áll hozzád; egy anyától van két gyerek; nem tudom (3x)

L Ugyanazon szülőktől született gyerekek a testvérek; egyforma vér kering bennük; amikor két gyerek egy szülőtől van; szülő gyerekei úgy hívják egymást; anyának és apának 2 gyereke van és azok a testvérek; ugyanazok a szülők, esetleg hasonlóság is van köztük; valakinek az öcse, nővére, bátyája... ; öcsém, hugom; egy szülőtől származó rokon (2x); akivel sokat veszekszek, de szeretem; nem tudom (3x)

25. féltestvér

F másik anya gyereke; há ha nem telyes testvérem; amikor nem egy apától vagyunk; Mustoha szülő fia vagy lánya; mustoha testvér; egy szülőtől származó rokon; más apától van gyerek; nem tudom (4x)

L testvér; egy az anyunk de nem egy az apunk; nem egy szülőtől származó rokon; nem édestestvéred hanem mustoha; valakinek a mustohatestvére; ugyanaz az apa/anya, a másik szülő viszont más; egy másik szülőnek mástól várt gyereke az a féltestvér; elvált szülő újraházasodik és a gyereke; amikor két gyerek nem egy szülőtől van; nem ugyanaz az apánk vagy anyánk; egy anya de más apa gyermeke; egy anya de más apától van; Ha a gyerekek közül az egyik más apától vagy anyától van; nem tudom

26. fivér

F tesó; fiatalabb fiú testvér; idősebb testvér; ha két bátyám van; testvér (fiú); nem tudom (6x)

L öregebb fiú testvér; idősebb fiútestvér (3x); öregebb tesó; fiú testvér; testvér; nem tudom (7x)

27. bátya

F bátya; testvér (fiú); idősebb fiú testvér (4x); idősebb testvér; öregebb fiú testvér; tesó; nem tudom (2x)

L apukám testvére (2x); anynak vagy apunak a fíu testvére (2x); anynak vagy apunak a testvére; Anyának vagy apának az édes testvére; Anyám testvére; anyámnak az édestestvére; valakinek az idősebbik fiútestvére; szintén idősebb fiútestvér; idősebb testvér; az idősebb fiú testvér; nem tudom (3x)

28. öcs

F fiatalabb fiú testvér (5x); kis gyermek (fiú); fiatalabb testvérem; nem tudom (4x)

L Fiatalabb fiú testvér (2x); idősebb testvérnek fiata; kisebb fiú testvér; bátya kisfia; kisebb testvér; valakinek a fiatalabbik fiútestvére; öcsi; fiú testvér (2x); unoka öcsém; nem tudom (3x)

29. nővér

F idősebb lánytestvér (5x); idősebb testvér / nő; lány idősebb testvér; 2 tesó lány; nem tudom (3x)

L anyukám testvére; idősebb lány testvér (4x); lány testvér; nővér, öregebb tesó; nagyobb testvér; idősebb női testvér; nem tudom (5x)

30. hűg

F Fiatalabb lány testvér (6x); fiatalabb testvér, nő; kis testvér; kis-lány (tesó); nem tudom (2x)

L Fiatalabb lány testvér (5x); idősebb lánynak vagy a fiúnak fiatalabb testvére; Az én lánytestvérem; kis testvér; testvér (2x); nem tudom (4x)

31. unokatestvér

F há rokonok; anya v. apa testvérjének a gyereke; apának a testvéreinek a fia; nem tudom (8x)

L van akit szeretek és van akit nem; Apunak vagy anyunak a testvéreinek a gyereke; Bátyának lánya v fia; Testvér de nem édes; A szüleinknek a közeli rokonjainak a gyereke; a szülóm édestestvéreinek gyermeke; nenám gyereke; anyukám vagy apukám testvéreinek a gyermeke; Ő is testvér, de nem a legközelebbi; nem tudom (5x)

32. unokabáty

F anyámnak a testvéreinek idősebb fia; nem tudom (10x)

L Az unokatestvér férfi tagja; nenám fiú gyereke; a szülóm édestestvéreinek idősebbik fiú gyermeke; Apunak vagy anyunak a testvéreinek a fia; ember; nem tudom (9x)

33. unokaöcs

F unokatestvér pl. fiatalabb fiú; fiatalabb unoka testvér; apámnak a testvéreinek a fiatalabb fia; fiatal fiú unokatestvér (2x); nem tudom (6x)

L Fiatalabb fiú unokatestvér; unoka testvér fiatalabb férfi; a szülöd édestestvéreinek fiatalabbik fiúgyermeke; testvér de nem édes; Bátyának a fia; Anyunak vagy apunak a testvéreinek a fia; testvér, barát; nem tudom (7x)

34. unokanővér

F tudom; idősebb unoka lány testvér; idősebb lány unokatestvér; unokatestvér pl: lány idősebb; nem tudom (7x)

L idősebb lány unokatestvér; apa vagy anya testvéreinek a gyereke; unoka testvér női nemű; a szülöd édestestvéreinek fiatalabbik lány-

gyermeke; nővér de nem édes; Bátyjának a lánya; testvér, barát; nem tudom (7x)

35. unokahúg

F fiatalabb lány unokatestvér; fiatalabb unoka lány testvér; tudom; nem tudom (8x)

L húg de nem édes; a szülőd édestestvérenek fiatalabbik lánygyermeke; unoka testvér; fiatalabb unokatestvér; Fiatalabb lány unokatestvér; testvér, barát; nem tudom (8x)

36. nagybácsi

F nem tudom (11x)

L Egy idősebb férfi aki valamilyen rokon; idősebb valaki szüleim fiú testvére; a szülőd férfi édestestvére; Olyan ember akivel sokat lehet nevetni és szeretni; nem tudom (10x)

37. nagynéni

F nem tudom (11x)

L Bátyjának a felesége; a szülőd női édestestvére; szüleim nő testvére; anyukám testvére; Egy idősebb nő aki rokon; Akinek minden elmondhatok és szeretek; nem tudom (8x)

38. bácsi

F öreg; öregebb ember; egyszerű ember akit ismerek; idősebb férfi; nem tudom (7x)

L ember (2x); idegen ember (2x); egy ismeretlen ember; ismeretlen személy; Egy ismeretlen férfi személy; Egy idősebb férfi, akivel nincs olyan közvetlen kapcsolat; idősebb bácsi / ember; Egy idős férfi tiszteletteljesebb megszólítása; nem tudom (4x)

39. néni

F öregasszony; öregebb asszony; egyszerű nő akit ismerek; idősebb nő; nem tudom (7x)

L asszony; ember; Egy idősebb asszony, akivel nincs olyan közvetlen kapcsolat; idősebb néni/ asszony; ismeretlen személy; idegen asszony (2x); egy ismeretlen ember; egy idős nő tiszteletteljesebb megszólítása; Egy ismeretlen női személy; nem tudom (4x)

40. fogadott testvér

F nem vérszerinti rokon; tudom; örögbefogadott testvér; örökbe fogadott testvér (2x); nem tudom (6x)

L testvér; Amikor az egyik gyereket örökbe fogatták; nem a saját zülők gyermeke; nem egyforma a szüleink; befogadott; Befogadot hugi, öcsi stb.; Árván maradt gyerek befogadása; amikor két szülő örökbe fogad egy gyereket és van már egy gyerekük; nem vérszerinti testvér; Féltestvér (2x); nem tudom (3x)

41. férj

F valakinek a férje; hazas fiu; Házas férfi; egy nőnek a férje; az asszony ura; nem tudom (6x)

L egy asszonynak a jegyese; Anyám párja; Egy asszony férje; Egy feleség férje; himnemű élettárs; élettárs (2x); házaspárból az egyik személy; a férj az asszony ura; A házastársak közül a férfi tag; nem tudom (4x)

42. feleség

F Házas asszony; két pór egyutvan; tudom; valakinek a felesége; az ember asszonya; nem tudom (6x)

L egy férfinak a jegyese; Apám párja; Egy férfi felesége (2x); nőnemű élettárs; élettárs (2x); házaspárból az másik személy; a feleség az ember aszonya; A házastársak közül a női tag; nem tudom (4x)

43. mostohaapa

F nem vérszerinti apa (3x); nem vérszerinti nevelő szülő; másik apa; nem tudom (6x)

L Anyámnak az új szeretője; anyámnak az új férje; Nem édes apa; Nemigazi apa; Nem vérszerinti apa (2x); Nem vérszerinti apa, hanem az anya újránházasodik; Újránházasodott anyánk férje; amikor két házas ember szétvál és az asszony máshoz megy; nem vérszerinti apa nem ő nemzett; Ha a feleségnek már volt házasa, amiből gyerek is született elvált és újra megházasodott; egyfajta apa lehet jó v. rossz; nem tudom (2x)

44. mostohaanya

F nem vérszerinti anya (3x); nem vérszerinti nevelő anya; másik anya; nem tudom (6x)

L Apámnak az új szeretője; Nem édes anya; Nem vérszerinti anya (3x); Nem vérszerinti anya, hanem az apa újránházasodik; Újránházasodott apánk anya; amikor két házas ember szétvál és a férj máshoz megy; nem vérszerinti anya nem ő szült; Ha a gyerekes férj újra házasodott; egyfajta anya lehet jó v. rossz; nem tudom (3x)

45. özvegy

F az ember / asszony – nak meghalt a felesége /férje; akinek meghalt a férje; valakinek a házastársa meghalt; Az a személy akinek meghalt a párja; Meghalt a férje vagy a felesége; . nem tudom (6x)

L A házaspár egyik tagja meghal és így egyedül marad; Nem tudom elmagyarázni; egy ember meghalt férje vagy felesége; meghalt a férje / felesége (2x); amikor a házasságon az egyik fél meghal; kinek meghalt felesége vagy férje / egyedülálló; Akinek meghalt a házastársa; meghalt az egyik fél; nem tudom (5x)

46. elvált ember

F az a személy akit elhagyott a felesége; elvát a feleségéhez; oda gyűrű; nem tudom elmagyarázni; nem tudom (7x)

L apám; akik a házasság után elválnak; akinek nincs aszonya elvált; házasság után szétválnak (férfi); amikor egy házas pár szétvál; elvált a férjétől / feleségétől; mikor egy ember egy probléma miatt szakít a feleségével; Ember aki nincs már a feleségével; elvált ember férhez volt oszt elvált; A házasságot megszakították; nem tudom (4x)

47. elvált asszony

F Az a személy akit elhagyott a férje; elvát a férjétől; oda gyűrű; nem tudom elmagyarázni; elvált az urától; nem tudom (6x)

L anyám; az elválás női tagja; akinek nincs ura elvált; egyedülálló; házasság után szétválnak (nő); elvált a férjétől; mikor egy ember (nő) egy probléma miatt szakít a férjével; Asszony aki már nem szereti a férjét; elvált aszony; A házasságot megszakították; nem tudom (4x)

48. jegyesek

F gyűrűt húznak az ujjukra; azok akik nemsokára házasodnak; házasságra készülnek (2x); akik eljegyezték egymást; összeesüdt pár; nem tudom (5x)

L Azok akik csak eljegyezték egymást; eljegyezték egymást; 2 pár elvan jegyezve; mikor egy pár eljegyzi egymást; Amikor megkérlik egymás kezét; megkéri a férfi a nő kezét; nem házasodtak még össze de a gyűrű már az ujjacskákon; Ha eldöntötték hogy összeházasodnak, jegyesek; szerelmesek; Tanuló akinek van osztájzata; nem tudom (4x)

49. vőlegény

F Az a személy aki meg fog házasodni; aszonynak a férje; férj; nem tudom megmagyarázni; nem tudom (7x)

L férj (2x); A jegyesség férfi tagja; menyasszony vőlegénye; a férfi aki majdnem a férjed, de még kell várni kicsit; az arának a férje; A menyasszonynak a férje; jövendőbeli férj; nem tudom (6x)

50. menyasszony

F Az a személy aki meg fog házasodni; Amikor valaki kivarja; nem tudom megmagyarázni; a menyasszony; nem tudom (7x)

L feleség (2x); A jegyesség női tagja; vőlegény menyasszonya; a nő aki viseli a nagy fehér ruhát; a férjnek a felesége; a vőlegénynek az asszonya; jövendőbeli asszony; nem tudom (6x)

51. após

F a férj / asszony apja; apámnak az apósa; a lány, fiú apja; A férjnek vagy feleségnek az apja; nem tudom (7x)

L a házasságban levő ember apja; Anyám aposa; Egy asszonynak a férjének az apja; egy nőnek a férjének az apja; a feleség / férj apja; Az én férjem apja; Sógorom úgy hívja apámat; anyának vagy apának az apukája az após, anyának apa apja apósa apának pedig anya apja; az aszony férjének az apja; a házastárs párjának az apja; nem tudom (4x)

52. anyós

F a menyaszony / férj anja; apámnak az feleségének az anya; tudom; Apukának vagy anyukának az anya; nem tudom (7x)

L A házaspár egyik tagjának az anya; Anyum apum anyósa; Egy asszonymnak a férjének az anyja; a férjnek a feleségének az anya; a feleség / férj anyja; a házaspárnak az egyik szülei; Az én férjem anyja; rokon barátja úgy hívja barátnője anyát; mamák; A nő anyósa; A házastárs párjának anyja; nem tudom (3x)

53. sógor

F nena férje; nem tudom elmagyarázni; két testvérnek van eke és az egyik gyerek úgy hívja sógor; nem tudom (8x)

L Apám sógora; Nenának a férje; a szülőd női édestestvérének je; rokon barátja; anyukám testvére a sógornő; A házastárs párjának a testvére; nem tudom (8x)

54. sógornő

F a sógor asszonya; nem tudom elmagyarázni; nem tudom (9x)

L Az anyám szolgálása én nem tom; A szülőd számára a férfi stestvérének felesége; rokon barátnője; anyukám lány testvére; A házastárs párjának lány testvére; nem tudom (9x)

55. vő/vej

F nem tudom elmagyarázni; nem tudom (10x)

L A házastárs szüleinek a másik fél; anyuka felől a szülők veje apa; Szüleimnek a gyerekeinek a férje; mamámnak, tatámnak az apám a veje (az anyám felőli nagyszülőknek) ; A nagyszülőknek van vejük mégpedig a lányon keresztül; testvérem férje; nem tudom (8x)

56. meny

F nem tudom elmagyarázni; nem tudom (10x)

L apának a szüleinek a menyé anya; szüleim (nő) gyerekeinek felesége; a nagyszüleimnek (apám felől) anyám a menyük; A meny; a házassodó ara; A férj anyának a menyé; nem tudom (8x)

57. házastárs

F egy férfi és egy nő; esküvőn túleső pár; férj és feleség (2x); nem tudom elmagyarázni; nem tudom (6x)

L élettárs; Amikor az asszony és a férj együtt vannak; Két szerelmes; két ember egymásra talál; két ember házasok; Anyum apum; Egy asszony és egy férj megvannak esküdvé; akivel egy házban laktok, össze vagytok házasodva; összekapcsolták az életüket; két személy összeházasodik; A jegyesség után következik; nem tudom (3x)

58. lérr/rér

F nem tudom (11x)

L nem tudom (14x)

59. nász

F egy pár elment valahova; nem tudom elmagyarázni; nem tudom (9x)

L a férj vagy a feleség tanúja; a nagyszüleim gyermekének férjének feleségének apja; eskövő; tudom mit jelent de nem tudom elmagyarázni; nem tudom (10x)

60. nászasszony

F nem tudom elmagyarázni; nem tudom (10x)

L A női fél tanúja; a nagyszüleim gyermekének férjének feleségének anyja; apukám szülei és anyukám szülei; Az asszony anyának a nászasszonya és a férje anyának a nászasszonya; nem tudom elmagyarázni; nem tudom (9x)

61. násznagy

F nem tudom elmagyarázni; nem tudom (10x)

L a férfi fél tanúja; a nagyszüleim gyermekének férjének feleségének apja; a férj násznagya; nem tudom elmagyarázni; nem tudom (10x)

62. süv

F nem tudom (11x)

L nem tudom (14x)

63. ángy

F apám testvérének felesége; nem tudom elmagyarázni; nem tudom (9x)

L bátyám asszonya; apukám testvérének a felesége; az anyám férfi édestestvérének a felesége; ember; a bátyának a felesége; szüleim testvérjének az asszonya; az én ángyim; nem tudom (7x)

64. rokon

F A családból testvér; egy gyereknek a rokona; Vérvonal; nemtudom elmagyarázni; nem tudom (7x)

L Nem a legközelebbi testvér da kapcsolatban van; Lehet közeli s távoli; valamilyen kapcsolódás van közöttünk (2x); Az egyik családtag; vérkapcsolat; szüleim rokona; nem tudom (7x)

65. koma

F A gyerek anyának a barátja; A legjobb barátom; nem tudom elmagyarázni; nem tudom (8x)

L A szüleim által választott keresztszülő; férfi tanú; nem szoktam (2x); az esküvőn a férfi tanú; nem tudom pontosan; nem tudom (9x)

3. számú melléklet: Csantavér adatai

Kifejezés	Ismered-e?				Használad-e?					
	igen		nem		igen		nem		néha	
	F	L	F	L	F	L	F	L	F	L
1. szülő	14	11	0	0	12	6	0	2	2	3
2. (édes)apa	14	11	0	0	12	9	1	1	1	1
3. (édes)anya	14	10	0	1	13	9	0	1	1	1
4. nagyszülő	14	11	0	0	5	4	5	2	4	5
5. nagypapa	14	11	0	0	5	3	6	2	3	6
6. nagymama	14	11	0	0	5	3	6	2	3	6
7. unoka	14	11	0	0	9	1	4	5	1	5
8. dédszülő	11	7	3	4	4	1	8	7	2	3
9. dédapa	12	7	2	4	4	1	7	7	3	3
10. dédmama	11	7	3	4	3	2	8	5	3	4
11. dédunoka	12	7	2	4	3	1	7	9	4	1
12. szépszülő	5	2	9	9	2	0	11	11	1	0
13. szépapa	5	1	9	10	2	0	11	11	1	0
14. szépanya	5	2	9	9	2	2	10	9	2	0
15. szépunoka	4	1	10	10	0	1	12	10	2	0
16. ükszülő	10	4	4	7	1	1	9	9	4	1
17. ükapa	10	4	4	7	2	1	8	10	4	0
18. ükmama	10	4	4	7	2	1	8	10	4	0
19. ükunoka	11	3	3	8	1	1	9	10	4	0
20. fiú / fiúgyerek	13	9	1	2	12	8	0	3	2	0
21. lány / lánygyerek	13	9	1	2	12	8	1	3	1	0
22. egyke	14	7	0	3	9	3	1	3	4	5
23. iker	14	11	0	0	11	4	1	1	2	6
24. testvér	14	11	0	0	13	9	1	1	0	1
25. féltestvér	14	9	0	2	9	2	4	6	1	3
26. fivér	11	3	3	8	2	1	11	8	1	2
27. bátya	14	8	0	3	10	5	2	4	2	2
28. öcs	14	10	0	1	10	6	1	3	3	2
29. nővér	14	9	0	2	9	2	3	5	2	4
30. húg	13	8	1	3	10	4	2	3	2	3
31. unokatestvér	14	11	0	0	13	9	0	1	1	1
32. unokabáty	13	6	1	5	5	2	4	7	5	2

33. unokaöcs	14	7	0	4	7	2	5	7	2	2
34. unokanövér	14	6	0	5	4	2	8	7	2	2
35. unokahúg	14	7	0	4	7	3	6	6	1	2
36. nagybácsi	14	8	0	3	8	7	3	3	3	1
37. nagynéni	14	8	0	2	7	7	5	3	2	1
38. bácsi	14	11	0	0	12	10	0	1	2	0
39. néni	14	11	0	0	12	10	0	1	2	0
40. fogadott testvér	12	7	2	4	3	2	8	8	3	1
41. férj	13	11	1	0	8	9	5	2	1	0
42. feleség	14	11	0	0	8	9	5	2	1	0
43. mostohaapa	14	9	0	2	7	3	5	4	2	4
44. mostohaanya	14	9	0	2	7	3	5	4	2	4
45. özvegy	13	7	1	4	5	2	8	4	1	5
46. elvált ember	14	11	0	0	7	1	5	4	2	6
47. elvált asszony	14	11	0	0	7	1	5	3	2	6
48. jegyesek	14	11	0	0	6	1	5	4	3	6
49. vőlegény	14	11	0	0	8	4	6	2	0	5
50. menyasszony	14	11	0	0	8	4	5	2	1	5
51. após	14	10	0	1	8	4	5	3	1	4
52. anyós	14	10	0	1	7	4	5	3	2	4
53. sógor	13	8	1	3	9	1	5	5	0	5
54. sógornő	13	7	1	4	10	1	4	6	0	4
55. vő / vej	12	8	2	3	3	1	8	7	3	3
56. meny	13	7	1	4	4	1	7	7	3	3
57. házas társ	14	11	0	0	7	3	5	5	2	3
58. lér / rér	2	0	12	11	0	0	14	11	0	0
59. nász	14	6	0	5	5	3	6	7	3	1
60. nászasszony	13	6	1	5	3	3	7	7	4	1
61. násznagy	14	7	0	4	5	3	5	7	4	1
62. süv	0	0	14	11	0	0	14	11	0	0
63. ángy	11	7	3	4	5	3	8	3	1	5
64. rokon	14	11	0	0	13	9	1	1	0	1
65. koma	10	8	4	3	3	4	9	4	2	3

1. szülő

F Anyánk vagy apánk; Anya Apa; anya és apa (3x); apa és anya; a gyermek apja vagy anyja (2x); a gyermek édesapját vagy édesanyját; az illető személy anyja, apja; Az az ember/emberek aki felnevelt; Gyerek édesanyja és édesapja; nem tudom; nem válaszolt

L a gyermek édesapját és édesanyját jelenti; A gyermek édesanyja és édesapja (2x); Akik nevelnek és szeretnek; a gyerek anyja és apja; anya, apa (2x); saját vagy más anja, apja; Az apánk vagy édesanyánk; gyerekek szüleit; nem válaszolt

2. (édes)apa

F apa (3x); a férfi szülő; A gyerek apja (3x); Valakinek az apja; A férfi szülő. Fiú apja; Kinek van gyereke és férfi; vérszerinti szülő; egyik szülő; a gyermek szülei közül a férfi; nem válaszolt

L valakinek az apja (2x); gyerekek az apja; a gyermek édesapja; Az apám aki szeret; férfi akinek van gyereke; apa, szülő (2x); vérszerinti apa; Akinek van gyereke és az az apja; nem válaszolt

3. (édes)anya

F anya (2x); anyám; a nő szülő; A gyerek anyja (3x); Valakinek az anyja; Nő szülő. Fiú anyja; Kinek van gyereke és nő; vérszerinti szülő; másik szülő; nekem semit; nem válaszolt

L valakinek az anyja; gyerekek az anyja; A gyermek édesanyja; Az anyám aki megszült és szeret; nő akinek van gyereke; anya, szülő (2x); vérszerinti anya; Akinek van gyereke és az az anyja; a gyermek szülei közül a nő; nem válaszolt

4. nagyszülő

F A szüleink apja, anyja; szüleink szülei; A gyerek nagyanyja vagy nagyapja; a gyermek nagyapja és nagyanyja; Mamám; Kinek van gyereke és annak is még gyerekei; Anyukám anyja, apja; anyának/apának a szülei; pl. anya édesapja, édesanyja; tata és mama; a szülő szülei (2x); apa vagy anya szülője; nem válaszolt

L valakinek a nagyszülei; Az anyukámnak az anyja, apja; szülök szülei; tata, mama (2x); mama, tata; házastárs akinek van unokája; anyukám és apukám szülei; gyerekek a szüleinek a szülei; nem tudom; nem válaszolt

5. nagyapa

F a szüleim apjai; szülők apja; az egyik szülő férfi szülője; tata; pl. Apa édesapja; anyának /apának az apja; Apukám apja; férfi akinek unokája van; a gyermek nagyapja; a gyerek tatája; valakinek a tatája; a nagyszülők férfi tagja; nem tudom; nem válaszolt

L valakinek a nagyapja; Az anyukámnak az apja; anyukám apja; anya vagy apa édesapja; tata; szüleim édesapja; férfi akinek unokája van; apám édesapja; gyerek szüleinek az apja; márnemél; nem válaszolt

6. nagyanya

F a szüleim anyjai; szülők anyja; az egyik szülő nő szülője; mama; pl. apa édesanyja; anyának /apának az anyja; Apukám anyja; nő akinek unokája van; a gyermek nagyanyja; a gyerek mamája; valakinek a mamája; a nőnemű nagyszülő; nem tudom; nem válaszolt

L valakinek a nagyanya; Az anyukámnak az anyja; anya vagy apa édesanyja; mama; szüleim édesanyja; nő akinek unokája van; anyukám anyja; anyukám édesanyja; gyerek szüleinek az anyja; mama; nem válaszolt

7. unoka

F A nagyszülő gyerekének a gyereke; a nagyszülőknek gyerekének gyereke; a nagyszüleim gyerekeinek a gyereke; nagyszülők részéről a gyerekeik gyerekei; a szülők gyerekének a gyereke; Én az vagyok a nagymamámnak; Mi vagyunk a nagyszülőknek; A gyerek unokája a nagyszüleinek; nagyszülők lányának/fiának a fia/lánya; unoka; a nagyszülő unokája; testvér; nem tudom; nem válaszolt

L nagyszülők unokája; Az anyukámnak a gyerekeinek a gyereke; a mamámnak az unokái; A nagyszülők gyerekeinek a gyerekei. (3x); a mama és tata lányának/fiának a gyereke; szülő gyermekének a gyermeke; nagyszülők gyerekeinek családja; nem tudom; nem válaszolt

8. dédszülő

F apukának az apjának a szülei; Az anyánk vagy apánk nagyszülője; a nagyszülő szülője; nagyszülők szülei (2x); a nagyszüleim szülei; a nagyszüleink anyja vagy apja; apám vagy anyám tatája mamája; Én hívom így a mamám szüleit; dédapa és dédmama; nem tudom (3x); nem válaszolt

L a gyermek szüleinek a szüleinek a szülei; égen a nagyszüleink szülei; a szülőknek a szülejének az anyja, apja; szüleim nagyszülei; a mama/tata szülei; nagyszülők szülei; nem tudom (4x); nem válaszolt

9. dédapa

F Az apánk vagy anyánk nagyapja; a nagyszüleink apja; nagyszülők apja (2x); pl. apám apjának az apja; A tatám apja; dédapa; a nagyszüleim apjai; az előző kategóriában a férfi; nem tudom (4x); nem válaszolt

L a gyermek szüleinek a szüleinek az apja; anyukám nagyapja; a nagyszülőnek az apja; nagyszülő apja; szülem nagypapája; a mama/tata szülei; nem tudom (4x); nem válaszolt

10. dédanya

F Az apánk vagy anyánk nagyanya; a nagyszüleink anyja; a nagyszülő anyja; nagyszülők anyja; a nagyszüleim anyjai; pl. anyám apjának az anyja; A tatám anyja; dédmama; az előző kategóriában a nő; nem tudom (4x); nem válaszolt

L a gyermek szüleinek a szüleinek az anyja; anyukám nagymamája; a nagyszülőnek az anyja; szüleim nagymamája; a mama/tata szülei; nagyszülő anyja; nem tudom (4x); nem válaszolt

11. dédunoka

F A gyerek dédunokája a dédszülőknek; a dédszüleink unokája; a szülők gyerekeinek a gyerekeinek a gyereke; Dédszülők részéről a gyermekeik unokái; dédunoka; én vagyok a mamám anyjának; a dédszüleim unokájának a gyereke (2x); nem tudom (5x); nem válaszolt

L az unoka gyermeke; dédszülő gyermekének unokája; szülő mamájának az unokája; a dédszüleimnek a dédunokája; dédszülők unokájának a gyereke; a gyerekem mamájának unokája; nem tudom (4x); nem válaszolt

12. ükszülő

F a szépszülők szülei (2x); A mamám anyjának a szülei; ükapa és ükmama; a dédszülők szülője; a dédszüleim szülei; a szépszülők után következő szülői kategória; nem tudom (6x); nem válaszolt

L szülő mamájának a szülei; a dédszülőknek a szülei; szépszülő szülei; dédszülők szülei; nem tudom (6x); nem válaszolt

13. ükapa

F a szépszülők apja (3x); A mamám apjának az apja; tatának/mamának az apja; ükapa; a dédszüleim apjai; a férfi ükszülő; nem tudom (5x); nem válaszolt

L szülő mamájának az apja; a dédszülőknek az apja; szépszülő apja; dédszülők édesapja; nem tudom (6x); nem válaszolt

14. ükanya

F a szépszülők anyja (3x); A mamám anyjának az anyja; tatának/mamának az anyja; ükanya; a dédszüleim anyjai; a nő ükszülő; nem tudom (5x); nem válaszolt

L szülő mamájának az anyja; a dédszülő anyja; szépszülő anyja; dédszülők édesanyja; nem tudom (6x); nem válaszolt

15. ükunoka

F ükunoka; az ükszülők unokája; Az ükszülő dédunokájának gyereke (2x); Én vagyok az ükapámnak; ükszülők részéről a gyermekeik dédunokája; az ükszülők leszármazottjai (hosszú lista után); nem válaszolt (2x); nem tudom (5x)

L szülők dédszülei szüleinek az unokája; az ükszülőknek az unokája; ükszülő gyermekének szépunokája; dédunoka gyereke; nem tudom (6x)

16. szépszülő

F Szép anya; a dédszülők szépszülője; dédszülők szülei; a gyermek dédszüleinek a szülei; az ükszülők szülője; a szépszülő az ükapám – ükanyám apja/anyja; a dédszüleim szüleinek a szülei; nem tudom (7x)

L a dédszülő szülei (2x); a dédszüleimnek a dédszülei; nem ismerem; nem tudom (6x); nem válaszolt

17. szépapa

F a dédszülők apja; az ükszülők apja; a dédszüleim szüleinek az apjai; a szépszülők közül a férfi; nem tudom (9x); nem válaszolt

L dédszülő apja; a dédszüleimnek a dédszülei; dédszüleim édesapja; nem ismerem; nem tudom (6x); nem válaszolt

18. szépanya

F a dédszüleim szüleinek az anyja; az ükszülők anyja; a dédszülők anyja; szépanyám; a szépszülők közül a nő; nem tudom (8x); nem válaszolt

L dédszülő anja; a dédszüleimnek a dédszülei; dédszüleim édesanyja; nem tudom (7x); nem válaszolt

19. szépunoka

F a szépszülők unokája; a szépszüleimnek unokájának az unokájának a gyereke; a szépszülő ükunokájának gyereke; a gyerek szüleinek a szüleinek a szülei; nem tudom (9x); nem válaszolt

L dédunoka gyereke; szépszülő gyermekének dédunokája; nem tudom (8x); nem válaszolt

20. fiú/fiúgyerek

F fiú a neme (3x); különbözik a lánytól; a szülők fia; az a gyerek amelynek fiú a neme; férfi nemű; hímnemű gyerek (3x); egy családban a fiú gyerek; nem tudom (2x); nem válaszolt

L ifjú; fiú; neme; fiú a neme; szülők fiú gyermeke; hát hogy fiú a gyermek; nem tudom (2x); nem válaszolt (3x)

21. lány/lánygyerek

F Lány a neme (3x); különbözik a fiútól; a szülők lánya; az a gyerek amelynek lány a neme; nő nemű; nőnemű gyerek (3x); egy családban a lány gyerek; nem tudom (2x); nem válaszolt

L leány (2x); neme; lány a neme; szülők lány gyermeke; hát hogy lány a gyermek; nem tudom (2x); nem válaszolt (3x)

22. egyke

F nincs testvére (5x); nincs testvére az illetőnek; Nincs testvére. Egyedül van gyerek; egy gyerek van a családban; a szülőknek egy gyereke van; egy napon születtek és ugyanattól a szülőktől; nem tudom (3x); nem válaszolt

L egyedüli gyermek; nincs testvére (4x); ha valakinek nincs testvére; egy gyerek van a családban; azt hogyha valaki 1-edük van, nincs testvére; hát hogy ő az egyetlen gyermek; az akinek nincs testvére; nem válaszolt

23. iker

F Egy testvérpár akik egy napon születtek; egyszerre született testvér; Testvérek akik egyszerre születnek; Kettő gyerek fejlődik az anyaméhben és egyformák kinézetre; az a testvér aki egyidős /hasonlít rád; külsőleg egyforma gyerek; két ikertestvér; iker testvér; ikertestvér; egyformán néznek ki; azok a testvérek akik szinte egyszerre születnek; nem tudom (2x); nem válaszolt

L testvérpár; ugyanazon a napon, közös vérszerinti szülőktől született gyerekek; testvérek akik egyszerre születnek; egy napon született testvérek; egypetűjű vagy kétpetűjű gyermekek; az ha valakinek ikertestvére van; két testvér, iker; egyszerre születtek és egyformák; akinek két testvére egyszerre lett; nem válaszolt (2x)

24. testvér

F testvér; egy ember testvére; valakinek a testvére; Egy szülőktől származó gyerekek (2x); ugyan attól a szülőktől; szülők gyerekei egymásnak testvérei; gyerek akinek testvére van; A szüleim másik gyereke; a gyerekek testvére aki ugyanazoktól a szülőktől vannak; azonos szülőktől származó egyének; gyerek édes testvére; nem tudom; nem válaszolt

L közös vérszerinti szülők; szülők másik gyereke; gyerek akinek testvére van; gyerekeknek a testvérje; ha valakinek van testvérje; anya és apa másik édes gyermeke; ketten vannak; valakinek a testvére; akinek van testvére; nem tudom; nem válaszolt

25. féltestvér

F Az egyik egyednek más az anyja vagy apja; a testvérnek vagy az anyja vagy az apja más; az egyik szülő megegyezik a másik nem; Apa elvált és újra megnősül és a nevelőanya gyereke nekem; gyerek nem édes testvére; az apja vagy anyja más; az egyik szülő gyereke csal; Vagy az egyik szülő vagy egyik sem ugyan az; közös apa vagy anya; vagy csak az apa, vagy csak az anya azonos; nem tudom (3x); nem válaszolt

L vérszerint csak az egyik szülő közös; nem egyazon szülőktől származó két gyermek; akiknek nem egyek a szülei nem vérszerinti testvérek; egy anyától, de az apja különbözik; ha valakinek az anyja/apja gyereke ha elváltak a szülei; valamelyik szülőnek másik partnertől született gyereke; nem egyek a szüleik; nem igazi testvére; hogy az apánk nem egy; nem tudom; nem válaszolt

26. fivér

F testvér; az idősebb fiú testvér; Fiú mondja a fiú testvére; fiútestvér (3x); hímnemű testvér; nem tudom (6x); nem válaszolt

L fiú testvér (2x); ifjabb fiútestvér; valakinek a fiútestvére; testvér; nem tudom (5x); nem válaszolt

27. bátya

F A gyerek idősebb fiú testvére; idősebb fiútestvér (6x); valakinek a bátya; nagyobb fiútestvér; fiú, gyerek fiatalabb testvére; idősebb fiútestvér nálam; hímnemű idősebb testvér; nem tudom; nem válaszolt

L testvér (idősebb); ha van idősebb testvére; ha tölem idősebb a testvérem; idősebb fiútestvér (3x); valakinek egy idősebb fiútestvér; egy kisebb testvér idősebb fiú testvérje; a gyereknek a nagyobb fiú testvére; nem tudom; nem válaszolt

28. öcs

F a gyerek fiatalabb fiú testvére; fiatalabb fiútestvér (6x); valakinek a testvére; kisebb fiútestvér; fiú, gyerek fiatalabb testvére; Fiatalabb testvér tölem, fiú; fiatalabb fiútestvér nálam; hímnemű fiatalabb testvér; nem válaszolt

L Testvér (fiatalabb); ha valakinek fiatalabb testvére van; ha valakinek fiatalabb az öccse; fiatalabb fiútestvér (2x); ifjabb fiútestvér; valakinek az öccse; egy idősebb testvér fiatalabb fiú testvérje; a gyereknek a kisebb fiú testvére; nem tudom; nem válaszolt

29. nővér

F idősebb lánytestvér (4x); idősebb lánytestvér nálam; idősebb testvér nálam, lány; az idősebb lány testvér (2x); lány, idősebb testvére; nagyobb lány testvér; valakinek a nővére; a gyerek idősebb lánytestvére; nőnemű idősebb testvér; nem válaszolt

L akinek idősebb lánytestvére van; testvér (idősebb); ha a testvérem idősebb nálam (2x); idősebb lánytestvér (2x); valakinek a nővére; egy kisebb testvér idősebb lány testvérje; a gyereknek a nagyobb lány testvére; idősebb leánytestvér; nem válaszolt

30. hűg

F fiatalabb lánytestvér (6x); fiatalabb lány testvér (2x); lány, fiatalabb testvére; kisebb lány testvér; a gyerek fiatalabb lánytestvére; nőnemű fiatalabb testvér; nem tudom; nem válaszolt

L Akinek fiatalabb lánytestvére van; testvér (fiatalabb); testvér (2x); fiatalabb lánytestvér (2x); valakinek a hűga; a gyereknek a kisebb lány testvére; egy idősebb testvér fiatalabb testvérje; ifjabb leánytestvér; nem válaszolt

31. unokatestvér

F A gyerek anyának vagy apjának a testvérjének a gyereke; A gyermek számára szűlei testvéreinek a gyerekei; valakinek az unokatestvére; egy gyerek unokatestvére; az egyik szűlő testvéreinek gyereke; szűleim testvéreinek fia/lánya; szűlő testvéreinek gyerekei (2x); A mamám másik gyerekének a gyereke; a néném és nagybácsim gyereke; nagybácsi / nagynéni gyermekei; nem tudom (2x); nem válaszolt

L az egyik szülő testvérének gyermeke; szüleim testvéreinek gyerekei; a szülők testvérének a gyereke (2x); egy gyerek rokona; anyának/apának testvérének a gyereke; anyám testvérének a gyerekei (2x); az anyámnak a gyerekeinek a gyereke; valakinek a féltestvére; nem válaszolt

32. unokabáty

F a gyerek anyának vagy apjának a testvérjének a gyerekénél idősebb gyereke; nagyobb fiú unokatestvére; szüleim testvérének idősebb fia; Anyám testvérének a gyereke aki fiú és idősebb; idősebb férfi unokatestvér; idősebb fiú unokatestvér; idősebb unokatestvér; nálam idősebb fiú unokatestvér (2x); nem tudom (4x); nem válaszolt

L az egyik szülő testvérének (nálam idősebb) fiú gyermeke; szüleim testvéreinek idősebb gyerekei; egy gyerek rokona aki idősebb nálla; anyának/apának testvérének az idősebb fia; az unokatestvéremnek a bátya (2x); nem tudom (2x); nem válaszolt (3x)

33. unokaöcs

F szüleim testvéreinek kisebb fiú gyermekei; fiatalabb férfi unokatestvér; fiatalabb fiú unokatestvér (2x); anyám testvérének a fiú gyereke aki fiatalabb; szüleim testvérének fiatalabb fia; kisebb fiú unokatestvér; a gyerek anyának vagy apjának a testvérének a gyerekénél fiatalabb gyereke; nem válaszolt (3x); nem tudom (3x)

L az egyik szülő testvérének (nálam fiatalabb) fiú gyermeke; egy gyerek rokona aki fiatalabb nálla; az unokatestvéremnek az öccse (2x); nem válaszolt (3x); nem tudom (4x)

34. unokatnővér

F a gyerek anyának vagy apjának a testvérének a gyerekénél idősebb lány gyereke; nagyobb lány unokatestvér; szüleim testvérének idősebb lánya; szüleim testvéreinek nagylányai; anyám testvérének a lány gyereke idősebb; idősebb nő unokatestvér; idősebb lány unokatestvér (2x); nem válaszolt (3x); nem tudom (3x)

L az egyik szülő testvérének (nálam idősebb) lány gyermeke; egy gyerek rokona aki idősebb nálla; nagyobb unoka nővér (2x); nem válaszolt (3x); nem tudom (4x);

35. unokahúg

F a gyerek anyának vagy apjának a testvérének a gyerekénél fiatalabb lánya; kisebb lány unokatestvér; szüleim testvérének fiatalabb lánya; anyám testvérének a lány gyereke, fiatalabb; fiatalabb nő unokatestvér; fiatalabb lány unokatestvér (2x); szüleim testvéreinek kislányai; nem válaszolt (3x); nem tudom (3x)

L az egyik szülő testvérének (nálam fiatalabb) lány gyermeke; egy gyerek rokona aki fiatalabb nálla; kis(s)ebb unoka hug (2x); nem válaszolt (3x); nem tudom (4x)

36. nagybácsi

F Szüleim fiú testvérei; szülő férfitestvére (2x); Anyám testvérjének a férje nekem nagybácsi; a gyerek anyának vagy apjának a férfi testvére; apa vagy anya fiú testvére; apa/anya fiútestvére (2x); szüleink fiú testvére; nem válaszolt (3); nem tudom (2x)

Lapám apja; apa testvére, az jelenti a nagybácsit; egyik szülő idősebb férfi testvére (2x); egy szülő fiú testvérje; egyik szülő testvére (férfi testvér); nem válaszolt (3x); nem tudom (2x)

37. nagynéni

F szüleim lány testvérei; szüleim nő testvére; szülő nőtestvére (2x); szüleink lány testvére; Anyám testvérjének a felesége nekem nagynéni; apa vagy anya lány testvére (2x); a gyerek anyának vagy apjának a nő testvére; nem válaszolt (3x); nem tudom (2x)

L anyukám anja; egyik szülő idősebb nő testvére (2x); egy szülő lány testvérje; egyik szülő testvére (nő testvér); nem válaszolt (4x); nem tudom (2x)

38. bácsi

F Ismeretlen férfi (2x); Egy idegen férfi személy; idős férfi (2x); Idős ember; idősebb hímnemű egyén; férfi; egy bácsi; aki tőlem jóval idősebb férfi; nem válaszolt (4x)

L öreg ember (2x); idősebb férfi 65 év felett nem rokon; idős férfi; idős ember; idős/öreg ember; nem tudom (2x); nem válaszolt (3x)

39. néni

F ismeretlen nő (2x); Egy idegen nő személy; idős nő (2x); idős asszony; idősebb nőnemű egyén; nő; egy néni; aki tőlem jóval idősebb nő; nem válaszolt (4x)

L öregnéni; öreg asszony; Ha valaki öregebb nálam (2x); idősebb nő 65 év felett nem rokon; idős nő (2x); idős/öreg hölgy; nem válaszolt (3x)

40. fogadott testvér

F A gyerek testvére akit örökbe fogadtak; nem vérszerinti gyerek; nem édestestvér, nem vér szerinti; nincs vér szerinti rokonság; nem vérszerinti hanem örökbefogadott gyerek; örökbe fogadták; Ha az árva-házból kivesz anya, apa egy gyereket. Ő nekem fogadott t.; szülők fogadott gyereke; nem válaszolt (4x); nem tudom (2x)

L nem vérszerinti testvér; vér szerint nem testvér, de a családban van; ha valakit örögre fogadnak (2x); örökbe fogadták a szüleim; nem válaszolt (4x); nem tudom (4x)

41. férj

F Nős ember; házasságban a férfi (2x); a házasságban a hímnemű fél; a házastársak férfi tagja; valakinek a férje; egy olyan ember aki nő rabszogája; (férfi) házasság után a nőnek; a családban az apa; nem válaszolt (4x); nem tudom

L egy házaspár férfi tagja; egy nő házastársa; a nőnek a férje; akinek van felesége; valakinek a férje (2x); anyunak a férje; férfi a házastársak közül; nem válaszolt (3x)

42. feleség

F nő akinek férje van; házasságban a nő (2x); a házasságban a nőnemű fél; egy zsarnok; valakinek a felesége; nő a házastársak közül; (nő) házasság után a férfinak; a családban az anya; nem válaszolt (4x); nem tudom

L egy házaspár női tagja; egy férfi házastársa; a férfinak a felesége; akinek van férje; valakinek a felesége (2x); apunak a felesége; a házastársak női tagja; nem válaszolt (3x)

43. mostohaapa

F Nevelő apa; Ha az anya elvált és újra férjhez megy; nem vérszerinti apa (3x); gyerek nem vérszerinti apja (3x); a gyermek és az őt nevelő férfi között nincs vérszerinti rokonság; ha anyukám hozzámegy egy másik férfihoz; valakinek a 2. ik apja; nem válaszolt (3x)

L nem vérszerinti férfi szülő; egy gyerek nem vérszerinti apja; valakinek a nem vérszerinti apja; valakit a nem vérszerinti apja nevel fel; ha valakinek nemigazi az apja; ha valakinek nem a rendes apja; anya és apa szétváltak és jött apa helyett másik; nem válaszolt (3x); nem tudom

44. mostohaanya

F nevelő anya; Ha az apa elvált és újra megnősül; nem vérszerinti anya (3x); gyerek nem vérszerinti anyja (3x); a gyermek és az őt nevelő nő között nincs vérszerinti rokonság; ha apukám elvesz egy másik nőt; valakinek a mustohanya; nem válaszolt (3x)

L Nem vérszerinti női szülő; egy gyerek nem vérszerinti anyja; nem vérszerinti anyja; valakit a nem vérszerinti anya nevel fel; ha valakinek nemigazi az anyja; ha valakinek nem az igazi anja; anya és apa szétváltak és anya helyett másik jött; nem válaszolt (3x); nem tudom

45. özvegy

F akinek meghalt a férje vagy a felesége; akinek meghalt a házastársa; az egyén elveszített házastársat; ha az egyik szülő meghal; meghal az asszony férje, és özvegy lesz; az a személy akinek meghalt a férje/felesége; Az anyának ha meghal a férje és egyedül van, tehát nem nősült még be; kinek házastársa meghalt; nem válaszolt (3x); nem tudom (3x)

L akinek nincs semmije; hogy meghalt a férje vagy a felesége; ha valakinek meghal a férje vagy felesége (2x); Akinek meghalt a férje v. felesége; akinek meghalt a házastársa; egy elhunyt feleségje vagy férje; nő vagy férfi akinek meghalt a házastársa; nem válaszolt (3x)

46. elvált ember

F aki elvált a feleségétől (2x); valakivel elvált; elvált a házastársától, férfi; Az egyén elhagyta /őt hagyta (férfi) el élettársát/élettársa; kinek nincsen felesége mert elvált; házasságból elvált ember; az a személy aki

elvált a feleségétől; Felbontják a házasságot. Egy férfi és egy nő; elvált férfi; nem válaszolt (4x)

L aki elvált az élettársától; elvált a feleségétől az ember; ha valaki elvált a feleségétől (2x); Elhagyta a feleségét és ez papíron is fel van tüntetve (2x); volt felesége, de elváltak; férfi aki törvényileg megszakította a házasságát; nem válaszolt (3x)

47. elvált asszony

F aki elvált a férjétől; valakivel elvált; elvált a házastársától; kinek nincsen férje mert elvált; Az egyén elhagyta /öt hagyta (nő) el élettársát/ élettársa; házasságból elvált asszony; az a személy aki elvált a férjétől; Ha a nő felbontja a házasságot a férfival; elvált nő; nem válaszolt (5x)

L aki elvált a férjétől; elvált a feleségétől az asszony; ha valaki elvált a férjétől (2x); Elhagyta a férjét és ez papíron is fel van tüntetve (2x); volt férje, de elváltak; nő aki törvényileg megszakította a házasságát; nem válaszolt (3x)

48. jegyesek

F az eljegyzett férfi és nő akik még nem házasodtak; Még nem házasok csak eljegyezték egymás férfi és nő; vőlegény és menyasszony, fiatal pár, akik jegyben járnak; azok a fiatalok, akik eljegyezték egymást de még nem házasok; el vannak jegyezve; férj és feleség; házasság előtti párkapcsolat; egy férfi és egy nő elkötelezték magukat, a házasságra készülnek; nem válaszolt (5x); nem tudom

L esküvő előtt álló férfi és nő; egy férfi megkéri egy nő kezét, de még nem volt esküvő; tervezik a házasságot és eljegyezték egymást; tervezik a házasságot; ha valaki valakit eljegyez (2x); Házasok; akik házasság előtt állnak; nem válaszolt (3x)

49. vőlegény

F eljegyzett férfi; A házasság előtt a férfi; a jegyességben lévők férfi tagja; a jegyesek férfi tagja; férfi készül házasodni; valakinek a vőlegénye; aki az esküvőn elveszi a menyasszonyt; a jegyesek közül a férfi; nem válaszolt (5x); nem tudom

L esküvő előtt álló férfi; férj az esküvőn; nősüendő férfi (2x); ha elvan jegyezve (2x); a menyasszonynak a férje; nem válaszolt (3x); nem tudom

50. menyasszony

F eljegyzett nő; A házasság előtt a nő; a jegyességben lévők női tagja; nő készül házasodni; valakinek a menyasszonya; aki az esküvőn hozzámegy a vőlegényhez; a jegyesek közül a nő; a jegyesek női tagja; nem válaszolt (5x); nem tudom

L esküvő előtt álló nő; nő az esküvőn; nő aki férjhez megy; férjhezmenendő nő; ha elvan jegyezve; amikor hozzámegy valakihez; a férjnek az asszonya; nem válaszolt (3x); nem tudom

51. após

F a menyasszony apája a vőlegénynek apósa vagy a vőlegény apája a menyasszony apósa; nő vagy férfi házastárs apja; férj/feleség édesapja; házastárs édesapja; A házastárs apja a másik házastárs szemszögéből; Az egyén számára házastársának apja az após; Amikor majd megnősülök, a lány apja lesz nekem após; nem tudom (2x); nem válaszolt (5x)

L a menyasszonynak az apja; valakinek az apósa (2x); férjnek vagy feleségnek az apja; a férj/feleség apja; házastárs apja (2x); nem tudom; nem válaszolt (3x)

52. anyós

F A vőlegény anyja a menyasszonynak anyósa és a menyasszony anyja is a vőlegény anyósa; az egyik házastárs anyja; férj/feleség édesanyja; A lánynak a fiú anyja, de ha a lány és a fiú házasok; Az egyik házastársnak az anyja a másik házastárs szemszögéből; házastárs édesanyja; egy boszorkány; nem tudom (2x); nem válaszolt (5x)

L a menyasszonynak az anyja; Férjem anyukája; valakinek az anyósa; férjnek vagy feleségnek az anyja; a férj/feleség anyja; házastárs anyja (3x); nem válaszolt (3x)

53. sógor

F a házastárs fiú testvére; férj/feleség férfi testvére; Anyámnak, a testvérje férje; lánytestvér férje; férj/feleség fiútestvére vagy lánytestvérenek a férje, nagynéni férje is sógor; a házastársak testvérei közötti rokoni kapcsolat; nem tudom (3x); nem válaszolt (5x)

L házastárs férfi testvére; testvér férje; a férj/feleség testvére (férfi); a férj v. a feleség testvére; anyám testvére; Testvérem férje; a hugomnak az ura; nem tudom; nem válaszolt (3x)

54. sógornő

F a házastárs nő testvére; férj/feleség női testvére; Anyámnak, a testvérje felesége; fiútestvér felesége; férj/feleség lánytestvére vagy a fiútestvér felesége; az előbbi kapcsolatban a nő; nem tudom (3x); nem válaszolt (5x)

L Házastárs nőtestvére; testvér felesége; a férj/feleség nő testvére; a férj v. a feleség nő testvére; anyám testvérenek a felesége; Testvérem felesége; a férjemnek a testvérenek a felesége; nem tudom; nem válaszolt (3x)

55. vő/vej

F a vőlegény veje a menyasszony szüleinek; a nagyszülők lányának a férje; a lányom férje; Mamám lányának a férje az az ő veje; leánygyermek férje; szülők gyermekeinek a párja (férfi); a jövődöbéli férj; nem tudom (2x); nem válaszolt (5x)

L egy személy lány gyermekének férje; lány gyermek férje; valaki lány gyerekének a férje (2x); valakinek a lányának a férje (2x); nem tudom (2x); nem választott (3x)

56. meny

F a menyasszony menyje a vőlegény szüleinek; a nagyszülők fiának a felesége; a fiam felesége; Tatám fiának a felesége az neki a meny; fiúgyermek felesége; szülők számára gyermekeik párja (nő); a jövődöbeli feleség; nem tudom (2x); nem választott (5x)

L egy személy fiú gyermekének felesége; fiú gyermek felesége; valaki fiú gyerekének a neje (2x); valakinek a fiának a felesége(2x); nem tudom (2x); nem választott (3x)

57. házastárs

F esküvő utáni férj és feleség; A férfinak a nő v. fordítva a házasság után; az a nő/férfi akivel összeházasodok; Pl. a házasságban a férj házastársa a feleség; férj és feleség; férj és feleség közötti viszony; valakinek a társa; a nő és a férfi házasságot élnek; nem választott (5x)

L ha valakik összeházasodtak; közös háztartásban élő férj és feleség; férj és feleség; a férjed v. a feleséged (2x); nem tudom (2x); nem választott (4x)

58. lé/rér

F nem tudom (8x); nem választott (6x)

L sógor; nem tudom (8x); nem választott (2x)

59. nász

F házasulandó fiatalok apjai; Vejemnek az anyja, apja; valaki gyerekének az apósa; a házastársak szülei egymás nászai; a két házastárs szülei közötti rokoni kapcsolat; Az esküvőn a tanúk akik férfik; nem tudom (3x); nem választott (5x)

L gyermekének az apósa; esküvő; a vejemnek az apja; nem tudom (5x); nem választott (3x)

60. nászasszony

F házasulandó fiatalok anyjai; Vejemnek az anyja; valaki gyerekének anyósa; Az esküvőn a tanúk akik nők; az előző kategóriában a nők/asszonyok; a házastársak szülei egymás nászai; nem tudom (3x); nem választott (5x)

L így hívják a vőlegény szülei a menyasszony anyját és fordítva; házastársak anyjai egymás között; a vejemnek az anyja; nem tudom (5x); nem választott (3x)

61. násznagy

F Az esküvőn a tanúk akik férfik; házassági tanú; esküvői tanú (3x); Vejemnek az apja; házasságkor a férj/feleség által felkért hozzájuk közel álló személy; nem tudom (2x); nem választott (5x)

L ha valaki esküdik akkor ök a tanuk (2x); tanu az esküvőn (3x); esküvői tanu; férfi esküvői tanú; nem tudom; nem válaszolt (3x)

62. süv

F nem tudom (9x); nem válaszolt (5x)

L nem tudom (8x); nem válaszolt (3x)

63. ángy

F a gyerek anyának vagy apjának a férfi testvérének a felesége; a gyermek számára apja/anyja fiútestvérének a felesége az ángy; nagybácsi felesége (2x); a férfi testvér felesége; fiútestvérek feleségei; nem tudom (3x); nem válaszolt (5x)

L a bátyámnak a felesége; Az én unokatestvéremnek az anja (2x); férfi testvér felesége; valamelyik férfi vérrokon felesége; nem tudom (3x); nem válaszolt (3x)

64. rokon

F mindenki aki a családhoz tartozik; családi kapcsolatban levő személy; valakinek a rokona; pl.: nagyszülők, szülők; aki a családhoz tartozik; A családba tartozó személyek, és azok családfájába; családtag; közeli és távoli rokonok vér szerint; családi kapcsolat, lehet közeli és távoli, vérszerinti vagy anélküli; nem válaszolt (5x)

L nemtom elmagyarázni; Aki rokonságban áll velem (2x); vérszerinti kapcsolat; családhoz tartozó személyek; családban levő személy (2x); nem tudom; nem válaszolt (3x)

65. koma

F barát; a barát szinonímjaként használjuk; keresztszülő (2x); férfi keresztszülő (4x); nem tudom (5x)

L a gyerekednek a körösztapja; Barátom; Valaki valakinek a komája (2x); a gyerek apja és körösztapja egymás között; született gyermek köröszt apja; nem tudom (2x); nem válaszolt (3x)

Tüskei Vilma

wiklaj@gmail.com

Magyar Tanszék

Bölcsészettudományi Kar

Újvidék

A MAGYAR ROKONSÁGNÉV-KUTATÁS

Rezümé

Ebben a dolgozatban áttekintjük azokat a forrásműveket, amelyek a magyar rokonságnevekkel foglalkoznak. A rokoni viszonyok megnevezése nemcsak a nyelvészet szempontjából fontos: más tudományterületek érdeklődését is felkeltette, mint pl. a jogtudományét, a néprajzét, a történelemét és a szociológiáét/szociolingvisztikáét. A különböző tanulmányok más-más szempontból közelítik meg ezt a jelentéskört, de irodalmi művekben is található értékes adatok (SZÍJ 1981: 375).

Szj Enikő a nyelvrokonságot vizsgálva bemutatta e művek típusait (SZÍJ 1981). Ebben a dolgozatban felhasználjuk ezt a tipológiát, és (időrendben) felsoroljuk a legfontosabbakat.

Kulcsszavak: magyar rokonságnevek, magyar nyelv, vérrokonság, diakrónia és szinkrónia

I. JOGI DOKUMENTUMOK

A rokonságnevek fontos forrásai a jogi dokumentumok. A XVI. századig a rokonságnevek elsősorban ilyen típusú iratokban bukkannak fel. Fügedi Erik azokat a középkori rokonsági terminusokat vizsgálta, amelyek oklevelekben, végrendeletekben¹ és magyar geneológiákban található (1980). A latin *avus* szó ('apa', 'ős') magyar megfelelőit gyűjtötte össze. A magyar anyagban ez a szó utalhatott a 'nagyapa'-ra, távolabbi ősökre (vérrokonokra), oldalági felmenőkre (pl. testvérré), de nem vérrokon elődökre is (FÜGEDI 1980: 362–365). Többes számban a *nagyapán* kívül jelölték vele a *dédapát* és a *szépapát* is (FÜGEDI 1980: 365).

A XX. század első felében a jogászok rámutatnak a jog és a néprajz kapcsolatára, a népszokások jogi szempontú vizsgálatának szükségességére (TAGÁNYI 1917, PAPP 1939). Az öröklésen kívül a lakodalmi szokások tanulmányozása közben is felmerülhetnek rokonságnevek. A

---

¹ Végrendeleteket nagyobb számban csak a XV. század közepétől írtak. Ezeket olyan nemesek állították össze, akik nagybirtokosok voltak, sok birtok tulajdonosai voltak, s azokról intézkedni kellett (PALÁDI-KOVÁCS 2009a: 137; FÜGEDI 1984: 121).

jog tehát forrásanyagot szolgáltatathat, amit az elkövetkező gyűjtések be is bizonyítottak.

A XX. század elején Mattyasovszky Miklós (1904) és Baross János (1905) tanulmányozta a magyar öröklési jogszokásokat. Mindketten kérdőívek formájában (is) végeztek gyűjtéseket. A teljeskörű feldolgozás nem történt meg, csak a körkérdések adatait tették közzé. Mattyasovszky könyvében (1904) a német jogszokás bemutatása után a hangsúlyt a törvényi örökléstől eltérő esetekre helyezi.

Több későbbi dolgozat is merített Baross János anyagából, amelyek a kérdőívek mellett tárgyalások jegyzőkönyveire is támaszkodott. Ilyen művek pl. Papp László *Kiskunhalas népi jogélete* (1941), Tárkány Szücs Ernő *A kalotaszegi népi jogéletkutatás* (1943), *Magyar jogi népszokások* (uő. 1981).

Nemcsak Baross adatait használták fel, mások is végeztek terepmunkákat. Fél Edit a rokonságnevek egyik korai ismert kutatója. Ő a Komárom megyei Martonosról publikált adatokat (FÉL 1943 és 1944b), Tárkány Szücs Ernő Erdélyről (1944), valamint a parasztság végrendeleti szokásairól (1966, 1980), Nagy Janka Teodóra pedig két gömöri falut mutatott be (1998) stb.

Ezekben a dolgozatokban nem a rokonságnevek feltérképezése az elsődleges feladat, ezért ilyen szempontból nem rendszerezik az adatokat. A magyar népi jogszokások részletes bibliográfiáját lásd Nagy Janka Teodóra *A jogi néphagyomány- és népszokáskutatás eredményei, alternatívái, a jogi néprajz alapkérdései az ezredfordulón* című tanulmányában (2007).

II. SZÓJEGYZÉKEK, ÁLTALÁNOS SZÓTÁRAK

A XVI. századtól megjelennek magyar szavakat is tartalmazó szójegyzékek és szótárak, amelyekben (betűrendben, ebből kifolyólag elszórtan) található rokonságnevek is. A legrégebbieket nem gyűjtőszándékkal állították össze, nem törekedtek a teljességre (SZÍJ 1981: 371). A szótárak rokonságanyagát máig nem dolgozták fel (a nagyszámú és nem mindig könnyen hozzáférhető adat miatt).

A magyar szavakat is tartalmazó középkori szótárakat Fügedi Erik azonban már összegezte (1980). Adatai összhangban vannak az oklevelekben feltérképezett helyzettel. Leggyakrabban az *ős* szó fordul elő 'előd' és 'nagyapa' értelemben (FÜGEDI 1980: 366). Egy esetben bukkan csak fel az *ük*, amelynek ebben a korban több jelentése is volt: utalhatott a *nagyapára*, a *nagyanyára*, az *ükapára/ükanyára*, sőt *öregasszonyra* is (1980: 366).

Többnyelvű szótárak is tartalmaznak rokonságneveket. Strahlenberg művében (*Tabula Ployglotta* vagy *Harmonia linguarum gentium*

boreo-orientalium vulgo tatarorum, 1730) csak két magyar rokonság-név található: az *atya* és az *anya*.

Pallas Peter Simon XVIII. századbeli többnyelvű szótára is ismert. Ő 273 szót mutat be 200 nyelven – a magyaron kívül szerb megfeleltetések is tartalmaz. A következő rokonságnevek találhatók meg benne: *atya, apa, anya, fiú, leanka, báty, öcs, néne, hűg, férj, asszony, feleség* (PALLAS 1786–1787: 8, 11, 14, 17, 20, 23, 27, 30). Ebben a szótárban a szavak orosz írásrendszerrel vannak lejegyezve, a *gyermek* szó pedig mind ’kisfiú’, mind ’utód’ értelemben megjelenik (PALLAS 1786–1787: 36, 40). Mivel ebben a szótárban is vannak pontatlanságok, Vuk Karadžić 1822-ben kiad egy kiegészítő füzetet (*Dodatak k sanktpeterburgskim sravniteljnim rječnicma sviju jezika i narječija s osobitim ogledima bugarskog jezika*).

III. IRODALOM

Rokonságnevek különböző irodalmi művekben is fellelhetők. Szabó László néhányat fel is sorol (1980: 10–11). Szíj Enikő is felveti e művek, valamint a népköltészet ilyen szempontú feldolgozásának a szükségességét, ám megjegyzi, hogy ezek az adatok csak kellő elővigyázatossággal használhatóak (1981: 375).

IV. NÉPRAJZ

A negyvenes évektől az etnográfiai kutatások a különböző tájegységek életszervezése felé fordulnak, így feltérképezik a rokoni kapcsolatokat is. Az elméleti terminológiai kutatások is fellendülnek G. P. Murdock, A. R. Radcliff Brown, majd L. H. Morgan művei alapján (lásd SZABÓ 1980: 5–6). Magyar nyelven azonban az elméleti megközelítéseket megelőzik a terepi gyűjtések.

Több tanulmány is egy-egy tájegység rokonelnevezéseivel foglalkozik: Gönczi Ferenc a göcseji rokonságneveket mutatja be (1914), Fél Edit a kocsói és a bukovinai székelyekét (1941, 1958), Szilágyi László a hajdúnánásiakét (1942). Márton Gyula Ördögösfüzesen kutatott (1944), Bogáts Dénes a székelyi Háromszéken (1947), Gunda Béla Gyimesen (1949), Bálint Sándor Szeged környékén (1953), Szabó László Jászdózsán (a palócok között) (1973), a Zempléni hegyvidéken (1981), valamint Északkelet-Magyarországon (1985), Kiss József Homoknégyen (1993), Szabó T. Attila a csángók között (2001) stb.

Nem mindegyik dolgozat foglalkozik kizárólag a rokonságnevekkel, pl. Szabó T. Attila a moldvai csángók szókincsét vizsgálta, és azon belül tér ki a rokonságnevekre (2001). A nyelvjárási megközelítésű tanulmányok elsősorban terepmunka során összegyűjtött adatokra támaszkodnak.

Szilágyi László hajdúnánási anyaga is saját gyűjtésű párbeszéd-ekből, szólásokból és közmondásokból, kötött prózából (népmesékből, idézetekből), valamint verses kötött szövegekből (népballadákból és vőfélyversekből) áll (1942: 338). Legfontosabb megfigyelései:

1. A nánásiak azokat a vér szerinti rokonokat nevezik meg, ahol a kapcsolattartás még megvan: egyeneságon a harmadik fokig (*unoka, nagyapa*), oldalágon csak a másodikig (1942: 361).
2. A felmenő ágat mindig úgy jelölik, hogy tekintettel vannak a nemi különbségekre – ebből kifolyólag a felmenő ági rendszer gazdagabb az utódokénál (1942: 348, 350, 361).
3. A báty megszólításkor a *báty* rokonsági terminus mellé mindig kiteszik a keresztnévet is – a *nénje* esetében gyakoribb a csak keresztnévvel való megszólítás (1942: 352).
4. Az *anyád* szót csak a családhoz közelállók használhatják, az idegenek csak az *idesanyád* formával hivatkozhatnak (1942: 340, 344).
5. A *tóalak* elvontan jelenti a rokoni viszonyt, a birtokos személyrag pedig konkretizálja, aktualizálja azt (1942: 362).

Bogáts Dénes székelyekről szóló munkájának adatai a Székely Nemzeti Múzeum XVII. századi archívumából származnak. Bemutatja mind a vér szerinti, mind az affiniális (oldalági) rokonsági elnevezéssort. A közvetlen mellékági rokonok (a testvérek) terminusai az *egy, édesegy*; a mostohaszülöké a *másikapa*²/*másik anya*, az apóse és az anyóse a *nagyuram, jóatya* és a *nagyasszony* (BOGÁTS 1947: 109–110). A szülők szüleinek megnevezése igen változatos: *szüleapa/szüleatya*³, *jobb-anya/jobbikatya, groszvater, nagyatya, apóka, nagytata, nagytátá, öreg-apám/szüleanya, jobbanya, groszmutter, nagyanya, nagymama, nagymámá, nagyanyó, nainka, nanyó*⁴, *öreganyám* (ibid).

Az utódok nevei is változatosak lehetnek, amit Bálint Sándor szegedi gyűjtése is bizonyít (BÁLINT 1953: 242): *a kiscsalád* 'kisgyermek', *a nagycsalád* 'felnőtt gyermek', *a nevelt család/örökbefogadott család/örökbűtartott család* 'adoptált gyermek', *a mostohacsalád* a 'mostoha-gyermek', *a nevetlen család* a 'még meg nem házasított gyermek', a

² A mostohaszülök ezen elnevezései a dolgozat keletkezésének idején is használatosak voltak (BOGÁTS 1947: 109, 2. számú lábjegyzet és 111. oldal).

³ Egyes dokumentumok szerint a *szüleapa* és a *szüleatya* szónak 'szépapa' és 'szépanya' jelentése is volt (BOGÁTS 1947: 109. oldal 1. számú lábjegyzet). Bogáts arra utal, hogy a dédszülőket is jelölhették ezekkel a szavakkal (1947: 110).

⁴ Brüll Emánuel (1941: 385) gondolatmenetét követve a *nanyó* a *nagyanyó* rövidülésével, illetve összevonásával keletkezhetett

legénycsalád a 'legénnyé serdült gyermek', a *vőlegénycsalád* 'olyan legényfiú, aki most vőlegény' stb.

A házastárs nőtestvérének házastársa a *testvérsógor*, az unokahúg ura a *kissógor*, az unokaöcs felesége a *kissógorasszony*, a férj bátyja az *örebik uram*, az öccse pedig a *kisebbik uram* (1953: 243).

Bálint Sándor a megszólításokat együtt tárgyalja a hivatkozási formákkal. A testvérek megnevezésénél említi, hogy régebben az 5–6 évvel idősebbekhez is a keresztnév és a *bácsi/néni* terminusokkal fordultak, és egyben magázták (kendezték is) őket (1953: 243). A *férj* megszólításainál olyan szavakat is használnak, amelyek elsődleges jelentése nem rokonságnév: *uram, gazdám, párom* (1953: 243).

Néprajzi munkákban egy-egy tájegység bemutatása mellett a magyarok családi szervezetéről is szólnak. E téma keretében rokonságnevek is fölmerülnek, lásd pl. Sárkány Mihály etnográfiai alapú összefoglalóját a *Honfoglalás és néprajz* című kötetben (1997), vagy Paládi-Kovács Attila tanulmányait a *Magyar néprajz* című sorozat második könyvében (2009a, 2009b, 2009c). A *Magyar néprajzi lexikon* (ORTUTAY 1977–1982) tartalmazza mind a szakterminusokat (pl. vérrokonság/konzangvinikus rokonság, affiniális rokonság, apaági- és anyaági leszármazás stb.), mind a rokonsági elnevezéseket (*ángy, apa, anya, dédszülők* stb.).

A *Magyar néprajz* VIII. kötetében Faragó Tamás áttekinti a magyar rokonsági viszonyok alakulását a XVIII. századtól a XX-ig (2000).

V. TÖRTÉNELEM

Radvánszky Béla a XVI. és a XVII. családi életet mutatja be három kötetben (1879–1896). A különböző levelek, végrendeletek rokonságneveket is tartalmaznak, pl. a *testvérrre* Geszty Ferencz 1539-es végrendeletében a következőképpen utalt: *...az az valakik akik az edös anyam-mal Swliok Sofiaval **eggiek** voltak, mynt Suliok Ferencz és Suliok giörgj volt...* (RADVÁNSZKY 1879: 146).

A XX. század közepétől a magyarság településtörténetének bemutatásakor is számba veszik a rokonsági viszonyokat. Ily módon ezekkel a terminusokkal több szerző is foglalkozik, pl. Fél Edit (1944a, 1959. stb.), Bodrogi Tibor (a hatvanas években készült tanulmányait összegyűjtötték és kiadták 1997-ben), Morvay Judit (1956, 1966, 1981), Vincze Lajos (1978, 1986–1988), Láng János (1978), Kósa-Szánthó Vilma (1980), Faragó Tamás (1983), Gecse Annabella (2007) stb.

Bodrogi Tibor a rokonságnevekből a társadalom felépítésére is következtet: megfigyelései szerint a magyar terminusokból egyrészt a kiscsaládos (városi), másrészt a nagycsaládos (falusi) életforma meglétére lehet következtetni (1961: 142–143). A megszólítások is rámutat-

hatnak a társadalmi fontosságra: nagyobb társadalmi rangú az, akihez nemcsak keresztnévvel, hanem rokonni terminussal is fordulunk, pl. *Péter bátyám* (1961: 136).

Morvay Judit etnológus 1966-ban készült dolgozatában a *had* és a *nemzetség* fogalmának meghatározásakor röviden kitér azokra a megszólításokra is, amelyeket a menyecske új családjába (és nemzetségébe) kerülve alkalmazhat (MORVAY 1966: 485). A ugyanazokat a formákat használja, mint a férje. A férj azonban csak a felesége legközelebbi rokonainak megszólításait veszi át. Morvay Judit saját gyűjtésre és más tanulmányokban megjelentetett anyagokra támaszkodik.

A magyar nyelvben nincs sok olyan adat, amely arra utalna, hogy meg lehet különböztetni az apa- és az anyaági rokonokat. Saját gyűjtésre és tájszótárakra hivatkozva Morvay Judit kimutatja, hogy csak a szlavóniai és a tiszaderzsi (Szolnok környéki) magyarok nevezik másként az anyaági rokonságot. A szlavóniaiak a *pesze* szóval jelölik, pl. *pesze nénikém* 'anyai nagynéném', a tiszaderzsieknél (és az onnan elszármazott vajdasági Piros⁵ helységben élők) viszont különböző terminusokkal élnek (MORVAY 1966: 485): *apai nagyapám – öregapám, anyai nagyapám – nagyatyám*.

Kósa-Szánthó Vilma tanulmányában (*A rokonságterminológia városiasodásának folyamata* 1980.) arra a következtetésre jut, hogy míg a megnevezések a városi életformára utalnak, a megszólítások a falubeli szokásokat kísérik. A formák valószínűleg a beszédhelyzettől, illetve a társadalmi kapcsolatoktól függenek.

Faragó Tamás (1983) összegzi a rokonságnevek kutatásának addigi eredményeit, és rámutat a hiányosságokra (1983: 223): a mai rokonságnevekből nem lehet következtetéseket levonni az ősközösségek életformájával kapcsolatban, mert az elnevezések csak késve követik az emberi viselkedést, a társadalmi változásokat és az ideológiákat. A pontos kép kialakításához figyelembe kell venni a társadalmi, gazdasági stb. körülményeket is. A ma használatos terminusok tehát részben a mai viszonyokat is tükrözik, nemcsak a régmúltiakat. Másik nagy probléma, hogy a kutatások nem szisztematikusak, nem támaszkodnak elegendő számú objektív adatra (FARAGÓ 1983: 235) – eddig (a néprajzi és jogi megközelítésen kívül) nem ez volt a gyakorlat.

---

⁵ A pirosi adatok a hatvanas évekre vonatkoznak, ma már nem tesznek különbséget az apaági és az anyaági nagyszülők között.

VI. NYELVÉSZET

1. Nyelvtanítás. A XVI. században magyar szerzők tollából is létrejönnek latin, majd magyar nyelvtanok. Ezekben elszórtan fellelhetők rokonságnevek is. A birtokos toldalék tárgyalásánál egyes művekben alaktani (tehát nyelvtani) megjegyzések is olvashatók. Az első magyar nyelvtant Sylvester János írta 1539-ben (*Grammatica Hungarolatina*). Ő a birtokos toldalékolást a rokonságneveken magyarázza (1539: 61–65). A ma nem használatos toldalék nélküli alakokat is felsorolja: *ip, nap, at', bat', hug* stb. (SYLVESTER, 1539: 63).

Tsétsi János 1708-as nyelvtanában más véleményen van. Szerinte az *atyja, anyja, bátya* alakok esetében rövidülés történt, azaz kiesett a szóvégi magánhangzó (tehát az *atyája/anyája* formából jöttek létre) (TSÉTSI 1708: 683).

2. A nyelvrokonság. A nyelvrokonság bizonyításához felhasználták a rokonságneveket is, különösen miután Jakob Grimm (német nyelvtörténetének második kiadásában) az indogermán nyelvek rokonítására alkalmas szócsoportok közé sorolta őket (1889: 166–190) (lásd SZÍJ 1982: 385). A finnugor összehasonlító nyelvészetben August Ahlqvist könyve számít alapműnek (*Die Kulturwörter der Westfinnischen Sprachen*, 1875). Nem szótárszerűen listázza ki a rokon szavakat, hanem jelentéskörönként mutatja be őket. A rokonságnevekkel a 203–216. oldalakon foglalkozik.

Nyelvrokonsági szótárak. A XIX. században készült Otto Donner (1874–1888) és Budenz József (1873–1881) összehasonlító szótára. Habár Budenz művének címe *Magyar-ugor összehasonlító szótár*, nem az ugor, hanem a finnugor nyelveket vizsgálta (1873: III). Adatait a különböző kétnyelvű szótárakból merítette (1873: IV). Az általa felsorol mintegy 1000 szóból ma 630-at tartanak ősi elemnek (ZAICZ 2006: 8).

A XX. század második felében készül el Björn Collinder szótára (1955), amelyben az uráli nyelvek etimológiai vizsgálatait gyűjti össze. Magyarországon két uráli, illetve finnugor etimológiai szótárt is kiadtak: *A magyar szókészlet finnugor elemeit* (LAKÓ, 1967–1978), valamint a német nyelvű *Uralisches Etymologisches Wörterbuch*ot Rédei Károly szerkesztésében (1986–1989) (rövidítve UEW vagy UEWb). Ez utóbbi ma már elérhető elektronikus formátumban is. Első verziója az *Uralische Etymologische Datenbasis*⁶ (UEDb), a második pedig az *Uralothek*⁷.

A finnugor összehasonlító szótárak mellett forrásműveknek bizonyultak az egynyelvű etimológiai- és a kétnyelvű szótárak (magyar és

⁶ <http://www.uralonet.nytud.hu/>

⁷ <http://uralothek.uni-koblenz.de:8080/Uralothek/pdom/basis.html>

valamely finnugor rokonnnyelvet tartalmazók). A rokon nyelvek részletes szótár- és tanulmánybibliográfiáját lásd Maticsák Sándor és Tóth Anikó Nikolett dolgozatában (2011), valamint a *Rokon nyelveink szótárjai* című könyvükben (2014).

3. Tanulmányok a nyelvrokonságról. A finnugor rokonsági rendszerről tanulmányokat írt Steinitz Wolfgang (*A finnugor rokonsági elnevezések rendszere* 1959), Vavra Klára, aki az ugor rokonságnevek szemantikai elemzését végezte el (BABPA 1966), és összevetette a magyar és a manysi terminológiát is (BABPA 1970). Bodrogi Tibor összehasonlítja a magyar és az uráli rokonsági rendszert (1977), Charles F. Carson pedig a finnugor nyelvek szemantikai kategórián belül tárgyalja őket (1977). Szij Enikő a forrásokról, módszerekről és az addigi eredményekről értekezett (1981), de rámutatott arra is, hogy a finnugor nyelvekben a rokonságnevek kifejezhetik a viszonyított korkülönbséget is⁸ (1982, 1983, 1984). A rokonságnevek szinonimáinak problémáit is bemutatta (*Finnugor rokonságnevek szinonimaproblémáiról*, 1998).

Steinitz a példaanyagát az osztják nyelvből vette, de általános megjegyzéseket is tett – felsorolta a finnugor nyelvek rokonsági terminológiájának legfontosabb jellegzetességeit (STEINITZ 1977: 137):

- a) kifejezhetik a korkülönbséget;
- b) nagy számú és különféle elnevezések használatosak;
- c) egy terminus többféle viszonyt is jelölhet.

Szij Edit felsorolja, milyen szerkezetekkel lehet kifejezni a korkülönbséget (1983: 435, 438):

- grammatikailag motiválatlan tőszókkal (*bátyám, húgom* stb.),
- grammatikailag motivált szókkal: ezek lehetnek toldalékos szavak vagy többszavas szerkezetek: szóösszetételek, jelzős szerkezetek (*ükapa, dédapa*) és körülírások (birtokos + birtok, pl. *apa apja*, vagy birtokos + [birtok = birtokos]: *apa apájnak az apja* [1983: 444]).

A korra utaló jelzők jelentése rokonságnévi használatban eltér(het) a köznapitól (pl. *jó, szép*). Alakjaik nem ritkán középfokú értelműek, de a *nagy-* nem méretet vagy terjedelmet, az *öreg* nem abszolút öregséget jelent, hanem nagyobb *tekintélyt*. A melléknevek egy részének nincs antonimája, pl. van *szépanya*, de nincs *csúnya-* előtagú összetétel (1983: 442). A korra utaló jelzők főnevesülhetnek is, pl. *nagyi, dédi* (1983: 444).

⁸ A *viszonyított korkülönbség* terminus arra utal, hogy nem a beszélő/hallgató valós kora a fontos, hanem az, hogy a szemlélt személy valakihez viszonyítva idősebb-e vagy fiatalabb (SZÍJ 1982: 383).

A jelzők egy részét a magyarban egyeneságon szimmetrikusan is használjuk: a felmenő- és a lemenő ágon ugyanolyan fokú rokont jelölnek, pl. *dédapa/dédunoka, ükapa/ükunoka* (SZÍJ 1983: 442).

Egyes finnugor nyelvek igeneveket is használnak: a magyarban a létigéből képzett *lévő, lett* és *leendő* fordulnak elő, pl. *leendő férjem* (1983: 445).

További rokonnyelvre vonatkozó (elsősorban idegen nyelvű) bibliográfiai adat elérhető a nemzetközi rokonságnév-kutatás honlapján⁹.

4. Nyelvészet. A rokonságnevek kutatása elsősorban a néprajz, a jogszokások, a történelem és a nyelvrokonság vizsgálatánál került előtérbe. A XX. század második felében fordulnak az elméleti kérdések felé mind nemzetközi, mind hazai viszonylatban. Az elméleten kívül alaktani, jelentéstani kérdések elsősorban a rokonnelvek kutatásakor merülnek fel. A magyar nyelvi rokonságelnevezések alaktani és mondattani feldolgozása még nem történt meg (lásd SZÍJ 1981: 377). Csak egyes részkérdéseket tárgyaltak.

Az első (teljes) rokonsági sort a XIX. században állították össze. Hunfalvy Pál készítette 1859-ben a bécsi amerikai konzul kérésére (BODROGI 1961: 131). Érdekessége, hogy az utódok elnevezéseiből egyes közös fogalmak hiányoznak (pl. az *unoka*, ehelyett: *fiam fia/lányom fia, fiam lánya/lányom lánya*). A *testvér* szónak 'féltestvér' értelme is van, akárcsak az *atyám fia/atyám lányai* terminusoknak. A *kis öcsém/kis húgom* 'unokatestvér' jelentésűek, az *ágygom* viszont jelölheti az apám és az anyám lánytestvérét, valamint az apám fiútestvérének feleségét is (BODROGI 1961: 131–132).

A XIX. században és a XX. század első felében azonban általában nem a teljes rokonsági rendszert szemlélték, hanem elsősorban egy-egy szó etimológiájával foglalkoztak. Szarvas Gábor pl. az *arával* (1889), Lehr Albert az *ükkal* és a *süvvel* (1907), Putnoky Imre az *unoka* szóval (1916) stb. Az összefoglaló munkák közül megemlítjük Mátyás Flóriánét, aki írott forrásokra támaszkodva összegyűjtötte és bemutatta a különböző rokonsági elnevezéseket, de ő sem rendszerez (*Régi magyar családi és időnevezetek* 1864). Az *ük* szónak *ike* és *ik* alakját is feltűntette, az *unokára* pedig az *arany* szót is idézi.

A nyelvészeti dolgozatokban alaktani összehasonlításokat (is) végeznek. Ilyen Budenz József *Az ugor nyelvek összehasonlító alaktana* című tanulmánya (1884–1894), amelyekben rokonságnevek is találhatóak, és Simon János doktori értekezése (*Az ugor rokonságnevek alaktanához* 1935). E tanulmányok előtt Techert József mutat rá a magyar szócsoport sajátosságaira (*Rokonságneveink történetéhez*, 1934). Hangsúlyozza,

⁹ <http://www.kinshipstudies.org/bibliography/6.21.URALIC.pdf>

hogy a finnugor rokonságnevek többsége egytagú, míg a magyar megfelelőik kéttagúak. A ragos és képzős formák nem azt bizonyítják, hogy a második magánhangzó kicsinyítőképző volna: a többes szám birtokos alakja a hosszabb *atya* szóból alakult ki (*atyánk*) (TECHERT 1934: 17). Véleménye szerint mégis valószínű, hogy a rövidebb alakok az eredetiek.

Kniezsa István (1962) és Kövesi A. Magda (1962) a *bátya* szót vizsgálják, Gulya János pedig az *ara* szó eredetével, jelentésével foglalkozik (*Számon tartották-e őseink az anyagi rokonságot* 1968). Nyelvtörténeti anyagokra/szótárakra utalva rávilágít arra, hogy ennek a szónak az elsődleges jelentése nem a 'menyasszony' volt, hanem 'a nő fiatalabb testvére', 'nagybácsi' (GULYA 1968: 406). Ezek valószínűsítik, hogy nyelvünkben voltak olyan rokonságnevek, amelyek csak az anyai ágra vonatkoztak.

Balassa József (1939) és Brüll Emánuel (1940, 1941) is a felmenő ágak elnevezéseiről értekeznek. A kolozsvári nyelvváltozat alapján Brüll Emánuel hat őst sorol fel: *édesapám/édesanyám*, *nagyapám/nagyanyám* (vagy *öregapám/öreganyám*), *dédapám/dédanyám*, *szépapám/szépanyám*, *ükapám/ükanyám* és az *ősapám/ősanyám*. Rámutat arra, hogy nem minden területen azonos ez a sor, pl. Eötvös Károlynál egyes terminusok mások (EÖTVÖS 1909: 124–131): *apám/anyám*, *öregapám/öreganyám* (vagy *szépapám/szépanyám*), *ősapám/ősanyám* (vagy *jobbapám/jobbanyám*), *dédapám/ükanyám* (Eötvös szerint az *ük* csak nő lehet!), *dédősapám/ükősanyám*. Brüll Emánuel e különbségeket látva megkéri az olvasókat, hogy küldjék el a környékükön használatos elnevezéseket (BRÜLL 1940: 82). Nem sok válasz érkezett, de Marosvásárhelyen pl. az elődökre a következőképpen utalhatnak: *édesapám/édesanyám*, *nagyapám/nagyanyám*, *szülőnagyapám/szülőnagyanyám* (a dédszülőkre vonatkoznak), *dédapám/dédanyám*, *ükapám/ükanyám* és *szépapám/szépanyám*. Brüll feltételezi, hogy a *szülőnagyapám* a birtokos toldalék hátravetésével keletkezett: *szülém nagyapja* (BRÜLL 1941: 384). Egy torockói adatközlő megírta, hogy az *apó* 'nagyapa' jelentésben használatos, a 'dédapa' a *szülapám*, az ő apja pedig a *szürke-szülapám* (BRÜLL 1941: 385). Brüll felhívja a figyelmet, hogy a torockói *apó* máshol *bapó*, illetve *bopó* formában használatos (valószínűleg a *jóbabó* [jobbapó] rövidítéseként) (ibid). Csúry Bálint szótárát is átnézte, amely szerint Szamosháton a dédszülőket nevezik *szépapámnak* és *szépanyámnak*, az ő szüleik viszont a *szépnagyapa* és a *szépnagyanya* (CSÚRY 1936: 344).

A XX. század második felében a külföldi szakirodalomban is előtérbe kerül a rokonságnevek elméleti megközelítése. Ezt az irodalmat mutatja be Bodrogi Tibor (1957), majd ezek alapján dolgozza fel a magyar rendszert (1961).

Az 1957-ben megjelent tanulmányában a néprajzi terminológia általános kérdéseit vizsgálja, ezért magyar nyelvű példát nem sokat idéz. A dolgozat elméleti (és nyelvészeti) hozadéka az elnevezések formájának osztályozása. A magyar rokonságnevek következő típusait különbözteti meg (BODROGI 1957: 10, 13):

- *elemi terminusok*: nem oszthatók fel rokonságot jelentő lexikális részekre (pl. *apa*);
- *származék terminusok*: elemi terminusból és elsődlegesen nem rokonságra vonatkozó elemből tevődnek össze, pl. *nagyapa*;
- a *leíró terminusok* két vagy több elemi terminusból állnak, vagy egy elemi terminus és egy származék kombinációjából, pl. *nagyapa bátyja, sógor fiának felesége*;
- *jelölő terminusok* egyetlen rokonsági viszonyt határoznak meg – „olykor csak egyetlen személyre vonatkoznak” (pl. *apa, vő*);
- *klasszifikáló vagy osztályozó terminusok* két vagy több generációra utalnak, és nem „genealógiai kapcsolat által meghatározott” rokont jelölnek (pl. *nagyapa*);
- *specifikáló/körülíró jelek*, amelyek egy rokont jelölő terminushoz kapcsolódnak – lehetővé teszik a pontosabb meghatározást: vonatkozhatnak nemzetségre, vidékre stb. (gyakoriak a *közeli, távoli, saját* stb. jelzők).

Bodrogi 1961-ben a magyar rokonsági terminológiával kapcsolatban rámutat az addigi kutatások hiányosságaira: a tanulmányírók nem választják szét a hivatkozó és a megszólító terminusokat, és nem mérik fel a rokonsági kifejezések alkalmazásának a körét sem. A megszólítókkal kapcsolatban tesz néhány megjegyzést:

- a magyarban magázhatják a nagybácsit és a nagynénit (a keresztnév mellé a *bácsi/néni* típusjelölő járul), valamint az apóst (*apa*) és az anyóst (*mama*) – a többi rokon megszólítása általában tegezéssel (keresztnévvel) történik (BODROGI 1961: 138);
- a magyarban fontos, hogy a megszólított fiatalabb-e vagy idősebb a beszélőtől, mert ettől függ, hogy megszólításkor használni kell-e a hivatkozási formát is (ez ugyanis tiszteletteljesebb, mint a puszta név) (BODROGI 1961: 142).
- a magyar egyenesági rokonsági megnevezések leíróak (csak egy-egy rokont jelölnek) – a többiek esetében egy-egy név többféle viszonyt is jelölhet, pl. *bátyám* – idősebb férfiként lehet az *édes-testvérem* és a *nagybátyám* is (BODROGI 1961: 142).

Szépe György összeveti a magyar és a francia rokonságneveket (1972a), de általános kérdésekkel is foglalkozik (*A magyar rokonsági*

elnevezések néhány kérdése 1972b). Forrásait nem jelöli meg pontosan, de utal arra, hogy terepen is végzett gyűjtést (*városi közlöm* 1972b: 185).

A fölmenők megnevezésének alapszava azonos: *apa/anya* (SZÉPE 1972b: 184). Az elsőfokú rokonságot a *nagy* és az *unoka* szavak jelölik (1972b: 198). Három előtag az utódoknál és az elődöknél is jelen van: *déd-, szép- és ük-* (1972b: 185). Felmenők esetében az ötödik generáció utáni megnevezésre néhány lehetőség van: a) *ükapám nagyapája* b) *hatodik nagyapám*; c) *nagy-nagy apám* d) *távoli őszám*. Ilyen megoldás az utódoknál nem lehetséges. A szimmetrikus és az aszimmetrikus elnevezések együttesen vannak jelen: *fivér/nővér – testvér* (az egy generációhoz tartozó rokonok alapszava a *-vér*) (1972b: 187).

A vér szerinti rokonság létezésére/hiányára az *édes* és a *mostoha* oppozíció utal: az *édes* előtagú alapterminusok emfatikusak – a neutrális terminusok az *édes* szó nélkül jelentkezők, pl. *testvérem* (1972b: 194–195). A messzebbi rokonságot az *após/vő, kereszt-, mostoha- és sógor* szavak fejezik ki (1972b: 198).

A *sógor* a 'házastársam testvére/a testvérem házastársa' vagy a 'házastársam testvérenek házastársa' (1972b: 193). Nyelvjárásokban a sógorsági viszonyok megjelölése gazdagabb is lehet. Minden rokonság-névvel nem rokoni kapcsolatokat is megnevezhetünk, pl. *keresztapám* (1972b: 183, 196).

Szabó László bemutatja a rokonságnevek alakulását az uráli kortól napjainkig (*A magyar rokonsági rendszer* 1980). Adatait etimológiai szótárakból meríti (SZABÓ 1980: 21). A mai rendszer uráli, finnugor vagy ugor tövekből alakult ki a magyarok külön élete folyamán, pl. a *fél* finnugor szóból az ősmagyar korban jön létre a *feleség* (1980: 20, 26). Az *ük* szó ugor kori, ekkor még 'öregasszony', 'nagyanya' jelentésű (1980: 35). Az *ős* valószínűleg 1526 előtt veszíti el 'apa' jelentését, akárcsak az *ara* a 'női férfitestvér'-ét (1471-ben még 'férfitestvér' értelmű) (1980: 41). A *nővérem* nyelvújítási szó, lassan kiszorítja a *nénémet* (1980: 67).

A belső eredetű szavak sorát kiegészítik a jövevényszavak. A szláv terminusok a középkorban kerülnek a nyelvünkbe: *déd*¹⁰, *mostoha, unoka* (1980: 20, 53). A latinból vettük át a *rér* szót (1395-ös adat), de már 1450-ben kiszorította a német eredetű *sógor* (1980: 54).

Az *unoka/dédunoka/ükunoka* sor iskolai tankönyvekben jelentkezik először (1980: 55, 59). A *dédunoka* a TESz szerint 1851-től adatolható (BENKŐ 1970: 533–534).

¹⁰ A *nagyszülők szüleit* régen *nagyöregapámnak/nagyöreganyámnak* szólították (BÁLINT 1953: 244). A Komárom megyei Martonoson a dédszülők megszólításai a következők lehetnek: *öregapa, öregpapám, igenszülém* (BODROGI 1961: 140).

A megszólítási formák a gyermeknyelvi becéző alakokból jöttek létre, a hivatkozók pedig a hivatalos nyelvből és az oktatásból kerültek a nyelvhasználatba (SZABÓ 1980: 59).

J. Lőrinczi Réka is áttekinti a rokonságnevek történetét (*A magyar rokonsági elnevezések rendszerének változásai* 1980). Forrásai: magyar nyelvemlékek; etimológiai, jogi és néprajzi szótárak, valamint saját gyűjtés (J. LŐRINCZI 1980: 23). Az adatokat a változások típusai szerint mutatja be, szótárszerűen rendezve. Az egyik szócsoport alapvető átalakuláson ment át (*báty, rér, sógor* stb. – egyes szavak eltűntek, mások jelentése leszűkült stb.), az elnevezések rokon értelmű szinonimákkal is gyarapodhattak (pl. az *anya, apa, fia, lánya, férj, feleség* esetében), néhány név jelentése az idők során differenciálódott (*ük, ős*), az újmagyar korban (1772 után) pedig új fogalmak is létrejöttek (*keresztanya, nevelőszülők* stb.).

Végkövetkeztetései a következők (J. LŐRINCZI 1980: 206–221):

- a finnugor szétválás előtt valószínűsítőleg az *apát* és az *apóst*, valamint az *anyát* és az *ángyot* azonos terminussal illették;
- a *meny* szó előbb az 'öcs felesége'-t jelentette (az *ángy* ellentétéként) (1980: 74);
- a *süv* a források egy részében 'a férj vagy a feleség bátyja', 'az anya nővérének a férje', míg a *rér* 'az idősebb nőtestvér férje' (1980: 91) – más adatok szerint viszont a *süv* 'a férj fivére', 'a fivér felesége', valamint 'a férj fivérének felesége';
- a *másik atya* és a *pási papa* nőági rokonságra utalhat (1980: 56);
- a nőtestvér elnevezései (a *húg* kivételével) viszonylag későn kerültek a nyelvünkbe (1980: 34), a Jókai kódexben például az *ewcze* (*öccse*) szóval jelölik a fiatalabb nőtestvért (vannak további adatok is, lásd 1980: 30);
- korán megkülönböztették az édestestvért és a mostohatestvért (*fial*), illetve a szülőket és a mostohaszülőket (*atval* 'mostohaapa');
- az *árva* a 'szülők nélkül maradt gyermek'-et és az 'özvegy'-et is jelentette;
- az ómagyar korban (896–1526) nem tesznek különbséget az egyenesági és az oldalági rokonok között (*báty, öcs, néne, húg*);
- ebből a korból adatolható a *menyasszony, meny, vőlegény* és a *vő* elkülönítése (a *menyasszony* azonban még némely nyelvváltozatokban sokáig 'meny' jelentésű volt);
- megjelenik a *gyermek* szó 'fiúgyermek' jelentése;
- a középmagyar korban (1526–1772) létrejön a *testvér* szó;
- a házassági nő- és férfirokonok megkülönböztetésére a *sógor* mellett használni kezdik az *öregebbik uram, kisebbik uram* terminusokat;
- a korábbi *ipa* mellett feltűnik az *após*;

- az újmagyar korban (1772-től napjainkig) teret hódítanak a *nagynéne-*, *nagybátya*-típusú összetételek, ebből kifolyólag gyermekeik jelölése is elkülönül a saját gyermekek megnevezésétől (*unokabátya*, *unokaöcs* stb.);
- a ’törvénytelen férj’ és ’törvénytelen feleség’ értelemben használatos az *ember*, *asszony* és a *nő*;
- gyakoriak az eredetileg *anya*, *apa* szavak ’anyós’, ’após’ jelentésű előfordulásai, különösen kicsinyítő képzőkkel – mellettük megjelenik a *kedvesanya/kedvesapa*, *nagyipa* stb.

Vuković Gordana a szerbhorvát, a szlovák, a magyar és a német nyelv korszangvinikus (vér szerinti) és affiniális (házassági kapcsolat útján létrejött) rokonságát hasonlítja össze (1980). Mind a fölmenők, mind az utódok sorában csak két-két szintet vizsgál (a nagyszülőkig, illetve az unokáig). Csak köznyelvi alakokra szorítkozik. A magyar nyelvből 22 lexémát különít el 33 realizációval (a szerbben 49-et 92 szóelőfordulással). A felsorolt magyar lexémák közül kimarad a *báty*, az *öcs*, a *nővér/néném*, a *húg*, valamint a házastársak testvéreinek gyermekei megnevezésénél az *unokaöcs* és az *unokahúg*.

A lexémák felsorolása után összehasonlítja a négy nyelvet. A szerbben és a szlovákban fontos a férfi ági/női ági rokonság részletes megkülönböztetése, a magyarban ma ez nem így van (nem veszi figyelembe a kéttágú elnevezések lehetőségét: *anyai nagyanyám*). A szerbben nincsen összefoglaló kategória sem a szülőkre/nagyszülőkre, sem a testvérekre (1980: 262). Mivel az idősebb és a fiatalabb testvérek magyar elnevezései nincsenek jelen a dolgozatban, elmarad az a megfigyelés, hogy a magyar ezen a területen gazdagabb. A dolgozat utolsó részében körkérdes segítségével a szerb rokonsági rendszer mai használatát ellenőrzi.

Burucki Edit tanulmányában a magyar és a szerb köznyelvi rokonságelnevezéseket hasonlítja össze (1985). Adatai gyűjtésből származnak, amelyeket szótárak anyagával is kibővített. Először külön-külön bemutatja a magyar és a szerb rendszert (kitér mind a vér-, mind az affiniális rokonságra). Ezután összevető táblázatokban szemlélhetjük meg a magyar és a szerb anyagot. A két nyelv között vannak hasonlóságok és különbségek is, pl.:

- a magyarban az *anyát* nem nevezik öregnek (a szerbben igen – *stara*) (1985: 33);
- a szerbben a *nagyszülőre* és a *testvérre* nincs összefoglaló terminus (1985: 33, 36);
- a magyarban a *dédszülőkre* többféle elnevezés létezik (*dédapa*, *dédős*, *dédi*, *ősapa*, *másik apa*), a szerbben azonban csak egy van: *praded*a (1985: 34);

- a 'gyermek mint utód'-nak a magyarban kilenc szinonimája van, a szerbben csak kettő, a fiúutódnál azonban fordított a helyzet (1985: 35);
- az oldalági rokonoknál a szerb terminológia kiterjedtebb: megkülönböztethető az apa és az anya férfitestvére (*stric, ujak*), és leszámazottai: *stričević, bratučed, bratanac, ujčević, ujaković, sinovac, sestrić, nećak* (a fiatalabb generációk szívesebben használják a körülíró formákat: *brat/sestra od strica, brat/sestra od ujaka, brat/sestra od tetke*) (1985: 39);
- a szerb nyelv különbséget tesz a férj és a feleség nővére és fivére között: 'a feleség nővére' *svastika* vagy *šogorica*, 'a férj nővére' *zaova*, 'a feleség fivére' *šurak/šogor*, 'a férj fivére' *dever* – megszólításkor azonban személyneveket használnak (1985: 41);
- a testvérek házasársainak megnevezésére is több lehetőség van a szerb nyelvben: 'a férj nővérenek férje' a *zet*, 'a férj fivérének felesége' a *jetrva*, 'a feleség nővérenek férje' a *pašenog*, 'a feleség fivérének felesége' *šurakinja, svastika, šogorica* – a magyar köznyelvben azonban csak a *sógornő* él (ibid).

A magyar rokonságnevek leírásával foglalkozott Anne-Elisabeth Otto is német nyelvű munkájában (OTTO 1998).

Néhány dolgot a megszólítási formákkal foglalkozik: Lánicz Irén Mikszáth Kálmán műveiben vizsgálódik (1997), Andrić Edit a köznyelvi formákat (2001), Dömötör Adrienn pedig a családban használatosakat vázolja fel (2005).

Lánicz Irén tanulmányában a XIX. század megszólítási szokásaival ismerkedhetünk meg. A megszólítás gyakori eszköze főnév – a keresztnév és a becenév bizalmas kapcsolatot jelöl (1997: 538). A magyar nyelvben gyakori a becéző, kedveskedő forma (1997: 542). Az *ember* és a *fiú* főneveket, valamint a *gyermek* szó személyjel nélküli alakját Mikszáth csak udvariatosan megszólításra alkalmazza (1997: 540–541).

Andrić Edit saját gyűjtés alapján bemutatja a szituáció szerinti megszólításokat, a családi állapotot kifejezőket, az életkor szerintieket, a rokonsági viszonyokat jelzőket stb.

A beszédpartnerek neve szerinti megszólítások eredetileg családi viszonyt fejeztek ki (ANDRIĆ 2001: 245): *Péter bácsi, Mari néni*.

A felmenők megszólítása a nagyszülők utáni generáció esetében ritka, a szülők szüleikhez viszont sokféle változatban fordulhatunk: *nagy-mama, nagymami, nagy, nagyika, mamika, édes, nyanya, mámi, öreg-anya, messzimama, bákó* stb. A szülők esetében is sok szinonima van (2001: 247). Az 'após'-t *apámnak, apunak, tatának* vagy *dedának* hívják (ibid).

A felnőttek az utódokat leginkább keresztnéven szólítják, de nem ritka a *fiam/kisfiam* típus sem. A nagyszülők keresztnéven fordulnak az unokákhoz, akár a testvérek, amikor egymáshoz beszélnek (habár a típusmegnevezés is előfordul: *bátyám, öcsém* stb.) (2001: 248). A házastárs testvéreit is keresztnéven illetik, de a *sógor* és a *sógornő* forma is járatos (ibid).

A családi megszólításokat Dömötör Adrienn vizsgálta (*Tegezés/nem-tegezés, köszönés, megszólítás a családban* 2005). Ő is gyűjtést végzett, kérdőíves formában. Mindhárom kérdéskört három, illetve négy generáció között tanulmányozta. A gyerekek leginkább az *anya*, illetve az *apa* szót használják (attól függetlenül, hogy fiatal- vagy középkorúak fordulnak a szüleikhez) (DÖMÖTÖR 2005: 311–314). Ezek a szavak a leggyakoribbak az *anyós* és az *após* megnevezésénél is (2005: 312, 314). A házastársak kétharmada keresztnéven szólítja egymást, egynegyedénél pedig a családi szerepre utaló *anya*, *apa* szó fordul elő (2005: 314).

Kladiva Krisztina összeállította a magyar rokonságnevek szótárát (1999), amely nem külön kötetben, hanem folyóiratban jelent meg (*Pest Megyei Pedagógiai Műhely*).

VII. SZOCIOLÓGIA

A XX. század hatvanas éveiben fellendülő szociológiai kutatások is adatokat nyújthatnak a rokonsági viszonyok feltárásához (lásd SZABÓ 1980: 15). Szépe György a rokonságnevek vizsgálatát a szociológia tudományterületéhez sorolja (1972: 181).

A történelmi megközelítés gyakran szociológiai megfigyeléseket is tartalmaz, a kettő nem választható el élesen egymástól, de a nyelvészeti szempont is szorosan kötődik ehhez a jelentéskörhöz.

VIII. A MŰROKONSÁG

A *fiktív rokonság* vagy *műrokonság* olyan közeli rokoni köteléket jelöl, ahol a személyek között nincs mindig vérrokonsági kapcsolat. Ilyen a kereszt- vagy a bérmaszülőség, a komaság. Ezekhez a viszonyokhoz fűződő szokásokkal és elnevezésekkel Béres Csaba (*A műrokonság a magyar népmesében* 1961), Vavra Klára (BABPA 1965), Őrsi Julianna (1974), Ujváry Zoltán (*Agrármunkához kapcsolódó műrokonság* 1977), Kiss Mária (*A műrokonság délszláv–magyar párhuzamaihoz* 1986), Vida Gabriella (*A summássághoz kapcsolódó műrokonság* 1991), *A mezőgazdasági idénymunkához kapcsolódó műrokonság a Bükkalján* 1992), Nagy Varga Vera (*Műrokonság, szomszédság, kortársi csoportok, barátság*, 2000) stb. foglalkozott.

Karcagon a fiktív rokonok megszólítása a *keresztapa/keresztanya*, illetve a *bérmakeresztapa / bérmakeresztanya* szavakkal történik (ÖRSI 1974: 364). A bizalmasabb forma a *keresztanyu* (1974: 365). E terminusok második szava megegyezik a szülők megnevezéseivel (*apa/anya*) (ÖRSI 1974: 364).

A keresztapa/keresztanya a keresztgyerekeinek szüleit régen a *komá-muram*, *komaasszony*, *komámasszony*, *keresztkomám* neveken szólította (ÖRSI 1974: 364). Karcagon ma már ezeket nem ismerik – a szülők és a gyermekük keresztszülője keresztnevükön szólítják (és tegezik) egymást. A szülők a keresztszülők szüleit az *öregkeresztapám/öregkeresztanyám* szavakkal illetik (ÖRSI 1974: 364).

E variánsok mellett Karcagon ismeretes még a *Kereszt*, *keresztmama*, az *Édes néni*, az *Édes*, az *Öregkereszt*, a *mama*, a *nagymamám* megszólítás is, de a leggyakoribb forma mégis a *néni* szó (a keresztszülő keresztnevével vagy anélkül) (ÖRSI 1974: 365).

IX. ÖSSZEGZÉS

A rokonságnevek számos területét nem tárták még fel. Szij (1981: 377), Jonsson (2001) és Dahl–Koptjevskaja-Tamm szerzőpáros (2001) munkái alapján a következő kérdések kutatása is fontos lehetne:

- azoknak a szavaknak a használati köre, amelyeknek elsődleges jelentése nem rokonságnév (pl. *uram*);
- rokonságnevek nem rokonsági viszonyokra utalása;
- a szóalkotási módok, az összetételek elő- és az utótagok típusainak leírása;
- az igeneves formák (*leendő férjem*, *megboldogult dédmamám* stb.) (SZIJ 1983: 445);
- mely igefajták állhatnak a rokonsági viszonyokat jelölő szavak mellett;
- milyen gyakran jelöljük expliciten azt a személyt, akihez viszonyítjuk a rokonságot, ez mennyiben a kontextus feladata (JONSSON 2001: 3);
- a rokonságnevek úgy viselkednek-e, mint a tulajdonnevek: mikor jelentkeznek határozott névelővel, mikor állhatnak többes számban (JONSSON 2001: 34, 36);
- milyen mondatrészek lehetnek;
- a magyar rokonságnevek predikatív használata (pl. *ő a húgom*);
- a rokonságnevek és a birtokos szerkezet stb.

Arra is fel kell hívnunk a figyelmet, hogy a magyar nyelv megkülönböztetheti az anyaaági és az apaági rokonságot, csak nem egyetlen szóból

álló terminust¹¹ használ (a köznyelvben pl. az *anyai* és az *apai* jelzővel szűkítjük a *nagyananyáim* körét [SZÍJ 1983: 441]). Ezt a kérdéskört is lehetne tanulmányozni, valamint azt, hogy mennyire használatos ez a különbségtétel.

BIBLIOGRÁFIA

- Ahlquist August (1875), *Die Kulturwörter der westfinnischen Sprachen*. Helsingfors.
- Andrić Edit (2001), Köszönés és megszólítás a magyar nyelvben. // *Tanulmányok, Különszám – II. Élőnyelvi Konferencia, Újvidék : Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Tanszék*. 245–252. old.
- Balassa József (1939), Az ősök elnevezései. // *Magyar Nyelvőr*. LXVI-II. 65–66.
- Bálint Sándor (1953), Rokonságnevek és kapcsolatok Szegeden. // *Magyar Nyelv*. XLIX. évf. 3–4. szám.. 241–245. old.
- Baross János (1905), *Részleges jelentés az Országos Magyar Gazdasági Egyesület által a magyar parasztbirtokok öröklési módjára vonatkozólag elrendelt adatgyűjtés eredményeiről*. Budapest : Uránia.
- Benkő Loránd (főszerk.) (1967, 1970, 1976, 1984), *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I., II., III. Mutató*. Budapest : Akadémiai Kiadó.
- Béres Csaba (1961), A műrokonság a magyar népmesében. // *Műveltség és Hagyomány*. 177–185. old.
- Bodrogi Tibor (1957), A néprajzi terminológia kérdéséhez. Társadalom-néprajz: vérségi kapcsolatok. // *Ethnographia*, LXVIII. 1–55. old.
- Bodrogi TIBOR (1961), A magyar rokonsági terminológia vizsgálatának néhány kérdése. // *Műveltség és hagyomány*. III. szám. 129–147. old.
- Bodrogi Tibor (1977), A magyar és az uráli rokonsági rendszer viszonyának kérdéséhez. // *Népi Kultúra – Népi Társadalom*. 10. szám. 9–33. old.
- Bodrogi Tibor (1997), Társadalmak születése. // Bodrogi Tibor: *Mesterségek, társadalmak születése*. Budapest : Fekete Sas Kiadó.
- Bogáts Dénes (1947), Rokonságnevek a háromszéki régiségben és népnyelvben. // *Erdélyi Múzeum*, 52. kötet, 1/4. füzet, 108–111. old.

¹¹ Amint azt a különböző dolgozatokban láttuk, a körülírás is lehet terminus (SZÍJ 1983: 444; BODROGI 1957: 10; SZÉPE 1972b: 184). A finnugor nyelvekben körülírással akkor élünk, ha egyedi fogalmat fejez ki, amelyet más módon nem fejezhetünk ki, vagy ha a körülírás a fölérendelt fogalmat alcsoportokra osztja, mint pl. az *apa apja* (SZÍJ 1983: 445).

- Brüll Emánuel (1940), *Az ősök neve*. // *Erdélyi Múzeum*. Új folyam 11. (45.) kötet, 1. füzet. 384–385. old. 2014. december 21. http://EM_1940_1__008_Brull_Emanuel-Az_osok_neve.pdf
- Brüll Emánuel (1941), *Az ősök nevééről – másodízben*. // *Erdélyi Múzeum*. Új folyam 12. (46.) kötet, 3/4. füzet. 81–82. old. 2014. december 21. http://eda.eme.ro/bitstream/handle/10598/26953/EM_1941_3-4__020_Brull_Emanuel-Az_osok_neverol_masodizben.pdf?sequence=1
- Budenz József (1873–1881), *Magyar-ugor összehasonlító szótár I., Magyar-ugor összehasonlító szótárához való szövegmutatók: 1. Magyar. 2. Vogul. 3. Osztyák. 4. Zürjén-vojták. 5. Lapp. 6. Finn. 7. Mordvin. 8. Cseremis.* Budapest : Magyar Tudományos Akadémia. 2014. december 24. http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb11159238_00005.html
- Budenz József (1884–1894), *Az ugor nyelvek összehasonlító alaktana I., II.* Budapest : Magyar Tudományos Akadémia.
- Burucki Edit (1985), *A rokonságra vonatkozó elnevezések szerbhorvát-magyar elemzése*. // *Hungarológiai Közlemények*. 17. évf. 1. (62.) szám. 1–64. old.
- Carlson Charles F. (1977), *Semantic Categories in Finno-Ugric*. // *Studies in Finno-Ugric Linguistics in Honor of Alo Raam*. Denis Sinor (ed). Pp. 29–48. Bloomington: Indiana University Press. (Uralic and Altaic Series 131.) 32–33. p.
- Collinder Björn (1955), *Fenno-Ugric Vocabulary: An Etymological Dictionary of the Uralic Languages*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Csúry Bálint (1935–1936), *Szamosháti szótár I., II.* Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság. 2015. január 6. <http://mek.oszk.hu/10400/10486/pdf/>
- Dahl Östen–Koptjevskaja-Tamm, Maria (2001). *Kinship in grammar*. // Baron Irène, Finn Sørensen and Michael Herslund (eds.). *Dimensions of possession*. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins. 201–225. p.
- Donner Otto (1874–1888), *Vergleichendes Wörterbuch der Finnisch-Ugrischen Sprachen*. Helsinki – Leipzig : Frenckell & Sons – F. A. Brockhaus. 2014. december 24. <https://archive.org/details/vergleichendesw00donngoog>
- Dömötör Adrienn (2005), *Tegezés/nemtegezés, köszönés, megszólítás a családban*. // *Magyar Nyelvőr*. 299–318. old.
- Faragó Tamás (1983), *Háztartás, család, rokonság. Jegyzetek a legújabb család- és rokonságtudományi eredmények alapján*. // *Ethnographia*. XCIV. 216–254. old.
- Fél Edit (1941), *Kocs 1936-ban*. Budapest : Pázmány Péter Tudományegyetem Magyarisztudományi Intézet. Reprint 1992. Kocs : Kocsi önkormányzat.

- Fél Edit (1943), Nagycsalád és jogszokásai Martoson. // *Társadalomtudomány*. 408–437. old.
- Fél Edit (1944a), Egy kisalföldi nagycsalád társadalom-gazdasági vázlatára – A Marcelházai Rancsó Czibor család élete. *Kisalföldi Közlemények*. I. évf. 1. szám Érsekújvár: SZMKE-Kutató Intézet. Reprint: Pozsony : Kalligram. 2001.
- Fél Edit (1944b), A nagycsalád és jogszokásai a Komárom megyei Martoson. // *Kisalföldi Közlemények*. I. évf. 2. szám. Reprint Pozsony : Kalligram, 2001.
- Fél Edit (1958), Adatok a bukovinai székelyek rokonsági intézményeiről. // *Néprajzi Közlemények*. 3–16. old.
- Fél Edit (1959), Fejezetek Tiszaigai társadalmának megismeréséhez. // *Néprajzi Közlemények*. IV. évf., 1–2. szám, 70–114. Új kiadása: Fülemile Ágnes és Stefány Judit (szerk.) *Emlékezés Fél Editre*. Budapest : Magyar Néprajzi Társaság. 64–96. old.
- Fügedi Erik (1980), Középkori rokonsági terminológiánk kérdéséhez. // *Ethnographia* XCI . 361–371.
- Gecse Annabella (2007), *Az etnikai és társadalmi átrendeződés folyamata egy gömöri falu 20. századi életében*. Komárom–Somorja : Fórum Kisebbségkutató Intézet. 2014. december 23. <http://mekoszk.uz.ua/08000/08079/08079.pdf>
- Gönczi Ferenc (1914), *Göcsej s kapcsolatosan Hetés vidékének és népének összevontabb ismertetése*. Kaposvár : [k.n.] 2014. december 23. http://mtdaportal.extra.hu/books/gonczy_ferenc_gocsej.pdf
- Grimm Jacob (1889), *Geschichte der deutschen Sprachen*. Leipzig.
- Gulya JÁNOS (1968), Számon tartották-e őseink az anyai rokonságot. // *Magyar Nyelv*. LXIV. évf., 448. szám. 402–407. old.
- Gunda Béla (1949), Gyimesi csángó rokonsági elnevezések. // *Magyar Nyelvőr*. 73. évf. 231–234. old.
- Jonsson Niklas (2001). *Some grammatical properties of Samoan kin terms* (M.A. thesis in linguistics). 3rd printing. Stockholm: Stockholm University, Department of linguistics. 2015. 01. 04. <http://www.ling.su.se/staff/niki/writings/501ver-d.pdf>
- Kladiva Krisztina (1999), A magyar rokonságnevek szótára. // *Pest Megyei Pedagógiai Műhely*. 2. szám, 6–34. old.
- Kiss József (1991), „Megvannak itt a közösségek...” Családi és rokonsági rendszerek Homokmégyen. // *Demográfia*, 1. szám. 99–117. old. 2014. december 23. http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Demografia/1993_1/Kiss.pdf
- Kiss Mária (1986). A műrokonság délszláv–magyar párhuzamaihoz. // EPERJESSY Ernő–KRUPA András (szerk.): *A III. békéscsabai nemzetközi néprajzi nemzetiségkutató konferencia előadásai 1985. I–III*. 774–780. old. Budapest–Békéscsaba.

- Kniezsa István (1962), Bátya. // *Studia Slavica* 8. 421–435. old.
- Kósa-Szánthó Vilma (1980), A rokonságterminológia városiasodásának folyamata. // *Népismereti Dolgozatok*. 147–158. old. Bukarest.
- Kövesi A. Magda (1962), Beiträge zur Geschichte der ungarischen Verwandtschaftsnamen (Bátya ‘alterer Bruder’). // *Studia Slavica* 8: 409–419. p.
- Lakó György (1967–1978), *A magyar szókészlet finnugor elemei*. Budapest : Akadémiai Kiadó.
- Láncz Irén (1997), A megszólítás nyelvi eszközei Mikszáth Kálmán műveiben. // *Híd*. 7–8. szám. 535–543. old.
- Láng János (1978), *Az őstársadalmak*. Budapest: Gondolat.
- Lehr Albert (1907), Űk, süv. // *Magyar Nyelv*. 3. évf. 225–228. old.
- J. Lőrinczi Réka (1980), *A magyar rokonsági elnevezések rendszerének változásai*. Bukarest : Kriterion.
- Márton Gyula (1944), Rokonságelnevezések a szolnokdobokamegyei Ördöngösfüzesen. // *Magyar Nyelv*. 40. évf. 140–142. old.
- Maticsák Sándor–Tóth Anikó Nikolett–Petteri Laihonen (2014), *Rokon nyelveink szótárjai*. Budapest : Tinta Könyvkiadó.
- Maticsák Sándor–Tóth Anikó Nikolett (2011), Bilingual Finno-Ugric Dictionaries in Hungary. // Fábíán Zsuzsanna (szerk.) *Hungarian Lexicography I.: Bilingual Dictionaries*. Budapest : Akadémiai Kiadó. 227–254. old. (Lexikográfiai Füzetek; 5.) 2014. december 17.
- Mátyás Flórián (1864), Régi magyar családi és időnevezetek. // *Nyelvtudományi Közlemények*. 3. kötet. 321–360. old.
- Mattyasovszky Miklós (1904), *Törzsöröklési jog és törzsöröklési szokás*. Budapest : Eggenberger.
- Morvay Judit (1956), *Asszonyok a nagycsaládban : a mátraalji palóc asszonyok élete a múlt század második felében*. Budapest : Magvető Kiadó.
- Morvay Judit (1966), A had és nemzetség fogalmának körülhatárolása. // *Ethnographia*. LXXVII: 481–494. old.
- Morvay Judit (1981), Rokonság. // Ortutay Gyula (főszerk.) *Magyar Néprajzi Lexikon* III. kötet. Budapest : Akadémiai Kiadó.
- Nagy Janka Teodóra (1998), *Jogi néphagyományok két gömöri faluban*. Debrecen : Kossuth Lajos Tudományegyetem.
- Nagy Janka Teodóra (2007), A jogi néphagyomány- és népszokáskutatás eredményei, alternatívái, a jogi néprajz alapkérdései az ezredfordulón. // *A Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar Tudományos Közleményei X.* Szekszárd. 183–188. old.
- Nagy Varga Vera (2000), Műrokonság, szomszédság, kortársi csoportok, barátság. // PALÁDI-Kovács Attila (szerk.): *Magyar Néprajz VIII. Társadalom*. Budapest : Akadémiai Kiadó. 532–552. old. 2014. december 30. <http://mek.niif.hu/02100/02152/html/08/236.html>

- Ortutay Gyula (főszerk.) (1977–1982), *Magyar Néprajzi Lexikon*. Budapest : Akadémiai Kiadó.
- Örsi Julianna (1974), A műrokonság egyik formája Karcag társadalmában. // *Ethnographia*. LXXXV: 354–366. old.
- Otto Anne-Elisabeth (1998), *Die Komposita der Ungarischen Verwandtschaftsterminologie: Dokumentation, Analyse und Beschreibung unter Besonderer Berücksichtigung der Vollmotivierten Bildungen*. Budapest : Nemzetközi Hungarológiai Központ.
- Paládi-Kovács Attila (2009a), Család, rokonság, leszármazás. // PALÁDI-KOVÁCS Attila (főszerk.) *Magyar néprajz. I. 2. Táj, nép, történelem*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 39–43. old.
- Paládi-Kovács Attila (2009b), A köznépi társadalom élete. Egyén, család, rokonság. // PALÁDI-KOVÁCS Attila (főszerk.) *Magyar néprajz. I. 2. Táj, nép, történelem*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 137–143. old.
- Paládi-Kovács Attila (2009c), Család, háztartás, rokonság. // PALÁDI-KOVÁCS Attila (főszerk.) *Magyar néprajz. I. 2. Táj, nép, történelem*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 278–283. old.
- Papp László (1939), Népi jogszokásaink némely kérdéséről. // *Ethnographia*, 50. évf. 68–77. old.
- Papp László (1941), *Kiskunhalas népi jogélete*. Budapest : Országos Táj- és Népkutató Intézet.
- Putnoky Imre (1916), Unoka. // *Magyar Nyelv*. 12. évf. 337–338. old.
- Radvánszky Béla (1879–1896), *Magyar családélet és háztartás a XVI. és a XVII. században II., III.* Budapest: Magyar Tudományos Akadémia. A harmadik kötet lelőhelye: 2014. december 23. <http://digitalia.lib.pte.hu/?p=1455>
- Rédei Károly (főszerk.) (1986, 1879, 1991), *Uralisches Etymologisches Wörterbuch I., II., III.* Budapest–Wiesbaden : Akadémiai Kiadó.
- Sárkány Mihály (1997), Rokonsági rendszerünk alakulásának néhány kérdése. // Kovács László és Paládi-Kovács Attila (szerk.) *Honfoglalás és néprajz*. Budapest : Balassi Kiadó. 33–46. old.
- Simon János (1935), Az ugor rokonságnevek alaktanához. Szeged : Városi nyomda. *Nyelvészeti Tanulmányok*, 5.
- Steinitz Wolfgang (1959), A finnugor rokonsági elnevezések rendszere. // *A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei* 10. szám. 321–334. old. és: Domokos Péter (szerk.) *Uralisztikai olvasókönyv*. Budapest: Tankönyvkiadó. 137–149. old.
- Sylvester János (1539), *Grammatica Hungarolatina*. Faximile kiadás (2006), Budapest : Akadémiai Kiadó. <http://mek.oszk.hu/05700/05725/05725.pdf> 2014. december 20.

- Szabó T. Attila (2001), A moldvai csángó nyelvjárás szókincese. // *Nyelvtudományi Közlemények*. XLV. évf. 1–2. szám 125–132. old.
- Szabó László (1973), A jászdózsai rokonsági rendszer. // Szabó László (szerk.) *Jászdózsa és a palócság*. Eger–Szolnok: Damjanich János Múzeum. 33–104. old.
- Szabó László (1980), *A magyar rokonsági rendszer*. Debrecen: Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke.
- Szabó László (1981), Család és rokonság a Zempléni hegyvidék középső részén. // SZABADFALVI József–VIGA Gyula (szerk.): *Néprajzi tanulmányok a Zempléni hegyvidékről*. X. évf. 161–187. old. Miskolc: HOM Néprajzi Kiadványok.
- Szabó László (1985), Családszervezet és rokonsági terminológiák Északkelet-Magyarország különböző etnikumú csoportjainál. // SZABADFALVI József–VIGA Gyula (szerk.): *Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon II. Kiegészítő kötet*. Miskolc : Hermann Ottó Múzeum. 69–75. old.
- Szarvas Gábor (1889), Magyarázatok. Ara. // *Magyar Nyelvőr*, 133. old.
- Szépe György (1972a), A magyar es francia rokonsági elnevezések összevetése. // Horváth Miklós, Temesi Mihály (szerk.). *Összevető nyelvvizsgálat, nyelvtanítás*. Budapest : Tankönyvkiadó. 343–8. old.
- Szépe György (1972b), A magyar rokonsági elnevezések néhány kérdése. // Telegdi Zsigmond, Szépe György (szerk.) *ÁNyT. VIII. Nyelv és társadalom*. Budapest : Akadémiai Kiadó. 181–200. old.
- Szűj Enikő (1981), A finnugor rokonságnév-kutatás forrásairól, módszereiről és eredményeiről. // *Nyelvtudományi Közlemények*. 83. kötet. 2. szám. Budapest : Akadémiai Kiadó. 371–382. old.
- Szűj Enikő (1982), A korkülönbség kifejeződése a finnugor nyelvek rokonságneveiben. // *Nyelvtudományi Közlemények* 84. kötet, 2. szám. 381–391. old.
- Szűj Enikő (1983), A korkülönbség kifejeződése a finnugor nyelvek rokonságneveiben II. // *Nyelvtudományi Közlemények* 85. kötet, 2. szám. 435–447. old.
- Szűj Enikő (1984), A korkülönbség kifejeződése a finnugor nyelvek rokonságneveiben. III. rész. // *Nyelvtudományi Közlemények* 86. kötet, 1. szám 37–47. old.
- Szűj Enikő (1998), Finnugor rokonságnevek szinonimaproblémáiról. // *A szinonimitásról: Az ELTE BTK Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke által 1997 októberében rendezett konferencia tanulmánykötete*. Budapest : Tinta. 128–131. old.
- Szilágyi László (1942), A rokonságnevek a hajdúnánási nép nyelvében. *Magyar Néprajz* IV. Debrecen.
- Tagányi Károly (1917), A hazai élő jogszokások gyűjtéséről I, II. // *Ethnographia*. 28. évf. 42–58. és 196–223. old.

- Tárkány Szücs Ernő (1943), A kalotaszegi népi jogéletkutatás. // *Néprajzi Értesítő*. 253–254. old.
- Tárkány Szücs Ernő (1944), Erdély öröklési jogszokásai. // *Hitel*. június379–400. old.
- Tárkány Szücs Ernő (1966), A deficiens jobbágy végrendelete a XVIII–XIX. században. // *Agrártörténeti Szemle*. 8. szám, 4. szám. 401–431. old.
- Tárkány Szücs Ernő (1980), Jogi népszokások parasztságunk öröklési rendjében (1700-1945). // *Agrártörténeti Szemle*. 22. évf. 3–4. szám, 274–310. old.
- Tárkány Szücs Ernő (1981), *Magyar jogi népszokások*. Budapest: Gondolat.
- Techert József (1934), Rokonságneveink történetéhez. // *Magyar Nyelv*. XXX. évf. 17–20. old.
- Tsészi János (1708), *Observationes orthographico-grammaticae*. // Toldy Ferenc (szerk.). *Corpus Grammaticorum linguae hungaricae*. Pest: Eggenberg, 1866. 661–688.
- Ujváry Zoltán (1977), Agrármunkához kapcsolódó műrokonság. // *Műzemi Kurir*. 24. szám. 78–81. old.
- Vida Gabriella (1992), Summáskeresztülők. A mezőgazdasági idénymunkához kapcsolódó műrokonság a Bükkalján. // Viga Gyula (szerk.) *Kultúra és tradíció. Tanulmányok Ujváry Zoltán tiszteletére*. Miskolc, 63–73. old.
- Vida Gabriella (1991), A summássághoz kapcsolódó műrokonság. // *Matyó föld*. 48–53. old.
- Vincze Lajos (1978), Kinship Terms and Adress in a Hungarian Speaking Peasant Community in Rumania. // *Ethnology Pittsburgh*. Vol. 17., №1, 101–117. p.
- Vincze Lajos (1986–1988), Continuity and Change of Kinship and Address Terms in a Hungarian Peasant Village. // *Acta Ethnographica Academiae Scientiarum Hungaricae* 34 (1): 346–356. p.
- Vuk Karadžić (1822). *Dodatak k sanktpeterburgskim sravniteljnim rječnicima sviju jezika i narječija s osobitim ogledima bugarskog jezika*. Vienna. Reprint in Vuk Karadžić (1894). *Skupljeni gramaticki i polemicki spisi* II. Beograd. 179-216. str.
- Vuković Gordana (1980), Nazivi za obeležavanje srodnika : (na materijalu srpskohrvatskog, slovačkog, mađarskog i nemačkog jezika) // *Simpozijum: kontrastina jezička istraživanja, Novi Sad, 7-8 decembar 1979*. Novi Sad : Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet. [253]-265. str.
- Zaicz Gábor (2006), Bevezető. // Zaich Gábor (főszerk.). *Etimológiai szótár*. 8–12. Budapest : Tinta Kiadó. 2014. december 27.

http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tinta/TAMOP-4_2_5-09_Etimologiai_szotar/Etimologiai_szotar.pdf

Вавра Клара (1965), Переносное употребление терминов родства в венгерском (Fictive use of kinship terms in Hungarian). // *SFU (Современное финно-угроведение)*. Таллин, №3. 219–224.

Вавра Клара (1966), Семантический анализ терминов родства угорских языков. // *SFU (Современное финно-угроведение)*. Таллин, №3. 217–226.

Вавра Клара (1970), *Терминология родства венгерского и мансийского языков*. Дис. канд. филол. наук. Тарту.

*BIBLIOGRAPHY OF PAPERS DEALING WITH
TERMS DENOTING KINSHIP: HUNGARIAN LANGUAGE*

Summary

The aim of this paper is to present a typology of the most important works dealing with terms denoting kinship in the Hungarian language from the first written documents in the Middle Ages to the present day. The works encompass several disciplines (linguistics, ethnology, etymology, law) in order to confirm the basic starting point that the issue of terms denoting kinship can be properly investigated only within an interdisciplinary framework. Based on comparative studies of kinship in Finno-Ugric languages, Szij (1971) set a typology which is the basis of this work. Terms denoting the next of kin in the Hungarian language (Finno-Ugric group of languages), show certain specificity in comparison with those in the languages of the Indo-European group of languages (Serbian, Slovak, Ruthenian, Romanian and Romany).

Key words: terms of kinship, Hungarian, consanguinity, diachrony and synchrony

Vilma Tiškei

BIBLIOGRAFIJA RADOVA O TERMINIMA ZA OZNAČAVANJE RODBINSKIH ODNOSA: MAĐARSKI JEZIK

Rezime

Cilj ovog rada je da prikaže tipologiju i najvažnije radove o terminima za označavanje rodbinskih odnosa u mađarskim jeziku od prvih pisanih dokumenata iz srednjeg veka do današnjih dana iz nekoliko disciplina (lingvistika, etnologija, etimologija, pravo) i tako potvrdi osnovno polazište u ovom projektu da je pitanje termina za rodbinske odnose moguće bolje sagledati samo iz interdisciplinarnog fokusa. Na osnovu komparativnih istraživanja rodbinskih odnosa u ugro-finskim jezicima Sij (1971) je postavila tipologiju koja je u osnovi ovoga rada. Termini za rodbinske odnose u mađarskom jeziku (iz ugro-finske grupe jezika), pokazuju neke specifičnosti u odnosu na jezike iz indoevropske grupe jezika (srpski, slovački, rusinski, rumunski, romski). Uglavnom se rodbinski odnosi mogu izraziti jednom rečju (*apa* 'otac', *dédapa* 'praotac') ili opisno (*apa apja* 'očev otac'). Krvni rodbinski odnosi izražavaju i relativnu starost rođaka (*nagy-* 'ded ili baka'). Nazivi predaka i potomaka se uvek odnose samo na jednu vrstu srodstva. Suprotno tome, bratska i afilijalna srodnost može izraziti više vrsta odnosa (*báty* je i 'rođeni stariji brat', ali i 'očev ili majčin brat').

Ovakav pregled radova je nužan jer je većina prikupljenih radova objavljena na mađarskom jeziku, dok su prvi pravni dokumenti na latinskom, a značajan broj radova je na nemačkom i ruskom jeziku, koji su danas manje dostupni čitaocima u Srbiji. Osnovni rezultati ovde dokažu da su mnogi: 1. **pravni** dokumenti (pogotovo iz davnina) vredni izvori za rekonstrukciju sistema termina za rodbinske odnose u mađarskom jeziku, naročito oni o običajnim odnosima u oporukama; 2. glosarijumi i **rečnici** (etimološki, dvojezični, komparativni itd.); 3. **književna dela** i dela iz **narodne književnosti**; 4. **etnografije** (sakupljanje terminologije na određenom geografskom prostoru); 5. **istorije** (na osnovu termina rodbinskih odnosa može se pretpostaviti organizacija života predaka); 6. **lingvistike**: prve gramatike (upućuju na mogućnost da su prvobitni oblici bili jednosložni); 7. **komparativne lingvistike**; 8. **sociologije**. U zaključku rada se navode pitanja koja traže dalju naučnu obradu (na primer, grupa reči čije se prvo značenje ne odnosi na rodbinske veze (*uram* 'gospodine'/'mužu'), kao i obrnuti slučaj (rodbinski nazivi van ovih odnosa *kisapám* 'burazeru'), još nisu podrobno opisani

načini građenja naziva (samo opšte karakteristike), glagolski pridevi u ovim nazivima (*leendő férjem* 'budući muž'), koji se glagoli javljaju uz nazive rodbinskih odnosa itd.

Ključne reči: termini za *rodbinske odnose*, *mađarski jezik*, *krvno srodstvo*, *fiktivni rodbinski odnosi*

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad

323.15:811'373:392.31(497.113)(082)

IZ riznice multijezičke Vojvodine : jezik-kultura-društvo : sistem rodbinskih odnosa u jezicima nacionalnih zajednica u Vojvodini / [priredila Edit Andrić]. – Novi Sad : Pedagoški zavod Vojvodine : Filozofski fakultet, 2015 (Novi Sad : Verzal). – 132 str. ; 25 cm. – (Zbornik / Pedagoški zavod Vojvodine ; 9 ; sv. 2)

Radovi na mađ. i slov. jeziku. – Tiraž 200.

ISBN 978-86-80707-56-3

1. Andrić, Edit [urednik]

a) Nacionalne zajednice – Jezici – Leksika – Rodbinski odnosi – Vojvodina – Zbornici

COBISS.SR-ID 300183559